

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΞΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΞΕΩΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Α'. 1877

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΟΥ ΥΠΟ Ζ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

—
1877

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

Πρὸς τοὺς Γυμνασιάρχας.

Ὁ ἐνταῦθα «Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός» πρὸς ἄλλαις κοινωφελέσιν ἐργασίαις αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς παιδείσεως καὶ τῆς τῶν γραμμάτων προαγωγῆς καὶ διαδόσεως ἤρξατο ἀπὸ ἐνὸς ἤδη ἔτους ἐκδίδων καὶ ἄξιον λόγου μηνιαῖον περιοδικὸν φιλολογικὸν καὶ ἐν γένει ἐπιστημονικὸν σύγγραμμα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Παρνασσός*. Ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε ἐκδοθέντων τευχῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων καταδεικνύεται ἡ χρησιμότης του. Ἐπιθυμοῦντες νὰ παράσχωμεν τὴν δυνατὴν ἡμῖν ὑποστήριξιν εἰς τὸ προκείμενον κοινωφελές ἔργον, συνιστῶμεν ὑμῖν τε καὶ τοῖς παρ' ὑμῖν κκ. καθηγηταῖς αὐτό, ἵνα γένωνται ὅσοι ἂν προαιρῶνται συνδρομηταὶ αὐτοῦ, ὅπως διὰ τούτου ἐνισχυθῇ ἡ ἐκδοσις αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1877.

Ὁ Ὑπουργὸς
Θ. Π. ΔΗΜΙΓΙΑΝΝΗΣ.

Ἀλέξανδρος Βλάχος.

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστατεῖ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κκ. Ἐιρ. Ἀσωπίου, Ἐμμ. Ροῖδη, Ι. Ἀραβαντινοῦ, Π. Ι. Φέρμπου καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Θρ. Ἀγγελοπούλου Ἀθανάτου.

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΕΤΟΣ Α'

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1877

ΤΕΥΧΟΣ 1

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Ἀναγνούς ἐσχάτως ἅτι Σύλλογοι ἐν Ἀθήναις ἐξέδωκαν πράξεις ζωηρῶς συνιστώσας τὴν ἴδρυσιν Ἑλληνικοῦ Θεάτρου, ὅτι ὅμως ἐφημερίδες ἐξέφρασαν διαταγμούς περὶ τοῦ ἐγκαίρου καὶ τοῦ κατορθωτοῦ τῶν εὐχῶν, αἵτινες διεδηλώθησαν, δὲν νομίζω ἀσκοποῦν ὀλίγαις λέξεσι νὰ εἰπῶ διὰ τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὡς ἤθελον τὰς εἰπεῖ εἰς τὸν Σύλλογον, ἂν ἤμην παρών. Μὴ δέ τις τῶν ἐντευζομένων τῶ τεύχει τούτῳ ἀπαρρίψῃ αὐτό, ὑπολαβὼν ὅτι εἰς ἀντικείμενον ἐπιτόλαιον καὶ μὴ σπουδαῖον ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν του. Τὸ κατ' ἐμὲ, εἰ καὶ ἐλεγχθῶ ἀτόπως κρίνων, φρονῶ ὅμως, ὡς ἐφρόνησα πάντοτε, ὅτι τὸ θέατρον εἶναι ἐν τῶν σπουδαιωτάτων καταστημάτων διὰ τὴν ἐθνικὴν πρόδον, τὰ πρωτεῖα εἰς μόνον τὸ Πανεπιστημεῖον παραχωροῦν.

Ἄν τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα πλουτίζωσι διὰ γνώσεων τὸν νοῦν τῶν παιδῶν καὶ τῶν νεανιῶν, τὸ θέατρον (ἐννοεῖται δ' ὅτι περὶ μόνου τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου ὀμιλῶ) εἶναι τὸ διδασκαλεῖον τῶν ἠδύσημένων. Ὡς θεωρητικῶς ἡ Ἀκαδημία, οὕτω καλλιιεργεῖ πρακτικῶς, καὶ καλλιτεχνικῶς ἀναπτύσσει τοῦτο τὴν γλῶσσαν, διδάσκει τερπνῶς καὶ ἀπόνως, ἐξευγενίζει τὰ αἰσθηματὰ καὶ ἐξάγει τὴν διάνοιαν εἰς ὕψος ποιήσεως, καὶ, ὅταν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν κλήσιν του, εἶναι ἐν τῶν ἰσχυρωτέρων ὀργάνων τῆς ἐθνικῆς δόξης, καὶ αὐτῆς τῆς διαδόσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ δραματικὴ τέχνη ἐστὶ τὸ κορυφωμα τῆς ποιήσεως καὶ ἐν γένει τῆς φιλολογίας, ἡ ἀνωτάτη ἀπόδειξις τῆς ἐν τῷ πολιτισμῷ ὀριμότητος τῶν ἐθνῶν, καὶ τὸ λαμπρότατον τῆς φιλολογικῆς αὐτῶν εὐκλείας ἐγκαύχημα. Ἐθνη βάρβαρα δράμα δὲν ἔχουσιν, οὐδὲ βλαστάνει ὁ ἀγλαὸς αὐτοῦ καρπός, εἰμὴ ἐν ἡλικίᾳ ὀριμότητος τῶν ἐξηυγενισμένων λαῶν. Ἄν ἡ Ἰλιάς ἐψάλη ἐπὶ τῶν Τρωικῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος μόνον ἐφύησαν τὰ δραματικὰ

αὐτῆς ἀριστουργήματα, ἐπὶ τῆς Ἑλισάβετ ἐποίησε ὁ Σαίκεσπιρος, περὶ τοῦ χρόνου Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' ἀνέτειλεν ἡ ἀθάνατος δραματικὴ τριάς ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ Παρνασσοῦ, καὶ ὁ Σίλλερ καὶ Γαίτης ἦσαν ὡς ἀνωτάτη ἐκφρασις τῆς θέσεώς ἦν, πρωταγωνιστοῦσα ἐν φιλοσοφίᾳ, κατελάμβανεν ἡ Γερμανία καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν προσκλήιον τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο οἱ μεγάλοι δραματικοὶ ποιηταὶ θεωροῦνται ὡς οὐχ ἤττον συντελοῦντες εἰς τὴν δόξαν τῶν παραγαγόντων αὐτοὺς ἐθνῶν, ἢ οἱ μέγιστοι τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἡρώων αὐτῶν. Αἱ Ἀθηναὶ σεμνύνονται οὐχ ἤττον διὰ τὸν Αἰσχύλον καὶ Σοφοκλῆν παρὰ διὰ τὸν Θεμιστοκλῆν καὶ τὸν Μιλτιάδην των, καὶ πολλοὶ μετὰ θαυμασμοῦ ὀνομάζουσι τὸν Σαίκεσπιρον ἢ τὸν Ῥακίαν, οἵτινες ἀγνοοῦσιν ἐπισήμων στρατηγῶν ἢ ὑπουργῶν τῶν δύο ἐθνῶν τὰ ὀνόματα.

Αἱ ἡμεῖς δὲ ἰδίως τὸ θέατρον παρίσταται καὶ ὑπὸ ἰδιαιτέραν, τὴν φιλοτιμίαν ἡμῶν ἔτι μᾶλλον θίγουσαν ἐποψίω. Τὸ θέατρον δύναται νὰ θεωρηθῆ, καὶ ἐθεωρήθη πάντοτε, ὡς ἡ ἀνωτάτη τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας ποιητικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐφεύρεσις· αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν ἡ κοιτὴ αὐτοῦ, καὶ πατὴρ αὐτοῦ ἦτον ὁ Θέσπις· διότι τ' ἀτελῆ ἰνδικὰ ἢ ἄλλων Ἀσιασῶν ἐθνῶν δοκίμια οὔτε ἄξια ὑπῆρξαν ἵνα ἐμβλέψῃ εἰς αὐτὰ σπουδαίως ἢ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης, οὔτε περαιτέρω ἀνεπτύχθησαν, καὶ βέβαιον δὲν εἶναι ὅτι δὲν ἐφύησαν καὶ αὐτὰ κατ' ἀντανάκλασιν τοῦ φιλολογικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἡλίου.

Ἡ Εὐρώπη, ὅτε ἐπεκρότησεν εἰς ἡμῶν τὴν ἀνάστασιν, περιέμενεν, ἴσως μετ' ἀνυπομονησῆς ὑπερβαίνουσης τὰ ὅρια τοῦ δικαίου, νὰ ἰδῆ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἀνεγειρομένην εἰς πᾶσαν αὐτῆς τὴν τότε λαμπρότητα, καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐλευθέρως ἐνόμιζεν ὅτι δικαιοῦται νὰ ἰδῆ ἀναφύμενα πάντα τὰ ἄνθη τῆς διανοίας ὅσα κατηγλάισαν αὐτὰς ἄλλοτε. Ἡπατήθη ἡ Εὐρώπη; καὶ πρέπει ἡμεῖς ἀταράχως νὰ τὸ ὁμολογῶμεν, ἢ μᾶλλον ἢ τιμῆ καὶ τὸ συμφέρον ἡμῶν δὲν ἀπαιτεῖ νὰ προσπαθῶμεν ἐν πᾶσι καὶ πάντοτε ν' ἀποδεικνύωμεν ὅτι δὲν εἴμεθα κατώτεροι τῶν προσδοκίων τῶν φίλων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ὅτι οὐδενὸς φειδόμεθα ὅπως μὴ καταβληθῶμεν ὑπὸ τὸ μέγα ὄνομα, ὃ οἱ πρόγονοι ἡμῶν μᾶς ἐκληροδότησαν; Ἄν δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ παραγάγωμεν ἀριστουργήματα ὡς ἐκείνων, δὲν πρέπει καὶ ν' ἀνεχθῶμεν νὰ καταγωνισθῆ ἡμῶν ἡ ἀβελτηρία καὶ βαρβαρότης ὅτι οὐδὲ νὰ ἐκτιμῶμεν αὐτὰ ἐσμέν τοῦ λοιποῦ ἱκανοί, οὐδ' ἐπὶ τὰ ἐνδοξα ἐκεῖνα ἔχνη νὰ βαδίσωμεν τολμῶμεν ἢ φιλοτιμούμεθα; Τὴν λαμπρὰν ἡμῶν παρακαταθήκην παρέλαβον καὶ ἐκαλλιέργησαν ἄλλα ἔθνη πρὸς ἰδίαν αὐτῶν εὐκλειαν, καὶ ἡμεῖς θὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τοσοῦτον ἐξέπεσαμεν, ὥστε οὐδὲ μεριμνῶμεν καὶ δι' αὐτήν;

Ἡ ἠθικὴ σχέσις τοῦ θεάτρου μετὰ τῶν δημοσίων ἠθῶν καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῆ. Κοινωνία διεφθαρμένη, ταπεινὴν ἔχουσα τὴν διάνοιαν καὶ ἐξηχραιωμένα τὰ ἦθη, ἐφαυλίξει τὴν δραματικὴν μουσικὴν εἰς δούλην τῶν ἰδίων ὀρέξεων, καὶ τ' ἀνάπαλιν, σκηνῆ εὐγενῶς σεμνῆ ἢ κακίζηλος καὶ ἐκδεδιητημένη, συντελεῖ εἰς τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖτ-

των ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον διάπλασιν τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἔθνους. Τῷ ὄντι, οὐχὶ εἰς ζῆρὸν καθῆκον ὑπείκουσα, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τέρψεως δελεαζομένη, συμφέει προθύμως ἢ κοινωνία εἰς τὸ μέγα τοῦ θεάτρου διδασκαλεῖον καὶ ἐκεῖ ὁ ποιητὴς πᾶσαν τὴν γοητεῖαν γλώσσης ἐναρμονίου, ποικίλης σκηνογραφίας, ἐπιτηδεῖον ὑποκρίσεως, πάσας τὰς τέχνας ὅσαι ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ νοῦς ἢ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων εἰς ἐπιθυμίαν ἐπικαλούμενος, ἄγει καὶ φέρει κατὰ τὸ δοκοῦν τὰς ψυχὰς, καὶ ἐπειδὴ τέρπει, διὰ τοῦτο διδάσκει ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον καὶ πείθει ὑπὲρ τὸν ἱεροκῆρυκα. Διὰ τοῦτο, εἰρήσθω ἐνταῦθα, μεγίστη ἐστὶν ἡ εὐθύνη τοῦ δραματουργοῦ καὶ τῶν ἀναβιδάζοντων τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς τὴν σκηνὴν, καὶ ἀνάλογος τῆς ἐπιβροχῆς ἦν ταῦτα ἀναγκαστικῶς ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τοῦ δημοσίου φρονήματος.

Εἰς τὸν ἐξευγενισμὸν δὲ τῆς γλώσσης τὸ δράμα ἐπενεργεῖ, διότι ἐν αὐτῷ ἢ γλώσσα ὀφείλει νὰ ἐκφράξῃ ἐντέχνως τὰς εὐγενεστάτας διανοίας, εἰς ἐπήκουον καὶ τῶν ἐκπαιδευμένων ἐξ ὧν ἀκούουσι, καὶ συγχρόνως τῶν δυναμένων ὑπερτάτως περὶ αὐτῶν νὰ κρίνωσι, νὰ καταδικάζωσι τὰ ἀδόκιμα, καὶ νὰ ἐπικρατῶσι τοῖς ἐπαινετοῖς· καὶ εἶναι ἢ ἀπὸ σκηνῆς παραστάσις δράματος ὁ ἀριστος τῶν διαγωνισμῶν, κριτὰς ἔχων οὐδὲ πρὸς χάριν οὐδὲ κατ' ἀντιπάθειαν ἀποφαινομένου, καὶ ἢ εὐχερεστάτη μῆσις τῶν ἀπαιδευτῶν εἰς τὰς ποιητικὰς καλλονας καὶ εἰς τὴν γλωσσικὴν καθαρότητα.

Ὅτι δὲ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ διάδοσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου οὗτος ἐκλείπει ἢ ἀπειλεῖται, ὑπὲρ τι καὶ ἄλλο συμβάλλεται τὸ ἐλληνικὸν θέατρον, οὐδεὶς θέλει ἀμφισβητήσῃ. Οἱ γλυκεῖς ἐλληνικοὶ φθόγγοι ἀπὸ σκηνῆς ἀπαγγελλόμενοι, τὸ ἐλληνικὸν φρόνημα, ἐπὶ τῶν πτερούγων φερόμενον τῆς ποιήσεως, θέλουσι πολλὴ ἰσχυρότερον ἐκλύσει τὰς καρδίας πρὸς τὴν κοινὴν ἐστίαν τῶν Ἑλληνίδων μουσῶν παρὰ πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπιβεβλημένης ὑπεροχῆς. Τὸ γαλλικὸν δράμα, καὶ ἐν γένει ὁ γαλλικὸς Παρνασσὸς οὐχ ἤττον ἢ τὰ γαλλικὰ ὄπλα συνετέλεσαν εἰς τὴν κατάντησιν τῆς γῆς ὑπὸ τῆς γαλλικῆς γλώσσης.

Ἄλλ' ἴσως τις εἰπῆ. Ταῦτα μὲν ὀρθὰ, καὶ περιττὰ αὐτῶν ἢ ἀπόδειξις, ἀλλ' ὁ τρόπος ὑπάρξεως ἐλληνικοῦ θεάτρου, οὗτος πρέπει νὰ μᾶς δειχθῆ. Καὶ πρὸ παντός, πῶς νὰ ἔχωμεν θέατρον, ὅταν δὲν ἔχωμεν δράματα; Ἄν αὕτη εἶναι ἡ δυσκολία, ἡ ἐρώτησις μοι φαίνεται πολὺ μᾶλλον ὅτι πρέπει νὰ τεθῆ ἀντιστρόφως. Πῶς νὰ ἔχωμεν δράματα, ὅταν δὲν ἔχωμεν θέατρον; Τὸ δράμα εἶναι τὸ ἀσυγκρίτως δυσκολώτερον εἶδος τῆς φιλολογίας. Δράμα ἐκ τοῦ προχείρου δὲν γράφεται· ἀπαιτεῖ μελέτας, συνδυασμοὺς, ἐπίπονον ἐργασίαν, ὡς πᾶν ἄλλο ἀρτίον τεχνουργήμα· ἀπαιτεῖ μακρὸν χρόνον πρὸς συγγραφὴν, ἂν ἔχη τὴν ἀξίωσιν μακρὸν χρόνον νὰ ζῆσῃ. Ἀλλὰ τίς ἐστὶν ὁ τοσοῦτον ἀφελῆς, ὅστις νὰ ἐπιδοθῆ σπουδαίως εἰς τὸν δυσχερέστατον τοῦτον τῆς ποιήσεως κλάδον, ν' ἀποδυθῆ εἰς μεγάλους ἀγῶνας, διότι διὰ μικρῶν οὐδὲν καταρθεῖ, καὶ ν' ἀφιερῶσθαι μέρος τῆς ζωῆς καὶ τῆς διανοίας του εἰς ἔργα

καταδεδικασμένα ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς των εἰς θάνατον, δι' ἄλλειψιν τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς σκηνῆς, ἐν ἣ καὶ μόνῃ τὸ δρᾶμα ζῆ, ἢ εἰς τι οὐχί ἐπιεικέστερον τοῦ θανάτου, τὴν στρέβλωσιν; Οὐδεὶς περισσοτέρων ἐμοῦ ἀποδίδωσι δικαιοσύνην εἰς τοὺς ἀξιαγᾶστους ἀγῶνας οὓς ἐν μέσῳ καὶ ἀπέναντι τῆς πανταχούθεν ἀδιαφορίας κατὰβάλλουσι μετ' ἀκαταγωνίστου γενναιότητος διάφοροι ἡμῶν ἠθοποιοὶ καὶ θεατρικῶν θιάσων ὀργανισταί, καὶ τινεμετ' ἀποτελεσεμάτων ὑπερβαίνοντων, ὅτι δικαίως ἠδύνατο νὰ προσδοκᾶται παρ' αὐτῶν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων πρὸς ἄς ἐπάλοιον. Ἄλλ' ὡς εἰς πᾶσαν τέχνην, οὕτω καὶ εἰς τὴν τοῦ ἠθοποιοῦ, πλὴν τῆς φύσεως, ἣτις εἶναι θεόδοτος, ἀπαιτεῖται καὶ ἐμπειρία, ἣτις προσκτᾶται καὶ εὐκολώτερον δὲν εἶναι νὰ παραχθῆ αὐτοδίδακτος ῥιστόρη ἢ Τάλμας, παρὰ Προξίτελεις ἢ Ἀπελλεῖς νὰ μορφωθῶσιν ἄνευ τεχνικῆς χειραγωγίας, καὶ ὑπὸ μόνῃς τῆς μεγαλοφυίας αὐτῶν ἐμπνεόμενοι. Θέλομεν λοιπὸν νὰ ἔχωμεν δραματικὴν φιλολογίαν; πρέπει ν' ἀποκτήσωμεν σκηνὴν καὶ ἠθοποιούς. Καὶ ἵνα μὴ τις ἀντιτάξῃ τὸν πλημμυλῆ κύκλον, σπεύδω νὰ προσθέσω ὅτι καὶ ἤδη εἰς πρωτότυπα ἔργα οἶα δῆποτε, καὶ πρὸ πάντων εἰς μεταφράσεις ἐκ παντοίων γλωσσῶν κεκτῆμεθα δράματα εἰς ἑκατοντάδας, ἴσως εἰς χιλιάδας ἀριθμούμενα, καὶ ἄμικτα σκηνὴν καταρτισθῆ, μῆνες δὲν θὰ παρέλθωσι, καὶ θὰ ἔχωμεν κατακλυσμὸν ἐκ τῶν δευτέρων, καὶ, πολὺ φοβοῦμαι, καὶ ἐκ τῶν πρώτων.

Ἔστω λοιπὸν ἄλλὰ σκηνὴ νὰ καταρτισθῆ, τοῦτο ἐστὶν ἡ ἀληθὴς δυσκολία, καὶ περὶ τούτου μάλιστα πρόκειται. Ἡ δὲ δυσκολία εἰς τί συνίσταται; Εἰς τὸ ὅτι ἡ διατήρησις θεάτρου Ἑλληνικοῦ, ὅπως οὖν ἀξιοπρεποῦς καὶ ἀνταποκρινομένου εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἀπαιτεῖ δαπάνας, καὶ αὐταὶ ἐλλείπουσι.

Ἐνταῦθα ἴσως πρὸ πάντων θὰ ἐδύνατο νὰ ἐρωτηθῆ ἄλλ' ἢ τοῦ γαλλικοῦ, ἀλλ' ἢ τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου διατήρησις δὲν ἀπαιτεῖ δαπάνας; Πῶς λοιπὸν ἐκεῖνα ὑπάρχουσιν; Ὑπάρχουσιν, ἔσται ἡ ἀπάντησις, διὰ χορηγίας κυβερνητικῆς, καὶ θὰ ἐναυάγουν ἄνευ αὐτῆς. Ἄλλ' ἂν, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, τὸ ἐθνικὸν θεᾶτρον συντελεῖ εἰς τῆς Ἑλλάδος τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν εὐκλειαν, διατί ἢ κυβέρνησις, διατί ἢ Βουλὴ τὴν χορηγίαν ταύτην δὲν θὰ δώσωσιν εἰς τὸ ἐθνικὸν θεᾶτρον μᾶλλον παρὰ εἰς τὸ ξένον; Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ τὴν δώσῃ ἢ παροῦσα ἢ ἄλλη Βουλὴ ἢ Κυβέρνησις. Τίς ὅμως ἡ ἐγγύησις ὅτι θέλει πράξει τὸ αὐτὸ καὶ ἡ μετ' αὐτὴν καὶ αἱ ἄλλαι ἐπόμεναι; ὅτι δὲν θέλουσιν ἐπιμένει ὑποστηρίζουσαι τὰ ξένα θεᾶτρα, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ταῦτα εἰσι διασκεδαστικώτερα, καὶ ὅτι τὸ θεᾶτρον κυρίως ἐστὶ πρὸς διασκέδασιν, ὅτι τέλος τὸ ξένον θεᾶτρον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὰς Ἀθήνας τοῦλάχιστον διὰ τοὺς ξένους οἵτινες ἐπιδημοῦσιν εἰς τὴν πρωτεύουσιν; Ὅτι τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐντελῶς ἀποκρούομεν, περιττὸν νὰ τὸ ἀναπτύξωμεν μετὰ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα. Ἡ ἐποψὶς τῆς μόνῃς διασκεδάσεως εἶναι πάντῃ ταπεινὴ, καὶ ὀλίγον ἀξία τῆς προνοίας καὶ δαπάνης τοῦ δημοσίου. Οὐχί τοῦ θεάτρου ὁ σκοπὸς ἐστὶν ἀνώτερος, ἐστὶν ἡ

διὰ τῆς διασκεδάσεως προαγωγή τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς, καὶ τῆς φιλολογικῆς δόξης τῆς Ἑλλάδος. Ἄν δὲ τὸ ἐλληνικὸν θεᾶτρον δὲν φαίνεται εἰς τινὰς διασκεδαστικόν, τοῦτο προσέρχεται πρῶτον ἐξ ἄλλειψων τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν, δευτέρων ἐκ τῆς μεγάλῃς τῶν παραστάσεων ἀτελείας, ἣν αὐτὴ ἡ σύστασις τοῦ θεάτρου πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς πρῶτον πρόβλημα νὰ διορθώσῃ. Ἄς πρὸς τοὺς ξένους δὲ τέλος, καὶ ἂν παραδεχθῶ τὴν ἀνάγκην φιλοφροσύνης τοσοῦτον ὑπερβολικῆς πρὸς αὐτοὺς, ὥστε εἰς τὴν διασκέδασιν αὐτῶν νὰ πρέπη νὰ θυσιασθῆ σπουδαῖον ἐθνικὸν συμφέρον, οὐδόλως δισταζῶ νὰ εἰπῶ ὅτι τῶν ξένων παραστάσεων, ἁποίας ἡμεῖς δύναμεθα νὰ ἔχωμεν αὐτάς, οὐδὲ πρὸς τὰς τριττεύουσας τῶν ἐν Εὐρώπῃ συγκρινομένας, θέλουσιν ἀσυγκρίτως προτιμᾶ τὰς Ἑλληνικάς, ἂν εἶναι ὑπωποῦν φορηταί, εὐχαριστούμενοι νὰ βλέπωσι τί παράγει ἡ Ἑλληνικὴ Μοῦσα, καὶ διὰ τίνων θεαμάτων ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀνατρέφεται ἐν ᾧ πολὺ φοβοῦμαι ὅτι ἐφελεύομεν ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς τῶν ξένων τούτων τὴν χλευσὴν, ὅταν μᾶς βλέπωσιν ἐνθουσιῶντας καὶ πολὺν ποιουμένους λόγον ὑπὲρ παραστάσεων, ὧν τὰς ἀναλόγους ἀπαντᾶ τις ἐν Εὐρώπῃ εἰς παρρηγήματα τριόδων καὶ πανηγύρεων.

Ἄλλ' ἐνθυμοῦμαι Αἰσώπειον μῦθον ὅστις μᾶς διδάσκει ὅτι ἀσφαλέστερον βοηθούμεθα, ὅταν δὲν περιμένωμεν ἐκ ξένης βοήθειας. Καίτοι δὲ φρονῶν ὅτι καθήκον καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς εἶναι νὰ συνδράμωσιν ὅσον ἐνδέχεται γενναιώτερον τὸ ἐθνικὸν θεᾶτρον, δὲν δισταζῶ ὅμως νὰ εἰπῶ ὅτι ἂν θέλωμεν τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ, πρέπει νὰ ἰδῶμεν μᾶλλον ἂν δὲν εἶναι δυνατὸν ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἄνευ ἀλλοτρίας συνδρομῆς.

Πρὸ παντὸς ἄλλου ἵνα ὑπάρξῃ ἐθνικὸν θεᾶτρον, ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ οἰκοδομὴ δι' αὐτὸ, ἄλλη παρὰ τὴν Σανσόνειον ἐκείνην, ἣτις αὐτὴ καὶ μόνῃ ἀρκεῖ εἰς ἀποτυχίαν τοῦ εὐτελεστεροῦ τῶν θεάτρων, πρῶτον διότι κεῖται ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστω, ὥστε καὶ ἡ μεγίστη ὑπὲρ τῶν θεατρικῶν προθυμία μετὰ δυσκολίας ἐκαὶ τὸ ἀναζητεῖ. δευτέρον διότι εἶναι τόσον ῥυπαρὸν, τόσον ἀθλίως φικοδομημένον, ὥστε ἡ φοίτησις αὐτοῦ δυσαρρεστῆ μᾶλλον ἢ διασκεδάσει. τρίτον διότι εἶναι τοσοῦτον μικρὸν, ὥστε δύναται ἴσως ν' ἀρκέσῃ εἰς τὴν περιωρισμένην τάξιν τῶν θεατῶν τῶν ξένων δραμάτων, οὐχί ὅμως καὶ εἰς τοὺς θεατὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ δράματος, οἵτινες ἔσονται ἐκεῖνων πολλαπλάσιοι, τὸ ἐλληνικὸν κοινόν, ὅταν τὸ ἐλληνικὸν δρᾶμα ἔσται, οἷον πρέπει νὰ εἶναι. Τέλος, διότι στερεεῖται τῆς ἰδιοκτησίας τῶν θεωρείων, ἐπομένως ἐνὸς τῶν κυριωτάτων αὐτοῦ εἰσοδημάτων, ὅπερ εἶναι θανατηφόρον διὰ κατὰσθημα παλυδάπανον, προωρισμένον ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ προσόδων νὰ ζῆ.

Ἄλλ' ἰδοῦ, τὸ νέον θεᾶτρον ἀνεγείρεται, καὶ ἡ πρώτη τῶν δυσχερειῶν θεραπεύεται. Ὅλος τὸ ἐναντίον νομίζω. Ἡ ἀνεγερσις τοῦ νέου θεάτρου, ὑφ' οὓς οἰωνοὺς γίνεται, εἶναι ἡ καταστροφὴ πάσης ἐλπίδος ὑπάρξεως ἐθνικοῦ θεάτρου. Ὅτι ἡ θέσις εἰς ἣν τοῦτο οἰκοδομεῖται εἶναι ἡ καταλληλοτάτη πεσῶν,

ἔστιν ἀναμφισβήτητον καὶ πασιδὴλον. Εἰς ἐπιφανές καὶ πρόχειρον μέρος τῆς πόλεως κείμενον, ὅπου ἕκαστος πόλλάκις τῆς ἡμέρας διέρχεται, ἀν τὰς ἐσπέρας τῶν παραστάσεων κοσμεῖται δι' ἡλίου ἐξ ἀερόφωτος φαεινῶς ἀκτινοβολούντος ὑπὲρ τὴν εἰσοδον, καὶ διὰ μεγάλου προγράμματος ἀναγγέλλοντος τὸ παριστώμενον δράμα, θέλει ἐλθεῖν δι' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπαγωγῆς ὄψεως τοὺς πλείστους τῶν ἐπανερχόμενων ἐκ τοῦ περιπάτου ἵνα εἰσελθόντες δαπανήσωσιν ἐν αὐτῷ τρεῖς ἔτι εὐαρέστους τῆς ἐσπέρας τῶν ὥρας.

Προσέτι δὲ ἀνεγείρεται τὸ νέον θέατρον καὶ ἐπὶ σχεδίου ἱκανῶς εὐρυκέρου, ὥστε ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους θεατὰς νὰ περιλαμβάνῃ ἀνέτως.

Δύω ἐπομένως τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἀρχαίου Σαντωνείου θεάτρου ἐκλείπουσιν εὐτυχῶς ἐν τῷ νέῳ. Ἀλλὰ μένει, καὶ δεινόμενον μάλιστα, τὸ τρίτον καὶ μέγιστον, τὸ κυρίως θανατηφόρον. Τὸ ἀρχαῖον στερεῖται τῶν εἰσοδημάτων τῶν θεωρείων, εἰς ὃ διὰ τινος ὕψους ἀυθαίρετου διατάξεως, διὰ τῆς ἐπιβολῆς βαρυτάτου φόρου εἰς τὰ ἰδιώκτητα θεωρεῖα, ἐπὶ ἠθέ τις διόρθωσις· ἀλλὰ τὸ νέον, ὕψ' οὗς ὅρους ἀνεγείρεται στερεῖται πάντων αὐτοῦ τῶν εἰσοδημάτων. Ἡ μετοχικὴ ἐπιχειρήσις εἶναι ἡ θανατικὴ αὐτοῦ καταδίκη.

Δὲν θέλω ν' ἀμφισβήτησω πατριωτικὴν πρόθεσιν εἰς τοὺς ἀποδιδέχοντας εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν ταύτην, ὧν τινες ἴσως καὶ προσέβλεπον αὐτὴν ὡς ἐπιζήμιον μᾶλλον· ἀλλὰ δὴσχυρίζομαι ὅτι ἡ διὰ μετοχῶν αὐτῆς ἐνέργεια ματαιοῦ ἐντελῶς τὴν τοιαύτην πρόθεσιν. Ἡ μετοχὴ τῷ ὄντι ἐστὶ καταβολὴ χρημάτων ἐπὶ πορισμῷ ἀορίστῳ, τὴν ὡς μεγαλειτέρῳ ὅσον μᾶλλον προσοδοφόρος ἀποβαίνει ἡ ἐπιχειρήσις δι' ἣν κατεβλήθησαν. Οἱ μέτοχοι βεβαίως θέλουσι διευθετεῖ οὕτω τὰ τοῦ θεάτρου, ὥστε αὐτὸ νὰ ἔχῃ εἰσοδήματα· ἀλλὰ τῶν εἰσοδημάτων τούτων ἐπιφυλάξαντες ὅ,τι ἀκριβῶς ἀναπόφευκτον ἵνα ἐξακολουθῶσιν αἱ παραστάσεις καὶ μὴ ἐκλίπη ἡ τῶν πόρων πηγὴ, τὰ περισσεύματα θέλουσι διανεμεσθαι ὡς νόμιμα κέρδη ἀπέναντι τῶν καταβολῶν αὐτῶν, καὶ ἐννοεῖται ὅτι συμφέρον θέλουσιν ἔχει τὸ πλεῖστον τῶν πόρων νὰ εἶναι περισσευμα. Τινὲς ὅμως τῶν μετόχων ἐκ πατριωτισμοῦ δὲν θέλουσιν ἄρα ἐγκαταλείπει ὑπὲρ τοῦ θεάτρου τὰ ἴδια αὐτῶν ὠφελήματα; Λέγομεν ὅχι· διότι οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ θεάτρου, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἰδιοτελεστέρων θέλουσι προσφέρει τὴν τοιαύτην θυσίαν, αὐξάνουσιν μόνον τὸ ἐνεργητικὸν τῶν κερδῶν τῶν μετόχων. Ἄν δὲ προσθέσωμεν καὶ ὅτι, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τάσιν, τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιφυλαχθησομένων διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ θεάτρου θέλουσι δίδασθαι ὑπὲρ τῶν πολυδαπάνων, ξένων ἐταιριῶν, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς νέας οἰκοδομῆς τὸ ἑλληνικὸν θέατρον θέλει μένει οὐχ ἦσαν ἐν μοίρᾳ Καρῶς, φησιῶν, καὶ τότε μάλιστα πᾶσαν ἀνακύψως ἀπολέσαν ἐλπίδα.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν τρόπος σωτηρίας αὐτοῦ; Κατ' ἐμὲ ὑπάρχει, καὶ ἄλλοτε εἶπα ὅπου ἔδει τὴν γνώμην μου, καὶ ἐν ἐφημερίσι περὶ αὐτῆς ἐγράφην. Ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἔποψιν τὸ ἀντικείμενον ἀφορᾷ ἔθνικόν, συμφέρον σπουδαῖον

καὶ εὐγενές, διὰ τοῦτο θέλω καὶ ἐνταῦθα δημοσίως νὰ ἐπαναλάβω αὐτὴν, εὐχόμενος ἵνα θερμῶς αὐτῆς ἀντιληφθῶσιν ὅσοι ἐνδιαφέρονται ὑπὲρ τῆς φιλολογικῆς ἡμῶν δόξης καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς δραματικῆς ποιήσεως παρ' ἡμῶν.

Τὸ ὅτι ἐπετρέπη ἡ διὰ μετοχῶν ἀνέγερσις τοῦ θεάτρου θεωρῶ ὡς δυστύχημα καὶ ὡς ζημίαν δυσεπανόρθωτον· καὶ ἂν θέλωμεν ν' ἀνταποκριθῇ αὐτὸ ποτὲ εἰς τὸν ἐμβριθῆ του σκοπὸν, πρέπει, ἐν ὅσῳ εἶναι καιρὸς ἀκόμη, νὰ ἰδῶμεν πῶς τὸ λάθος νὰ διορθωθῇ, ἢ, ἂν τοῦτο εἶναι ἀνέφικτον (καὶ ἐλπίζω ὅτι δὲν εἶναι), νὰ γίνῃ ἀπόπειρα οἰκοδομῆς καὶ ἐτέρου θεάτρου, ἄλλως ἢ ἐμὴ πεποίθησις εἶναι ὅτι θέατρον ἔθνικόν· δὲν θέλωμεν ἔχει. Πρέπει λοιπὸν οἱ νῦν μέτοχοι, οἱ μὲν διὰ τὴν δυσκολίαν εὐρέσεως ἄλλων χρημάτων χωρὶς νέων κινδύνων δι' ὅσα ἤδη κατέβαλον, καὶ χωρὶς νέων θυσιῶν, οἱ δὲ ἐκ τοῦ πόθου ἵνα αἱ καταβολαὶ αὐτῶν χρησιμεύσωσιν οὐχὶ αὐτοῖς εἰς χρηματισμὸν, ἀλλ' εἰς προαγωγὴν καὶ εὐόδωσιν ἐπιχειρήσεως ἔθνικῆς, μετατρέψωσι τὰς μετοχὰς αὐτῶν εἰς δάνειον ὁμολογίας. Δύναται δὲ καὶ ἡ Κυβέρνησις ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς τὴν μετοχικὴν ἐταιρίαν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ προβῇ εἰς νέον δάνειον, μὴ προηγηθείσης ταύτης τῆς μετατροπῆς· διότι τῆς Κυβερνήσεως καὶ δικαίωμα καὶ καθήκον ἐστὶν αὐτὴ νὰ μεριμνήσῃ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἔθνικου θεάτρου, ὡς περὶ ἀντικειμένου ἔθνικῆς ὠφελείας, ἢ καὶ ἂν κατέλιπε τὸ ἔργον αὐτῆς τοῦτο εἰς ἰδιώτας ἀντι νὰ κανονίσῃ ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν. Ἄν ὅμως ἡ Κυβέρνησις διὰ νέου λάθους ἐπέτρεψε τὸ δάνειον τοῦτο, τότε πρέπει αὐτὴ ἢ ἐταιρία ἀφ' ἑαυτῆς ν' ἀποφασίσῃ τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην, προσερχόντων τῶν πατριωτικωτέρων μελῶν, καὶ τῆς κοινῆς γνώμης ἰσχυρῶς πιεζούσης.

Πρὸ ἐτῶν εἶχον ὁ ἴδιος παρακαλέσει τὸν μακαρίτην Βουλανζέρον νὰ χαράξῃ σχέδιον καὶ συντάξῃ προϋπολογισμὸν οἰκοδομῆς θεάτρου, ἐλπίζων ἕκτοτε ὅτι διὰ καταλλήλων προσπαθειῶν ἐδύνατο νὰ κατορθωθῇ ἡ ἰδρυσις τοῦ ναοῦ τούτου τῶν Ἑλληνίδων Μουσῶν. Ὁ δὲ ἱκανὸς καὶ πάντοτε πρόθυμος καλλιτέχνης ἐκεῖνος, ἐπίτηδες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πάντα τῶν Παρισίων τὰ θεάτρα ἐπισκεψθεὶς καὶ σπουδάσας, διέγραψε δύο σχέδια, ἃ ἀναχωρήσας ἐγὼ παρέδωκα εἰς τὴν τότε ὑφισταμένην ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου ἐπιτροπὴν. Τοῦ ἐνός ἐξ αὐτῶν ἂν ἐνθυμῶμαι καλῶς, ὑπελογίσθη ἡ δαπάνη τῆς οἰκοδομῆς εἰς 400,000 δρ., καὶ εἶδα ὁ ἴδιος καὶ ἐν Ἀμερικῇ καὶ πολλαχού ἐν Εὐρώπῃ, ἐν ἄλλοις ἐνταῦθα ἐν Βερολίνῳ, θεάτρα οὐ μικρὰν ἔχοντα χωρητικότητα, ἄτινα, ἐπειδὴ ὠκοδομήθησαν οὐχὶ μεγαλοπρεπῶς καὶ μνημονευτικῶς, ἀλλὰ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν εἰς ὃν προὔκειτο νὰ χρησιμεύσωσι, δὲν ἀπῆτησαν περισσοτέραν δαπάνην. Ἀλλ' ἔστω τὸ ἡμέτερον ἤρχισε κατ' ἄλλας βάσεις, ἔχει παχυτάτους τοίχους, ἔχει ἐπιμάρμαρον τὸν κάτω δόμον. Ἄς δαπανηθῶσι δι' αὐτὸ 800,000 δρ. Ἄν κατ' ἀρχὰς παραλίπωμεν τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, καὶ ἀφήσωμεν αὐτὸν νὰ προστεθῇ μετὰ ταῦτα, ὀφέποτε

πλουτήση τὸ θέατρον, ἢ ῥηθεῖσα ποσότης τῶν 800,000 θέλει ὑπερκερῖσσει, τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐξ αὐτῆς πρέπει ν' ἀφαιρεθῆ ἢ τῆς ἀγορᾶς τοῦ γηπέδου.

Ὅτε ἡ ἀνεγερσις τοῦ θεάτρου εἶναι ἐπιχείρησις πρὸς χρηματισμὸν, διακαιοτάτων εἶναι, ὡς πᾶς ἄλλος ὁ καταβάλλων δι' αὐτὴν τὰ κεφάλαιά του, οὕτω καὶ ὁ δῆμος, ὁ τὸ πολῦτιμον γήπεδον δι' αὐτὴν καταβάλλων, νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς τὰ ἐξ αὐτοῦ κέρδη του. Ἄν ἄλλως ἔπραττεν, ἂν ἐθυσίαζεν αὐτὰ, θὰ τὰ ἐθυσίαζεν πρὸς ὄφελος τῶν λοιπῶν μετόχων, διὰ ν' αὐξήσῃσι τὰ κέρδη ἐκείνων. Ὁρθότατον ἐπομένως καὶ ὁ δῆμος νὰ μετέχη τῆς μετοχικῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς ὁ μέγιστος τῶν μετόχων.

Ἄν ὅμως ἐκλείπῃ ἡ μετοχικὴ ἐταιρία, καὶ τὸ θέατρον ἀνεγερθῆ διὰ δανείου, ἵνα καταστῆ ἕδρμα ἐθνικὸν καὶ αὐτοσυντήρητον, τότε ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα· πᾶσα συνδρομὴ εἰς τοιοῦτο κατὰστημα δίδεται ὑπὲρ σκοποῦ ἐθνικοῦ, καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἔχει καὶ καθῆκον καὶ συμφέρον μέγα, νὰ συνεισφέρῃ τὸ γήπεδον ὑπὲρ αὐτοῦ, μέλλοντος νὰ ὠφελήσῃ τὸν δῆμον, καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς αὐτοῦ τὴν εὐκλειαν.

Εἰς τὰς 800,000 δραχμὰς δὲ πρέπει νὰ προστεθῶσιν ἔτι 200,000, ἵνα ἐπαρκέσωσιν εἰς δύο ἀνάγκας· πρῶτον εἰς τὴν διασκευὴν τῆς σκηνῆς, καὶ δεύτερον, ὅπερ οὐχ ἦττον ἀναπόφευκτον, εἰς τὴν ἐντελὴ εἰς τὰ θεατρικὰ ἐκπαίδευσιν τριῶν νέων Ἑλλήνων καὶ τριῶν νεανίδων, ἐκ τῶν ἐπισταμένων ξένην τινὰ γλῶσσαν, πεμφθησομένων πρὸς τοῦτο εἰς Παρισίους, Ἴταλιαν ἢ Βιένναν. Ὅτε διέτριβον ἐν Παρισίοις, συνωμίλησα περὶ τοῦ σκοποῦ τούτου μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Γαλλικῆς Μουσικῆς καὶ δραματικῆς Ἀκαδημίας (Conservatoire) Κ^ο Ἀμβροσίου Θωμά, ὅστις μοι εἶπεν ὅτι διετῆς ἐκπαίδευσις καὶ ἄσκησις ἀρκεῖ πληρῆστατα εἰς μόρφωσιν καλῶν ἠθοποιῶν, ἂν μόνον ἐπίσταται τὴν Γαλλικὴν, καὶ προσέφερε προθυμώτατα πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ὑπηρεσίαν πρὸς τοῦτο.

Θέλει ἀπαιτηθῆ λοιπὸν δάνειον ἐνὸς ἑκατομμυρίου. Μέρους αὐτοῦ ἀποτελέσουσιν αἱ σημεριναὶ μετοχαὶ, εἰς ὁμολογίαις μεταβαλλόμεναι, ἀποφερούσας τόκον ἀφ' ὅτου μεταβληθῶσι. Τὸ δ' ἐπίλοιπον δὲν νομίζομεν ἀδύνατον, οὐδὲ δύσκολον κἂν νὰ εὑρεθῆ, ἂν γίνωσιν αἱ κατάλληλοι ἐνέργειαι. Ὅτε ἤμην ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶχον ὁμιλήσει περὶ τούτου μετὰ πολλῶν τῶν ἐκεῖ εὐπύρων καὶ πατριωτικωτάτων ὁμογενῶν, καὶ εὔρον παρὰ πᾶσι πολλὴν τὴν προθυμίαν νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸ δάνειον τοῦτο, καὶ νὰ συμπληρώσωσιν αὐτὸ, καθ' ὅσον ἐνόουν καὶ ἐξετίμων τὸν κοινωφελῆ αὐτοῦ σκοπὸν. Οὐκ ὀλίγοι δὲ δὲν θὰ ἐδίσταζον καὶ τῶν τόκων ν' ἀποστώσι καὶ ἔνιοι καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ νὰ καταθέσωσιν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Ταῦτα δι' ἀναφορᾶς, ἐν ᾗ περὶ ὀργανισμοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου ἐπρότεινα, ἔφερα τότε εἰς γνώσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν. Ἐπαναλαμβάνω δὲ καὶ ἤδη τὴν πεποιθήσιν μου, ὅτι ζητουμένων μετοχῶν διὰ κερδοσκοπικὴν ἐταιρίαν, προτιθε-

μένην δηλαδὴ νὰ διανεμηθῇ καὶ κέρδη, ἢ ζητουμένου δανείου ὑπὲρ ἐταιρίας τοιαύτης, ὀλίγοι εἶναι οἱ μέλλοντες νὰ βυβουκινδυνεύσωσι τὰ χρήματα αὐτῶν· ἂν ὅμως πρόκειται περὶ δανείου, οὐχὶ πρὸς πορισμὸν μετόχων, ἀλλ' ὑπὲρ καταστήματος οὗ τὴν ἐθνικὴν σπουδαιότητα ἀνεπτύξαμεν ἀνωτέρω, δὲν θέλουσιν ἐλλείψει οἱ φιλογενεῖς δανεῖσται, οἵτινες πολλάκις καὶ εἰς δωρητὰς θέλουσι μεταβάλλεσθαι.

Ἄλλὰ, θέλει τις ἴσως εἶπεῖ, καὶ μήπως αἱ μετοχαὶ εἰσὶν ἢ ἄλλο ἢ ἀφιλοκερδῆς δάνειον; μήπως τὸ θέατρον θέλει ἀποφέρει ποτὲ ἰκανὰ ὥστε νὰ καλύπτῃ κἂν τοὺς τόκους καὶ τὸ χρεώλυτρον; Διψυχρίζομαι ὅτι καί, ὡς περὶ τούτου θέλω κατωτέρω εἶπεῖ, καὶ τότε ἡ ἰκμὰς τοῦ καταστήματος θέλει ἀπορροφᾶσθαι ὑπὸ τῶν μετόχων. Ἄν ὅμως ὄχι, τότε διατὶ νὰ μὴ γίνῃ δάνειον, καὶ πρὸς τί αἱ μετοχαὶ, αἵτινες ἀποκλείουσι καὶ τοῦ γηπέδου τὴν δωρεὰν ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ πᾶσαν ἄλλην φιλογενῆ συνεισφοράν; διὰτί οὐδεὶς θέλει συνεισφέρει ἵνα αὐξάνωσιν οὐχὶ τοῦ θεάτρου, ἀλλὰ τῶν μετόχων τὰ εἰσοδήματα.

Ἄλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἀπλῆς ἀσφαλείας τὴν ἔποψιν πέπεισμαι ὅτι τοιοῦτο δάνειον, ὑπὸ οἰωνοῦς οἴους προτείνω, δὲν θὰ εἶναι δύσκολον νὰ εὑρεθῆ. Δι' αὐτὸ θέλει ἐγγυᾶσθαι πρῶτον τὸ οἰκόπεδον, κείμενον ἐν κεντρικωτάτῃ θέσει τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπομένως ἔχον μεγάλην ἀξίαν, ἂν, ἐν τῇ ἀδυνατῶ ὑποθέσει ἐντελοῦς ἀποτυχίας τοῦ θεάτρου, ἤθελε κηρυχθῆ οἰκοδομήσιμον ὑπὲρ τῶν δανειστῶν· δεύτερον ἡ οἰκοδομὴ τοῦ θεάτρου, ἥτις, ἀπαξ ἀνεγερθεῖσα, καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχῃ ὡς θέατρον, θέλει, ἕνεκα τῆς θέσεως καὶ τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς, πάντοτε καλῶς ἐνοικιάζεσθαι. Τρίτον, τὰ περὶ τὸ θέατρον ἐργαστήρια, ἅτινα ἐπίσης ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτῶν θέλουσι φερεῖ πάντοτε ἀσφαλῆ καὶ ἀφθονὸν εἰσοδήμα. Ἄλλὰ τέταρτον, τὸ καὶ πρῶτιστον, αὐταὶ τοῦ θεάτρου αἱ εἰσπράξεις.

Εἰς τὸ Γαλλικὸν θέατρον φοιτῶσι μόνον ὅσοι ἐννοῦσι Γαλλικὰ, εἰς τὸ Ἴταλικὸν ὅσοι ἐννοοῦσι μουσικὴν, καὶ ὅσοι προσποιοῦνται ὅτι ἐννοοῦσι, καὶ εἰς ἀμφότερα οἱ ἐλκυόμενοι ὑπὸ τοῦ συρμοῦ, καὶ οἱ ἐρχόμενοι ἵνα ἰδῶσι τοὺς ἄλλους καὶ ἵνα δειχθῶσιν. Οὕτως ὑπάρχουσι τὰ ξενικὰ ταῦτα θεάτρα, ἀλλ' ὑποστηρίζόμενα πάντοτε καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ οὐχ ἦττον χρεούμενα. Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως θέατρον, θέλουσιν ἴσως εἶπεῖ τινεὶ, δὲν θέλει ἔχει οὔτε θεατὰς οὔτε εἰσοδήματα. Ὅτι οὗτοι ἀπατώνται, νομίζω ὅτι ὑπὲρ πάντων ἄλλον ἐγὼ δικαιούμαι νὰ τοῖς εἰπῶ. Ὅτε ἐπρέσθευον ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὔρον ἐκεῖ Ἑλληνικὸν θίασον· καὶ τῶ ὄντι οὐδεὶς ἐφαίτα εἰς τὰς παρὰστάσεις του. Ἄλλ' ἐγὼ ἐνοχίασα δι' αὐτὰς θεωρεῖον, καὶ κατὰ παρακίνησίν μου ἐνοχίασε καὶ ὁ εἰς πάντα τὰ ἐθνωφελῆ πρόθυμος κ. Γ. Ζαρεφης, καὶ μετ' αὐτὸν βαθμηδὸν πολλοὶ τῶν ἐπισήμων ὁμογενῶν, καὶ τοσοῦτον ἤρχισαν εὐχαριστούμενοι καὶ τερπόμενοι ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν δραμάτων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου συρμὸς ἀπέβη ἢ εἰς αὐτὰ φαίτησις, καὶ τὸ θέατρον ἦν εἰς

αὐτὰ πάντοτε πλήρες, καὶ αἱ θέσεις ἐνφικιάζοντο ἡμέρας πρὶν καὶ δὲν εὐρίσκοντο, καὶ ἡ Γαλλικὴ καὶ Ἰταλικὴ σκηνὴ ἔμεινον ἔρημοι καὶ ἐγκαταλειμμένοι, οἱ δὲ τότε φιλότιμοι καὶ ἄξιοι ἠθοποιοὶ, ὁ μακαρίτης Σούτσας, ὁ Κ. Ταβουλάρης καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς συνεκομίσαντο ἀφθονον τὸν καρπὸν τῶν ἀγώνων τῶν. Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς δὲ αὐτὰς παραστάσεις ἐφοίτων, μεταξύ τῶν μᾶλλον ἐνθουσιῶντων, καὶ οἱ ξένοι πρέσβεις, καὶ οἱ ἐκλεκτότατοι τῶν ἀλλοδαπῶν.

Ἄν λοιπὸν τοῦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετ' ἠθοποιῶν αὐτοδιδάκτων καὶ αὐτογυμνάστων, καὶ ἐν θεάτρῳ οὐδὲν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς δαπανῶν, τί θέλει εἶσθαι ἐν Ἀθήναις, ἄτε τὸ θέατρον θέλει ἀφειδῶς δαπανᾶ ὑπὲρ τῆς εὐπρεπειᾶς τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς, ὅτε ἠθοποιοὶ θέλουσιν ἔλθαι ἐν Εὐρώπῃ ἀρίστα διδασκλήντες, καὶ θέλουσι στρατολογήσει τοὺς ἀρίστους τῶν ἐν τοῖς διαφόροις θιάσοις σήμερον διαπρεπόντων, πρὸς καταρτισμὸν τοῦ κεντρικοῦ ἐπισήμου θιάσου; Τίς Ἑλληνα δὲν θέλει σπεύσει ν' ἀκούη μετ' ἀγαλλιᾶσεως καὶ ὑπερηφανείας, ἀπὸ σκηνῆς, τὰ προϊόντα τῆς Ἑλληνικῆς Μούσης, ἢ καὶ τῶν ξένων φιλολογιῶν ἐν τῇ μητρικῇ αὐτοῦ γλώσσῃ, ἐξηγενησμένη εἰς ἔξοχον καλλιπέσιαν; καὶ τίς ξένος δὲν θέλει δραττεσθαι μετ' εὐχαριστήσεως τῆς ἀφορητῆς αὐτῆς πρὸς μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας ὑπὸ τὴν εὐγενεστέρην αὐτῆς ἔκφρασιν; Δυσχυρίζομαι μάλιστα ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὅσοι ἀλλεῖψαι ἰδεῶν, πιθηκίζουσι τὰς τῶν ξένων, παρ' αὐτῶν θέλουσι μακθάνει ὅτι πρέπει νὰ ἐπισκέπτονται το ἐθνικὸν αὐτῶν θέατρον. Καλὰ τραγωδία καὶ κωμῳδία, πρωτότυποι καὶ μεταπεφρασμένοι, ὑπὸ δοκίμων ἠθοποιῶν καλῶς διδασκόμενοι μετὰ πολλοῦ σκηνικοῦ κόσμου καὶ μετὰ μουσικῆς ὅπου δεῖ, ἐγγυῶνται θέατρον πάντοτε πλήρες, ὡς ἦτον τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ χωρητικότης τοῦ θεάτρου ὑποτίθεται διςχιλίων θεατῶν. Ἐκ τοῦ κάτω ὑπολογισμοῦ ἐξάγεται ὅτι, καὶ ἂν ἔχη δίμηνον διακοπήν, δίδη δὲ παραστάσεις τετράκις τῆς ἐβδομάδος, τὸ σύνολον τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ δύναται νὰ εἶναι ἐξ 825 χιλ. δραχμῶν, ἐν ᾧ αἱ πρὸς πληρεστάτην αὐτοῦ διατήρησιν ἀπαιτούμεναι δαπάναι δὲν ὑπερβαίνουσι τὰς 270 χιλ. δραχμῶν ἑτησίως ὥστε προφανὲς εἶναι ὅτι ὁ ὑπολογισθεὶς ἀνώτατος ὅρος τῶν εἰσοδημάτων καὶ εἰς τὸ ἡμισυ, καὶ εἰς τὸ ἐν τρίτον ἂν καταβιβασθῇ, δύναται πάλιν ἀφθῶνως νὰ περιλάβῃ καὶ τὸν τόκον καὶ τὸ χρεώλυτρον.

Τοῦτο ὅμως ἐφ' ἐνὶ ὄρω, ἀπαραιτήτω: Τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον εἰς οὐδεμίαν νὰ διατελῇ οἰκονομικὴν σχέσιν μετὰ τῶν ξένων παραστάσεων, ἐὰν καὶ ὅταν τοιαῦται ὑπάρχωσι. Τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον εἶναι οἰκονομικόν, διότι δὲν ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ ἀξιώσεις μεγάλων μισθῶν, καὶ εἶναι προσοδοφόρον, διότι πᾶσα ἡ κοινωνία, ἀπὸ τοῦ κατωτέρου μέχρι τοῦ ἀνωτέρου εἰς αὐτὸ θά σφύρη, ὅταν θά εἶναι ἄξιον νὰ ἐλκύνῃ θεατὰς· τὸ δὲ εὐρωπαϊκὸν εἶναι δαπανηρότατον, καὶ ὀλιγοπρόσοδον.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπάρχωσι καὶ Γαλλικαὶ καὶ Ἰταλικαὶ παραστάσεις ἐν Ἀθήναις; Δὲν ἠξέερω, καὶ ἀδιαφορῶ, διότι αὐταὶ δὲν ἀφορῶσιν ἐθνικὸν τι συμφέρον, περὶ οὗ καὶ μόνον πραγματεύομαι. Ἄλλ' οὐδὲν κωλύει νὰ ὑπάρχωσι καὶ αὐταί. Ἄς εὐπρεπισθῇ δι' αὐτὰς καταλλήλως τὸ Σαντοῦνιον θέατρον. Ἐχει διαστάσεις μικροτέρας, ὡς πρέπει εἰς θέατρον μελοδραματικόν, καὶ ἀναλόγους πρὸς τὴν ὀλιγωτέρην κοινωνίαν ἣτις θέλει φοιτᾶ εἰς αὐτό· ὅτι δὲ καὶ ταὶ ἀποκέντρως δὲν βλάπτει, διότι οἱ φοιτηταὶ αὐτοῦ ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν, ἣτις ἐφ' ἀμάξης πορεύεται εἰς τὸ θέατρον. Ἄλλὰ, ἂν κριθῇ ὅτι πρέπει ἀφεικτικῶς καὶ αἱ ξένοι παραστάσεις νὰ γίνωνται εἰς τὸ νέον θέατρον, τότε ἄς προσδιορισθῶσι δι' αὐτὰς αἱ ὑπαλειπόμεναι τρεῖς ἡμέραι τῆς ἐβδομάδος, καὶ ὁ ἐργολάβος αὐτῶν ἄς πληρόνῃ ἐνοίκιον εἰς τὸ θέατρον, ἢ, ἔστω, ἄς ἔχη καὶ δωρεὰν τὴν σκηνὴν καὶ τὰ θεωρεῖα, καὶ ἄς λαμβάνῃ καὶ ἐπιχορήγησιν εἴτε παρὰ τῆς μερίδος τῆς κοινωνίας ἣτις τὸν φέρει, εἴτε παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ἔχῃσι διάθεσιν νὰ τῷ δίδωσιν ἀρκετὰ λογιστικὰ αὐτοῦ νὰ μὴ ἔχῃσιν οὐδεμίαν συνάφειαν μετὰ τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου ἕκαστον νὰ ζῆ διὰ τῶν ἰδίων πόρων καὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων. Δὲν εἶναι δίκαιον τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον νὰ τρέφῃ τὸ Γαλλικόν ὁμοίως οὔτε τ' ἀνάπαλιν.

Ἄν ὅμως τὸ θέατρον, κατ' ἀπόφασιν ἀμετάκλητον, θέλη οἰκοδομηθῆ ὑπὸ μετόχων, τότε πρέπει καὶ νὰ γίνῃ φροντίς ὥστε ἡ διαχείρησις τῶν Ἑλληνικῶν παραστάσεων νὰ μείνῃ ξένη τῆς μετοχικῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ, ἂν δὲν οἰκοδομηθῇ ἰδιαιτέρον θέατρον δι' ἑαυτήν, νὰ λάβῃ αὐτὴ κατὰ τὰς περισσευούσας τρεῖς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος τὴν σκηνὴν καὶ τὰ θεωρεῖα ἂν ἔχι δωρεὰν, ὡς ἐπροτεῖναμεν διὰ τὸ ξέγον θέατρον, καὶ ἐπὶ μετρίῳ ἐνοικίῳ, ὃ ὅμως δίκαιον ἔσται νὰ πληρόνῃ τὸ δημόσιον, αὐτὴν δίδον τὴν ἀρρωγὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν σκηνὴν χρηματικὴν δὲ ἄλλην, ἢ καὶ οἶαν δῆποτε ἐτέραν σχέσιν νὰ μὴ ἔχη μετὰ τῶν μετόχων ἰδιοκτητῶν τῆς οἰκοδομῆς.

Κατὰ τὴν πρώτην περίστασιν (ἢ δευτέρα πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀτελής διόρθωσις γενομένου κακοῦ), τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον, οὐδεμίαν περὶ τούτου ἔχω ἀμφιβολίαν, θέλει εὐδοκιμήσει καὶ λαμπρυνθῇ. Ἐκ τῶν εἰσοδημάτων, μετὰ τὰς ἀναποφεύκτους δαπάνας, αἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς παραγωγὴν νέων εἰσοδημάτων, μετὰ τὴν μισθοδοσίαν δηλαδὴ τοῦ ἀναγκαίου ἀριθμοῦ τῶν ἠθοποιῶν, τὴν ὑπηρεσίαν, τὸν φωτισμὸν, θέλουσι πληρόνεσθαι 5% τόκος τῆς δανεισθείσης ποσότητος καὶ 1% χρεώλυτρον (ὅτε δὲ αἱ περιστάσεις ἐπιτρέπωσι καὶ περισσότερον) εἰς τοὺς δανειστὰς, πλὴν ἐκείνων ὅσοι μετὰ πατριωτικῆς αὐταπαρνήσεως ἠθέλον παραιτεσθαι τοῦ ὅλου ἢ μέρος τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν τούτων. Ἐπειτα θέλουσι λαμβάνεσθαι αἱ μισθοδοσίαι τῆς διευθύνσεως, μετ' ἧς θέλει καταβάλλεσθαι φροντίς περὶ πολυτελεστέρως διασκευῆς τῶν παραστάσεων. Μετὰ αὐτὴν θέλουσιν ἀπονέμεσθαι ἀμοιβὰς εἰς τοὺς ποιητὰς καὶ μεταφραστὰς, ὅπερ θέλει συντείνει εἰς τροφήν καὶ πλουτισμὸν τῆς δραματικῆς φιλολογίας. Ἄν δὲ, ὡς νομίζω, ὑπὸ ὑπερβολικῶν ἐλ-

πίδων δὲν βόσκωμαι, θέλουσιν ὑπάρχει ἰκανὰ εἰσοδήματα ἵνα παρὰ τῶ θεάτρῳ διατηρῆται Διδασκαλεῖον ἠθοποιίας καὶ Μουσικῆς, τὸ σημερινὸν Ὠδεῖον, τελεσποιοῦμενον καὶ ὀργανιζόμενον πρὸς σκοπὸν πρακτικόν· ἵνα μορφωθῇ ἐν τῷ θεάτρῳ δραματικὴ καὶ μουσικὴ βιβλιοθήκη, καὶ ἵνα μετὰ ταῦτα θιάσοι, καταρτιζόμενοι ἐν Ἀθήναις, πέμπωνται πανταχοῦ ὅπου κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦττον ἐπικρατεῖ ὁ Ἑλληνισμὸς, ἵνα διαδίδωσι τῆς ἑλληνικῆς μούσης τὸ κήρυγμα.

Ὅταν μετὰ διετίαν ἐπιστρέψωσιν ἐξ Εὐρώπης οἱ ἐκεῖ διδάχθέντες ἠθοποιοὶ, ἢ διδασκαλὶς τῆς ἠθοποιίας οὐδεμίαν θέλει ἔχει δυσκολίαν, διότι εἰς αὐτοὺς ὡς ἐν ἐκ τῶν καθηκόντων αὐτῶν δύναται νὰ ἐπιβληθῇ καὶ τὸ νὰ διδάσκωσιν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ (ἢ Ὠδείῳ) ὅ,τι ἐδιδάχθησαν, καὶ μετὰ ταῦτα διὰ μικρὰς προσθήκης εἰς τὴν σύνταξιν τῶν δι' ἡλικίαν ἀποχωρούντων ἠθοποιῶν, νὰ καθίστανται οὗτοι χρήσιμοι εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν νεωτέρων. Δύνανται δὲ εἰς τὸ Διδασκαλεῖον τοῦτο νὰ διδάσκωνται ἀμίσθως οἱ δι' ἐγγυήσεως ὑποχρεούμενοι· ν' ἀφιερῶσιν εἰς τὸ σκηνικὸν στάδιον· ἐπὶ μικρῶ δὲ μισθῷ, πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν αὐτοῦ, ὅσοι πρὸς ἰδίαν ἑαυτῶν μόρφωσιν θέλουσι· ν' ἀσκῶνται εἰς τὴν ἀπαγγελίαν, ὡς πράττουσι πάντες οἱ ἐλευθερίου ἀγωγῆς τυγχάνοντες ἐν Εὐρώπῃ, καὶ μάλιστα οἱ ἐπιδιδόμενοι εἰς ἐπαγγέλματα χρῆσιν ποιούμενα τοῦ λόγου, τὸ βουλευτικόν, τὸ δικηγορικόν, τὸ τοῦ καθηγητοῦ, τὸ τοῦ ἱεροκλήρουκος.

Τὸ δὲ μουσικὸν σχολεῖον δύναται κατ' ἀρχὰς νὰ εἶναι ἀπλῶς τῆς ᾠδικῆς, καὶ μετὰ ταῦτα, ὅταν ἐπαρκῶσιν οἱ πόροι, καὶ τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς. Καὶ εἰς αὐτὸ δ' ἐπίσης δύναται ἀμίσθως νὰ διδάσκωνται οἱ προτιθέμενοι· ν' ἀναβῶσιν εἰς τὴν σκηνήν, ἢ νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῦ θεάτρου, ἐπὶ μετρίῳ δὲ μισθῷ οἱ τὴν μουσικὴν δι' ἑαυτοὺς σπουδάζοντες. Ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς ᾠδικῆς τῆς πρώτης κατηγορίας δύναται νὰ σχηματίζωνται χοροὶ, οἵτινες κατ' ἀρχὰς θέλουσιν εὐρίσκει πόρον ζωῆς μισθούμενοι ὑπὸ τῶν ἐργολάβων τῶν ξένων παραστάσεων, οἵτινες θέλουσι βεβαίως προτιμᾶ τούς ἐγγυήσιους τούτους χορούς τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς δι' ἀδράς δαπάνης κομιζομένων. Βαδμηδὸν δὲ, μορφουμένου ἑλληνικοῦ μελοδράματος, θέλουσιν ἀποτελεῖ τὸν μόνιμον αὐτοῦ χορὸν. Οἱ δὲ διακρινόμενοι διὰ τὴν φωνὴν καὶ τὰ μουσικὰ αὐτῶν προτερήματα, δύναται ἐπίσης ν' ἀναλαμβάνωσιν ἀνώτερα πρόσωπα κατ' ἀρχὰς ἐν ξένοις θιάσοις, καὶ ἔπειτα καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ μελοδράματι, ὅπερ οὕτω μόνον καὶ δι' αὐτῶν θέλει πρακτικῶς μορφωθῆ. Ἰάτε δὲ μόνον δύναται καὶ μελοδραμάτων συνθεταί. Ἕλληνες ν' ἀναδειχθῶσιν, οἵτινες νὰ τιμῆσῃ τὴν Ἑλλάδα· διότι, ὡς τὸ δράμα, οὕτω καὶ τὸ μελόδραμα δὲν θὰ ὑπάρξῃ εἰμὴ ὅταν καὶ ὅπου ὑπάρχῃ σκηνὴ δι' αὐτό.

Ἡ σύστασις ἑλληνικῆς δραματικῆς καὶ μουσικῆς βιβλιοθήκης, καλῶς διεξαγομένη, ἐπιδέχεται ν' ἀποβῇ ἔργον σπουδαιότατον, ἀξιόλογον μνημεῖον ἑθνικῆς δόξης, ἐφελκῶν ποτὲ τὴν προσοχὴν καὶ αὐτῶν τῶν τῆς Εὐρώπης

πεπαιδευμένων. Ἐν τῷ καταλόγῳ δ' αὐτῆς πρέπει ἐπιμελῶς καὶ μετ' ὀρθῆς κριτικῆς νὰ σημειῶνται τὰ δράματα ὅσα εἰσὶ πρὸς παράστασιν πρόσφορα, ὅσα διορθωτέα ἢ μεταποιητέα· καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, τῶν τε πρωτοτύπων καὶ τῶν μεταπεφρασμένων, θέλει ἀποδείξει ὅτι, ὡς ἔλεγον ἀρχόμενος, ἔχομεν ἤδη ἰκανῶς πλούσιον δραματολόγον, μέλλον τάχιστα ν' αὐξήθῃ, ὅταν ἔχωμεν σκηνήν, καὶ ἀμοιβὴν διὰ τοὺς ποιητάς.

Ἔστι δὲ ἡ ἀμοιβὴ αὕτη καὶ δικαία, καὶ σύμφωνος πρὸς τὰ πανταχοῦ γινόμενα, καὶ συνζήτουσα πρὸς τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως τοῦ θεάτρου, τὴν ἐμφύχωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς δραματουργίας. Πρέπει δὲ βεβαίως νὰ εἶναι αὕτη ἀνωτέρα διὰ τὰ ἑμμετρα ἢ διὰ τὰ πεζὰ δράματα, ἀναλόγως τῆς φιλολογικῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν. Μεταφράσεις δὲ πρέπει ν' ἀμειβῶνται μετριώτερον τῶν πρωτοτύπων ἔργων· ὁμοίως καὶ μετασκευαί, ὅταν ἀπαρχαίωσι τῆς γλώσσης ἢ ἄλλαι αἰτίαι ἀπαιτῶσιν αὐτήν. Ἔννοεῖται δ' ὅτι οὐδέποτε τοιαύτη μετασκευή πρέπει νὰ γίνηται εἰμὴ διὰ τοῦ δραματοῦ αὐτοῦ, ἢ κατ' ἄδειαν αὐτοῦ ἐὰν ζῆ, ἢ, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἀδείᾳ καὶ ἐντολῇ τῆς Διευθύνσεως. Δὲν ὑφίσταται δὲ ὁ κίνδυνος μὴ ἀτελεῖ καὶ μέτρια ἔργα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀμειβῶνται, διότι τὰ τοιαῦτα δὲν ὑπομένουσιν ἐπὶ πολὺ τῆς σκηνῆς τὴν δοκιμασίαν.

Ἄν δὲ καὶ μετὰ πάντα ταῦτα ἐναπομένη ἔτι περίσσειμὰ τι ἐτήσιον, δύναται νὰ ἐναπατίθηται εἰς τράπεζαν ὡς κεφάλαιον ἀναφαιρῶτον, καὶ ὁ τόκος αὐτοῦ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἔτι περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ, εἰς τὴν σκηνικὴν μεγαλοπρέπειαν, εἰς τὴν αὔξησιν, ἂν κρίνηται ἀναγκαία, τινῶν μισθῶν καὶ τινῶν ἀμοιβῶν, καὶ ἐν γένει εἰς πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ συντείνῃ εἰς προαγωγὴν τῆς δραματικῆς φιλολογίας καὶ τέχνης.

Ἡ διεύθυνσις ὅμως τοῦ σπουδαιότατου τούτου ἰδρύματος δὲν εἶναι ἔργον τοῦ τυχόντος, καὶ ἀπαιτεῖ καὶ γνῶσιν τῶν πραγμάτων καὶ κρίσιν ἐμβριθῆ ἀνδρὸς ἰκανοῦ, ἀφιερῶντος εἰς τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην πάντα τὸν καιρὸν αὐτοῦ· δι' ὃ καὶ ἀναγκαῖον εἶναι ἀναλόγως νὰ μισθοδοτηται.

Ἀπαιτεῖται ὅμως καὶ συμβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ περὶ αὐτὸν, ἥτις διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς, ἐγγυήσεις ἀνεξαρτησίας καὶ γνώσεων παρέχουσα νὰ ἐκλέγῃ, εὐθύνην, βοήθησιν καὶ περιορίζῃ αὐτόν. Τὰ μέλη δ' αὐτῆς, καθ' ὃ συμβουλευτικὰ μόνον καὶ οὐχὶ ὕλικά καθήκοντα ἐξασκοῦντα, δύναται νὰ λαμβάνωσιν ἐλαφρὰν τινα μηνιαίαν ἀμοιβήν.

Ὁ δὲ ταμίης, καθ' ὃ ἔχων τὴν χρηματικὴν διαχείρισιν, πρέπει νὰ ἐκλέγῃται κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν δημοσίων ταμιῶν ἀπαιτούμενας ἐγγυήσεις· παρὰ δὲ τῆς Κυβερνήσεως πρέπει νὰ ζητηθῇ ἢ ἄδεια τοῦ νὰ ὑποβληθῇ καὶ τοῦ θεάτρου τὸ λογιστικὸν εἰς τὴν ἐξέλεξις τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου.

Ἐπὶ τοῖς ὅροις λοιπὸν τούτοις, ἂν δηλαδὴ
α) οἰκοδομηθῇ τὸ νέον θέατρον διὰ δανείου χρεωλυτικοῦ,

β) λάβη δωρεάν τὸ γήπεδον ἐφ' οὗ ἀνεγείρεται,

γ) προσδιορισθῆ διὰ μόνας τὰς ἐθνικὰς παραστάσεις, μὴ ἀναμιγνύμενον εἰς τὰς δοσοληψίας τῶν ξένων παραστάσεων,

δυναμέθα ν' ἀποκτήσωμεν θέατρον ἐθνικόν, ἱκανὸν καὶ ὄφελος καὶ δόξαν νὰ περιάψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἂν μὲν ἦν τις τῶν πλουσίων ὁμογενῶν, ὅστις ὑπὸ διακλαυθῆς ἔρωτος πρὸς τὴν πατρίδα φλεγόμενος ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἴδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου, οὐχὶ πρὸς ἰδίαν κέρπωσιν, ἀλλὰ μικρὸν τόκον καὶ χρεώλυτρον μόνον ἐπιφυλαττόμενος, ἢ καὶ τούτων μέρος ἢ τὸ ὅλον θυσιάζων, ὁ τοιοῦτος θὰ ὑπερηκόντιζε κατὰ τὴν φάμην τὸν Ἡρώδην τὸν Ἀττικόν, διότι ἐκεῖνος μόνον οἰκοδόμημα θεάτρου ἤγειρεν ἐν Ἀθήναις, ἐν ᾧ εἰς τοῦτον θέλει ὀφείλει ἡ Ἑλλὰς τὴν ἐν αὐτῇ ἀναγέννησιν τῆς δραματικῆς, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς εὐκλειαν. Ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ ὄντος, τὴν συνολογίαν δανείου, φέροντος χαρακτῆρα δημοσίας καὶ οὐχὶ ἰδιωτικῆς ὠφελείας, εὖρον ἄλλοτε, καὶ ἐλπίζω καὶ τώρα ἀκόμη οὐχὶ δυσκατόρθωτον. Διὰ τοῦτο προσαρτῶν ἐνταῦθα σχέδιον τῶν κεφαλαιωδестέρων μερῶν τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ θεάτρου, ὡς τὸν ἐννοῶ, μετὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτοῦ, εὐτυχῆς ἤθελον λογισθῆ ἂν ἔβλεπον τὰς περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἀντικειμένου καὶ περὶ τῶν τρόπων τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ πεποιθήσεις μου μεταδιδρμένους εἰς τοὺς μετὰ πατριωτικοῦ ζήλου ν' ἀναλάβωσιν αὐτῶν τὴν πραγματοποίησιν, καὶ ν' ἀγωνισθῶσι ὑπὲρ αὐτῆς.

Ὡς ἐπίμετρον τέλος τῶν ἀνωτέρω προστίθημι, ὅτι, εὐπορήσωντος τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου, ἐν τῶν ἔργων αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι νὰ διασκευάσῃ καταλλήλως τὸ θέατρον τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, καὶ εἰς αὐτὸ, ἀπαξ κατὰ μῆνα νὰ διδάσκηται εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἀνὰ ἐν τῶν δραμάτων τῶν ἀρχαίων ἡμῶν φωστήρων τῆς τραγωδίας καὶ κωμωδίας εἴτε εἰς καταλλήλους μεταφράσεις, εἴτε ἐνίοτε καὶ εἰς τὸ πρωτότυπον. Πρὸς Ἑλληνας ἀποτεινόμενος, ἤθελον τοὺς ὑβρίσει ἂν εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ τοῖς ἐξηγήσω τὰ ἐκ τούτου προκύφοντα μεγάλα ἠθικά, οὐχ ἤττον δὲ καὶ ὕλικά ὠφελήματα.

Ἐν Βερολίῳ, 1876.

A. P. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ.

A. Τὸ ἐν Ἀθήναις ἐθνικὸν θέατρον θέλει οἰκοδομηθῆ διὰ δανείου χρεωλυτικοῦ.

B. Τὸ δι' αὐτὸ γήπεδον εἰς κεντρικὴν θέσιν τῆς πόλεως κείμενον, θέλει δωρηθῆ ὑπὸ τοῦ δήμου ἢ τοῦ δημοσίου εἰς τὸ θέατρον.

Γ. Τὸ δάνειον ἔσται ἐνός ἑκατομμυρίου δραχμῶν. Δι' αὐτοῦ δὲ, εἰ δυνατόν, θέλει ἀγορασθῆ διὰ συμβιβασμοῦ παρὰ τῶν μετόχων τὸ μέχρι τοῦδε

οἰκοδομηθὲν μέρος θεάτρου ἀπέναντι τῆς τραπέζης, καὶ ἀποπερατωθῆ ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον.

Δ. Ἄν ἡ ἀγορὰ αὕτη δὲν ἐπιτύχῃ, θέλει οἰκοδομηθῆ τὸ ἐθνικὸν θέατρον ἀλλαχοῦ, κατὰ σχέδιον εὐρύχωρον, ἀλλ' ἄνευ δαπανηρᾶς κοσμήσεως κατ' ἀρχάς. Δὲν θέλουσι δὲ δαπανηθῆ εἰς τὴν οἰκοδομὴν περισσότεραι τῶν 800, 000 δραχμῶν.

E. Τὸ ἐθνικὸν θέατρον δὲν ἀφορᾷ εἰμὴ μόνον τὰς Ἑλληνικὰς παραστάσεις. Δύνανται δὲ καὶ ξένα νὰ γίνωνται ἐν αὐτῷ, ἀλλ' εἰς ἴδιον αὐτῶν λογαριασμῶν, τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου ἐνοικιάζοντος ἢ καὶ δωρεάν, ἂν ἐγκρίνη, παρέχοντος τὸ κατάστημα καθ' ἑς ἐσπέρας ἀργεῖ.

Σ. Αἱ ἐπίλοιποι 200,000 δρ. τοῦ δανείου θέλουσι χρησιμεύσει α' εἰς τὸν πρῶτον καταρτισμὸν τῆς σκηνῆς καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ θεάτρου.

β'. Εἰς ἀποστολὴν, ἅμα ἀρχίσῃ ἡ οἰκοδομὴ, τριῶν νέων καὶ τριῶν νεανίδων, εἰς Εὐρώπην, πρὸς τακτικὴν ἐκμάθησιν τῆς τέχνης τῶν ἠθοποιῶν.

Ζ. Τῶν εἰσοδημάτων τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου θέλει γίνεσθαι χρήσις κατὰ τὴν ἐπομένῃν τάξιν.

α'. Εἰς μισθοδοσίαν τοῦ ἐλληνικοῦ θιάσου καὶ τῶν τοῦ θεάτρου ὑπηρετῶν.

β'. Εἰς φωτισμὸν τοῦ καταστήματος.

γ'. Εἰς Μουσικὴν (ὅτε εἶναι ἀναγκαία).

δ'. Εἰς τόκον 5 0/0 καὶ χρεώλυτρον 1 0/0 τοῦ δανείου.

ε'. Εἰς μισθοδοσίαν τοῦ προσωπικοῦ τῆς διευθύνσεως καὶ ἀμοιβὴν τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

ς'. Εἰς σκηνογραφίας καὶ ἀποσκευὴν.

ζ'. Εἰς ἀμοιβὴν συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν τῶν διδασκόμενων δραμάτων.

η'. Εἰς διδασκαλίαν ἀπαγγελίας καὶ ἠθοποιίας.

θ'. » φωνητικῆς μουσικῆς.

ι'. » ὀργανικῆς μουσικῆς.

ια'. Εἰς σύστασιν δραματικῆς καὶ μουσικῆς βιβλιοθήκης.

ιβ'. Εἰς ἀποστολὴν θιάσων εἰς ἄλλα κέντρα ἐλληνικά. (Αὕτη ὅμως θέλει γίνεσθαι μόνον διὰ προκαταβολῶν τοῦ ἐθν. θεάτρου, αἵτινες θέλουσι τῷ ἀποδίδεσθαι).

ιγ'. Ἄν ὑπάρχωσι περισσεύματα, ἐξ αὐτῶν θέλει καταρτίζεσθαι ἀποθεματικὸν κεφάλαιον, οὗ μόνον οἱ τόκοι θέλουσι χρησιμεύσει εἰς πρόσθετον θεραπείαν τῶν ἀνωτέρω ἀναγκῶν, καὶ ἄλλων ἐκτάκτων.

Η. Οἱ εἰς Εὐρώπην σταλησόμενοι θέλουσιν ἐκλεχθῆ ἐκ τῶν κεκτημένων φυσικῶν ὑποκρίσεως προτῆρημα, ὃ πρέπει ν' ἀποδείξωσι δι' ἐπανειλημμένων δοκιμῶν, μετὰ προάσκησιν ἐν τῷ Ὀδείο, καὶ γινωσκόντων ξένην γλῶσσαν τοῦ τόπου (Γαλλίας, Ἰταλίας, Γερμανίας) εἰς ὃν ἤθελον πεμφθῆ. Ἐκεῖ δὲ, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν Ἑλληνικῶν πρεσβειῶν, θέλουσι διδασθῆ ἐπὶ δύο ἢ

τρία ἔτη θεωρητικῶς ἐν τοῖς δραματικαῖς σχολαῖς καὶ πρακτικῶς ἐν τοῖς θεάτροις. Θέλουσι δὲ, πρὸ τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν, διὰ συμβολαίου καὶ ἐγγυήσεως ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσιν, ἐπανελθόντες νὰ παραστήσωσι τοῦλάχιστον ἐπὶ τρία ἔτη εἰς τὸ ἐθνικὸν θέατρον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ ὀρισμένῳ μισθῷ, ἀσχοῦντες καὶ τοὺς λοιποὺς ἠθοποιούς. Ὁ δὲ τοὺς ὄρους τούτους ἀθετῶν θέλει ὑποχρεοῦσθαι εἰς ἀπόδοσιν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ καταβληθέντων.

Θ. Τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ θεάτρου ἔχει τριμελής ἐπιτροπὴ, ἣν ἐκλέγουσι, συνελθόντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ ἐπόμενοι. Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου, ὁ Κοσμητὼρ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ δύο μέλη τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος τῆς Ἀκαδημίας, πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ τμήματος διοριζόμενα, μέχρι δὲ τῆς καθιέρωσεως τῆς Ἀκαδημίας, δύο μέλη τῆς φιλολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπισταμείου, πρὸς τοῦτο ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῆς σχολῆς. Ἐκαστον τῶν τριῶν τούτων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς θέλει λαμβάνει παρὰ τοῦ ταμείου τοῦ θεάτρου μηνιαίαν ἀμοιβὴν 100 δρ. Ὅσακις δ' ἐλλείψῃ μέλος τι τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ γίνεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Ι. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκλέγει ἓνα διευθυντὴν, ἔχοντα μισθὸν 500 δρ. κατὰ μῆνα, καὶ προσέτι $\frac{2}{100}$ ἐκ τῆς προσόδου τῶν εἰσιτηρίων. Προσέτι ἓνα γραμματέα καὶ ἓνα ταμειῶν, ἐκλεγόμενον κατὰ τὰς περὶ δημοσίων ταμειῶν ἀπαίτουμένας ἐγγυήσεις. Ὁ μισθὸς ἐκάστου εἶναι 250 δρ. κατὰ μῆνα καὶ προσέτι καὶ $\frac{1}{100}$ ἐκ τῆς εἰσπράξεως τῶν ἐσπερινῶν εἰσιτηρίων.

Ι. Ὁ διευθυντὴς μεριμνᾷ περὶ πάντων τῶν συμφερόντων τοῦ θεάτρου, ὑπεύθυνος ὢν πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν περὶ τῆς κάλλους αὐτοῦ τάξεως καὶ προαγωγῆς. Ὁφείποτε δὲ προτίθεται νεωτερισμὸν σπουδαῖον, ὀφείλει νὰ ζητῇ αὐτῆς τὴν ἔγκρισιν. Οὗτος διορίζει ἢ ἀποπέμπει τοὺς ἠθοποιούς, διανέμει τὰ πρόσωπα, διευθύνει τοὺς θιάσους κατὰ κανονισμὸν συνταχθησόμενον μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἐκλέγει τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικόν. Προσέτι ἐκλέγει τὰ διδασκόμενα δράματα, συνωδᾷ πρὸς τοὺς νόμους τοῦ κράτους, καὶ ἀφορῶν πρὸς τὴν κοσμιότητα τῶν ἠθῶν, τὴν φιλολογικὴν ἀξίαν καὶ τὴν καλλιπέπειαν.

Ἐκ τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ δύναται νὰ γίνηται ἐκκλησις εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, καὶ ἐν διαφωνίᾳ, εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

Πάντα τὰ ἔγγραφα τοῦ διευθυντοῦ προσυπογράφουσι ὁ Γραμματεὺς ἢ ὁ ταμειῶς κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν ἢ καὶ ἀμφότεροι.

ΙΑ. Ὁ Γραμματεὺς

α'. Ἔχει πᾶσαν τὴν ἀλληλογραφίαν, τῶν ἀποφάσεων ὑπογραφομένων ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ μετὰ τῆς συνυπογραφῆς αὐτοῦ.

β'. Καταρτίζει καὶ διατηρεῖ δραματικὴν βιβλιοθήκην, ἰδίως τῶν ἐλληνικῶν δραμάτων, τυχαίως ὅμως, ἂν οἱ πόροι ἐπιτρέπωσι, καὶ ἀλλογλώσσων

βαθμηδὸν δὲ καὶ ἄλλων μουσικῶν συνθέσεων, κυρίως μὲν ἐλληνικῶν, ἐν παραρτήματι δὲ καὶ ξένων.

γ'. Συντάττει γενικὸν δραματολόγιον πάντων τῶν ἐλληνιστὶ γεγραμμένων ἢ μεταπεφρασμένων δραμάτων, μετὰ στήλης σημειούσης τὰ δεόμενα διορθώσεως ἵνα διδασθῶσιν ἀπὸ σκηνῆς.

ΙΓ. Ὁ ταμειῶς.

α'. Αὐτὸς ἢ δι' ἄλλου τινὸς ὑπὸ τὴν εὐθύνην του, ἐνεργεῖ τὰς καθ' ἐσπέραν εἰσπράξεις, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς πάσας ἐκ τῆς ἐνοικιάσεως τῶν θεωρείων, τῶν ἐργαστηρίων κλπ.

β'. Διατηρεῖ τὸ ταμεῖον κατὰ πάντας τοὺς εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα ὀρισμένου τύπου.

γ'. Ἐνεργεῖ τὰς πληρωμὰς κατ' ἐντάλματα ὑπογεγραμμένα ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ.

δ'. Δίδει ἐτησίως ἀπολογισμὸν, ὅστις, ἐπικυρούμενος ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ, ἐξελέγχεται ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου καὶ δημοσιεύεται.

ΙΔ. Εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν διδασκόμενων δραμάτων δίδεται ἀμοιβὴ

α'. Ἄν τὸ δράμα εἶναι πρωτότυπον καὶ ἔμμετρον, τὰ $\frac{7}{100}$ τῆς ὀλικῆς εἰσπράξεως τῆς ἐσπέρας καθ' ἣν διδάσκεται τὸ δράμα αὐτῶν, ἐπομένως οὐχ καὶ τῶν χρονίων ἐνοικιάσεων τῶν θεωρείων. Τοῦτο δὲ ἐφ' ὅρου ζωῆς των, καὶ ἐπὶ 100 προσέτι παραστάσεις τοῦ δράματος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ, διὰ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ.

β'. Ἄν τὸ δράμα εἶναι πρωτότυπον καὶ πεζόν, τὰ $\frac{4}{100}$ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ὄρους.

γ'. Εἰς μεταφραστάς, ἂν ἡ μετάφρασις εἶναι ἔμμετρος, ὁμοίως τὰ $\frac{4}{100}$, ἂν δὲ πεζὴ τὰ $\frac{3}{100}$ τῆς ἐσπέρας εἰσπράξεως, ἐπὶ μόνως 50 παραστάσεις.

δ'. Εἰς ἀπλοὺς ἐπιδιορθωτὰς ἢ μετασκευαστάς ὑπαρχόντων δραμάτων χορηγοῦνται $\frac{2}{100}$ τῆς ἐσπέρας εἰσπράξεως ἐπὶ μόνως 30 παραστάσεις.

ε'. Διδασκόμενων δὲ πολλῶν δραμάτων τὴν αὐτὴν ἐσπέραν, ἡ ἀμοιβὴ διανέμεται κατὰ λόγον τῶν μερῶν ἢ πράξεων τῶν δραμάτων, καὶ κατὰ τοὺς ἀνωτάτους ὄρους, τῆς ὅλης παραστάσεως θεωρουμένης ὡς ἐν δράμα. Παρασταθέντων φέρ' εἰπεῖν, τὴν αὐτὴν ἐσπέραν δύο δραμάτων, τοῦ μὲν ἔμμετρου πρωτοτύπου εἰς 3 πράξεις, τοῦ δὲ πεζοῦ μεταφράσεως εἰς 2 πράξεις, τὸ πρῶτον θὰ λάβῃ τὰ $\frac{3}{5}$ τῶν $\frac{7}{100}$, τὸ ἄλλο τὰ $\frac{2}{9}$ τῶν $\frac{3}{100}$.

ΙΕ. Ἡ ἐπιτροπὴ, ἀναλόγως τῶν πόρων, θέλει ἀποφασίζει ἂν δύναται καὶ πρέπη, πλὴν τῶν ἐξ πρώτων νὰ πέμψῃ μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλους ἠθοποιούς εἰς Εὐρώπην πρὸς γύμνασιν.

ΙΖ. Τὸ διὰ τοῦ θεάτρου διατηρούμενον Διδασκαλεῖον τῆς μουσικῆς σκοπὸν μὲν πρώτιστον θέλει ἔχει τὴν μόρφωσιν χορῶν καὶ μουσικῶν διὰ τὰ μελοδράματα καὶ ὀρχήστρας διὰ τὸ θέατρον. Οὐχ ἥττον ὅμως, πρὸς ἐλάττωσιν τῶν δαπανῶν, καὶ διάδοσιν τῆς μουσικῆς ἀγωγῆς, θέλει δέχεσθαι καὶ πάντα ἄλλον μαθητὴν ἐπ' ἐλαφροῖς διδάκτραις.

Ἡ διδασκαλία εἰς τὰ δύο φύλα θέλει γίνεσθαι ἰδιαιτέρως. Συναυλία ἑμῶς καὶ φωνητικαὶ ἀσκήσεις δύνανται, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν διδασκάλων, νὰ γίνωνται καὶ ἀπὸ κοινοῦ.

ΙΖ. Τὸ θέατρον δύνανται νὰ δέχηται δωρεὰς συντεινούσας εἰς προαγωγὴν αὐτοῦ.

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ.

Τὸ θέατρον ὑποτίθεται ἔχον χωρητικότητα 2000 θεατῶν.

Αἱ παραστάσεις 4^ας τῆς ἐβδομάδος, ἀλλ' ἕνεκα διαλείψεων, ὑπολογίζονται τὸ ἔτος εἰς 10 μῆνας.

Δαπάνη οἰκοδομῆς 800,000 δρ. Πρώτη καταβολὴ διασκευῆς καὶ μορφώσεως ἠθοποιῶν 200,000* διὰ δανείου 1,000,000 δρ.

Εἰσπράξεις πλήρεις ἐτήσιαι.

1700 θεαταί, ἐξ ὧν		ἐτησίως δρ.
Πλατείας καὶ τῶν ἄνω θεωρείων	600, πρὸς 3 δρ. καθ' ἑσπ.	} 3600 × 160 παρ. = 576,000
"	700 " 2 " "	
"	400 " 1 " "	
90 θεωρεῖα ἐνφωτισμένα	30 " 20 " "	} 1350 × 160 " = 216,000
"	30 " 15 " "	
"	30 " 10 " "	
11 ἐργαστήρια πρὸς 3000 ἐτησίως ἕκαστον		33,000
		<u>825,000</u>

Δαπάναι πλήρεις ἐτήσιαι.

A. Μισθὸς ἠθοποιῶν		
10 πρώτης τάξεως. Μηνιαίως ἕκαστος δραχ. 300 (×10×12)	= 36,000	} 80,000
10 δευτέρας	" 200 24,000	
10 τρίτης	" 100 12,000	
* Ἄλλο προσωπικόν	" 60 3,000	
B. Ὑπηρέται, φύλακες		14,000
Γ. Μουσικὴ (οὐχὶ μελοδράματος), καθ' ἑσπέραν 100 δρ.		16,000
Δ. Φωτισμὸς	" "	16,000
E. Μισθὸς Διευθυντοῦ, μηνιαίως 500 δρ.		6,000
" Γραμματέως καὶ ταμίου " "		6,000
Γραφικὰ, μηνιαίως 100 δρ.		1,200
ς. Μερίσματα Διευθυντοῦ, γραμματέως, ταμίου, ὑποτιθεμένου πλήρους πάντοτε τοῦ θεάτρου		23,040
Z. Εἰς σκηρικὴν ἀποσκευὴν ἐτησίως		10,000
H. Εἰς διατήρησιν τῆς οἰκοδομῆς, ἀσφάλιστρα κλ.		10,000
Θ. Εἰς μερίσματα συγγραφέων, (ὑποτιθεμένου πάντοτε πλήρους τοῦ θεάτρου) ὡς μέσου ὄρου λαμβανομένου 5)100		28,800
I. Τόκος 5 0]0, χρεώλυτρον 1 0]0		60,000
ΙΑ. Εἰς ἀΐξιν καὶ διατήρησιν τῆς Βιβλιοθήκης		4,000
		<u>275,040</u>

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ ΕΛΛΗΝΟΑΛΒΑΝΩΝ

ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΑΝΤΩΝ *

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Βουλῇ ἐψηφίσθη νόμος περὶ παραχωρήσεως ἐθνικῶν γαιῶν εἰς οἰκογενεῖας τινὰς ἐλληνοαλβανικὰς μεταναστευσάσας ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ δὲ κακῶς τινὲς τὰς ὀνόμασαν Ἀλβανοῖταλικὰς καὶ ἐπειδὴ ὀλίγοι βίως θὰ ᾔναι οἱ γνωρίζοντες, ὁποῖοί τινες οἱ ζητήσαντες τὴν παροχὴν τοῦ εὐεργετήματος τούτου πρὸς ἐπ' ἀνοδὸν εἰς τὴν πατρίαν ἐστίν, ἐνόμισα ὠφέλιμον νὰ δώσω πληροφορίας τινὰς τόσον περὶ αὐτῶν ὅσον καὶ περὶ ὄλων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἀλβανῶν, συλλέξας αὐτὰς κατὰ τὴν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διαμονὴν μου μετὰ προσθηκῶν, ἃς ὁ ἐνταῦθα διαμένων καὶ Ἀλβανὸς τὴν καταγωγὴν Γεώργιος Ματράγκας εὐγενῶς μοι παρέσχε.

Περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἀλβανῶν ἔγραψαν πολλοὶ ἐν οἷς καὶ ὁ Maltebrun (Geographie Universelle), ὁ Crispi (Dissertazione sulla lingua Albanese) ὁ Hann (Albanesische Studien), ὁ ἡμέτερος κ. Κ. Παπαρρηγόπουλος (ἐν τῷ Spectateur de l' Orient) καὶ ἄλλοι, εἰς οὓς παραπέμπω τοὺς θέλοντας περὶ αὐτῶν νὰ εἰδικολογήσῃσι. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ παραλείπων τὴν ἱστορικὴν ἀφήγησιν γεγονότων τοῖς πᾶσι γνωστῶν, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσω μόνον ὁποῖαν ἐπίμονον ἀντίστασιν ἀντέταξαν οἱ Ἀλβανοὶ κατὰ τῶν Τούρκων θριαμβευτικῶς προχωρούντων μετὰ τῶν Βαλκανίων καὶ κατακτησάντων πᾶσαν τὴν μετὰ τὸ Ἰστρου καὶ Ταϊνάρου χώραν, καὶ ὅπου ἐξυμνήθησαν τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀνδρῶν τοῦ Ἀριανίτου, τοῦ Τόπια καὶ τοῦ Γεωργίου Καστριώτη τοῦ Σκενδέρμπεη ἐπικαλουμένου, οἵτινες ἐπὶ ἡμισυ αἰῶνα περίπου ἀγωνισθέντες ὡς πρόμαχοι τοῦ χριστιανισμοῦ πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς κατακτητὰς Μουράτ καὶ Μεχμέτ τὸν Β', δὲν ἔπαυσαν καὶ μετὰ τὴν κατάντησιν ἀνθιστάμενοι πρὸς τοὺς Τούρκους μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Σουλίου, ἧτις ἀνακεφαλαίωσασα ἐν μικρῷ τοὺς ἀρχαίους ἀγῶνας ἐπέσυρε τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου.

Μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων καὶ τὴν κατάντησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐξισλαμισμὸς ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἀλβανίας εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ἀπὸ τοῦ 1620—1650 ἀπὸ 350000 Χριστιανῶν πληθυσμοῦ μέρους τινὸς τῆς Ἀλβανίας ἐξέπεσαν οὗτος εἰς 50,000, ὁ δὲ Βίτζης ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιβάρεως ἔλεγεν ὅτι κίνδυνος ὑπάρχει μήπως ἐντὸς 10 ἐτῶν ὅλοι οἱ Ἀλβανοὶ γίνωσι Μουσουλμάνοι. Ἐνεκα τούτου ἐκεῖνοι ἐκ τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες ἤθε-

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ συλλόγῳ ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 10 Δεκεμβρίου 1876.

λον νὰ διαφυλάξωσι τὴν πίστιν τῶν πατέρων των καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν των, νὰ ἐλευθερωθῶσι δὲ καὶ ἀπὸ τὰς καθημερινὰς καταπιέσεις, ἰδίως ὅσοι παρήμερικαν Χριστιανοὶ ἐκ τῶν Μουσακῶν, τῶν Δουκαγινῶν, τῶν Ἀριανιτῶν καὶ τῶν Καστριωτῶν, ἂν δὲν τοῖς ἦτο δυνατόν νὰ καταφύγωσι εἰς τὰ ἀπόρριπτα ὄρη των καὶ νὰ ζήσωσιν ἐκεῖ ἐλεύθεροι, ὡς οἱ Μιριδίται ζῶσι μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ἄνω Ἀλβανίαν καὶ οἱ Χειμαριῶται ἐζήσαν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ Τεπελέν εἰς τὴν κάτω Ἠπείρου, ἐζήτησαν καταφύγιον ὡς καὶ ἄλλοι κατὰ διαφόρους προγενεστέραις ἐποχὰς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἰδίως δὲ οἱ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Πελοποννήσου φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ἦθη, ἔθιμα, παραδόσεις, τὴν πίστιν τῶν πατέρων των καὶ τὸ, ὅπερ σπουδαιότερον, τὰ αἰσθηματὰ των καθαυτὰ Ἑλληνικά, διότι ἡ μεταναστευσις αὕτη ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτῶν ὡς προσωρινὴ μετοικεσία καὶ ἡ ἐδραία αὐτῶν ἰδέα τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα διετηρήθη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ διατηρεῖται μέχρι σήμερον. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἀπεξενώθησαν ἐν μέρει πρὸς τὰ πάτρια ἕνεκα τῶν πολλῶν θρησκευτικῶν καταπιέσεων, δὲν ἀπέβαλον ὅμως τὴν ἐνδόμυχον ἐκείνην πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην, ἣτις τῶ ὄντι τοὺς ἀποδεικνύει γνησίους ἀπογόνους τῶν πατέρων των, οὔτε δύναται τις νὰ εἴπῃ ἐν γένει ὅτι ἐξελατινίσθησαν.

Ἦθελον μακρηγορήσει ἐν ἐπεχείρουν νὰ περιγράψω τὰ αἰσθηματὰ καὶ τὰς πατρίους παραδόσεις τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἀλβανικῶν ἀποικιῶν. Καὶ ἐν πρώτοις τὰ ἄσματά των, τὰ ὅποια ἐπαναλαμβάνουσι μέχρι σήμερον ἀναμιμνήσκουσι κατορθώματα τῶν προγόνων των καὶ ἰδίως τοῦ Σκενδέρμπεη. Ἐν τούτων π. χ. τοῦ ὁποίου μὴ διατηρήσας ἐν τῇ μνήμῃ αὐτολεξεὶ τοὺς στίχους παραθέτω τὴν παράφρασιν εἶναι τὸ ἐξῆς.

«Ὁ Σκενδέρμπεης συναντᾷ τὸν Θάνατον καθ' ὁδόν. Ὁ Θάνατος τοῦ λέγει· Ὁκ σοὺ ἀφαίρεσω τὴν ζωὴν. Ὁ Σκενδέρμπεης προσκαλεῖ τὸν υἱόν σου καὶ τοῦ λέγει. Ἄνθος, καρπὲ τοῦ ἔρωτός μου, πάρε τὴν Μητέρα σου καὶ φῦγε, διότι ἂν τὸ μάθῃ ὁ Τοῦρκος Σὲ μὲν θὰ συλλάβῃ, τὴν δὲ Μητέρα σου θὰ ἀτιμάσῃ. Πήγαινε εἰς τὴν παραθαλασσίαν, ἐκεῖ εἶναι κυνάρισός τις σκιερὰ καὶ κατηφής, δέσε παρ' αὐτὴν τὸν ἵππον σου, καὶ πρὸς τὸν θαλάσσιον ἄνεμον ἐπὶ τοῦ ἵππου μου ἀναπέτασον τὴν σημαίαν μου καὶ ἐπὶ τῆς σημαίας ἀνάρτησον τὴν σπάθην μου· ἐπὶ τῆς αἰχμῆς της ὑπάρχει αἷμα τῶν Τοῦρκων καὶ ἐκεῖ κοιμᾶται ὁ Θάνατος. Ὑπὸ τὸ μέλαν ὑδένδρον, θὰ μείνουν ἀρά γε βωβὰ τὰ ὄπλα τοῦ τρομεροῦ παλεμιστοῦ; Ὅταν πνέῃ δυνατὸς βοῦρέας ὁ ἵππος θὰ χρεμετίζῃ, ἡ σημαία θὰ κυματίζῃ, ἡ σπάθη θὰ γλιγγλίξῃ καὶ ὁ Τοῦρκος τρέμων καὶ ὠχρὸς θὰ ἀκούῃ καὶ σκεπτόμενος τὸν Θάνατον θὰ ὀπισθοχωρῇ».

Ἐτερον ἀποτετινόμενον πρὸς τὸν Μωρέαν καὶ προξενήσάν μοι πολλὴν ἐντύπωσιν διετήρησα εἰς τὴν μνήμην καὶ θὰ μοι ἐπιτρέψητε νὰ τὸ ἀπαγγείλω αὐτολεξεὶ μετὰ τὴν ἀναγκαίαν ἐξήγησιν

᾿Ω ἔμπούκουρα Μωρέα

Τσὲ κουρ' τὲ λάσχε

Με νέκε τὲ πάσχε

᾿Ατιε κάμ' οὐ ζότνε τάτε

᾿Ατιε κάμ' οὐ μέμενε τίμε

᾿Ατιε κάμ' οὐ τίμε βγά.

᾿Ω ε'μπούκουρα Μωρέα

Τσὲ κουρ' τὲ λάσχε

Με νέκε τὲ πάσχε.

᾿Ω ὄραϊέ μου Μωρέα

ἄφ' ὄτου σ' ἀφήκα

πλέον δὲν σ' ἐπανεῖδα.

᾿Εκεῖ ἔχω τὸν πατέρα μου

ἐκεῖ καὶ τὴν μητέρα μου

ἐκεῖ ἔχω καὶ τὸν ἀδελφόν μου.

᾿Ω ὄραϊέ μου Μωρέα

ἄφ' ὄτου σ' ἀφήκα

πλέον δὲν σ' ἐπανεῖδα.

Εἰς δὲ τὴν κάτω Ἰταλίαν παρὰ τὴν Καλαυρίαν καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ὑδρουῦνος (Terra di Otranto) αἱ ἀποικίαι αὗται, ἂν καὶ ἀπέβαλον τὸ πάτριον θρησκευμα, συγχωνευθεῖσαι μετὰ τὰς παλαιὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας, αἵτινες κατεῖχον 30 περίπου χωρία, ἀναζωοπυρήσασαι καὶ τὸ πάτριον αἶσθημα, διετήρησαν καὶ διατηροῦσι μέχρι τῆς σήμερον εἰς τινα μέρη καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εὐκόλως δ' ὁ περιηγητὴς δύναται ν' ἀκούσῃ καὶ διάφορα ἔσματα Ἑλληνιστὶ ψαλλόμενα ὡς π. χ.

Μάννα μου μάννοῦλα μου
τὸν Τοῦρκον δὲν τὸ πέρνω
περδικούλα γένομαι
κ' εἰς τὰ πλάγια πηγαίνω.

* *

Ἐχτὲ τὸ μεσημέρι
μῶφυγε τὸ περιστέρι
ἀρωτᾷ τὸν γείτονά μου
ἤβρετε φόρσε τὴν περδικά μου;
Τὸ παρασκίολο (παρασκευὴν) τὸ βράδι
τὴν ἡύρα σ' τὸ λειβάδι
μ' ἔναν ὄμορφο πεδικάδι (παλληκάρι).

* *

Τὰ λόγια τί ἐσὺ μοῦπε σὸ χορτοῦτζι
τὰ ricordeggio, δὲν ἀδδημονάω.
Δὲν θέλω νὰ μοῦ τοῦπης μεταπάλες
Μὰ στα certo ἐσσεῖνα ἀγαπάω
Νύχτᾳ καὶ μέρα πάω σ'τὴν ἐκκλησία
Κ' ἐτούτη grazia τοῦ Χριστοῦ ζητάω
Χριστέ μου, κοντουρίνετε ταῖς ἡμέραις
Σύρμα νὰ μ' ὄρθῃ ἐκείνος π' ἀγαπάω.

* *

Ἄσπρο εἶν' τὸ χαρτί ἄσπρο καὶ τὸ χιόνι
Ἄσπρο καὶ τὸ χαλάζι καὶ ἄσπροι οἱ κρίνοι
Ἄσπρο εἶν' ὁ σφογδῶλος σου καὶ οἱ βραχίονοι
Στὰ μέσα τοῦ πέττου ἔχεις δύο μῆλα σ' ἀσῆμι
Σὲ πιγκέσσανε (ἐζωγράφισαν) δύο καλοὶ μαστόροι
Κεῖνοι ποῦ ἔσανε ἐκλεκτοὶ καὶ πλεό φῖνοι
Καὶ σὲ πιγκέσαν σὲ κάμαν ὄρλα
Καὶ σοὺ ἔμεινε στὸν κόσμον γιὰ μεμῶρια.

Ἄλλὰ περὶ τῶν τελευταίων τούτων τῶν καθαρῶς δηλ. Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ παρὰ τὴν χώραν τοῦ Ὑδροῦντος καὶ τῆς Καλαυρίας πολλά ἐγράφθησαν παρὰ τοῦ Pott καὶ τοῦ Witte καὶ ἄλλων ἐν οἷς καὶ παρὰ τοῦ ἡμετέρου κ. Σ. Ζαμπελίου ἐν τοῖς *Ἰταλοελληνικοῖς* του. — Ἀσματα δ' αὐτῶν καὶ παρακμύθια ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν τῇ Πανδώρα καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Legrand. Ἐκ τῆς τελευταίας δὲ στατιστικῆς τῶν Κυρίων Arabia καὶ Mezzopreti Νομαρχῶν τῆς Περγάμου καὶ τοῦ Ῥηγίου τῆς Καλαυρίας ἐξάγεται ὅτι ἐν τῇ Καλαυρίᾳ ὑπάρχουσι τὰ ἐξῆς χωρία κατοικούμενα ἀπὸ καθαρῶς Ἑλλήνας. *Africa* κάτοικοι 626. *Casalnuovo d' Africo* 650. *Bova* 2687. *Condofuri* 2275. *Gallicianò* 300. *Ammendolea* (Ἀμυγδαλέα) 300. *S. Carlo* 100. *Roccaforte* 551. *Coria* (χωρίον) *di Roccaforte* 446. *Roghudi* (Ρογοῦδι) 535. *Coria di Roghudi* 450. *S. Lorenzo* 3023. *Corio di S. Lorenzo* 728. *Cardeto* 1722. Περὶ τούτων ὅμως ὡς ἐν παραρτῷ, διότι οὐ τοῦ παρόντος.

Ἐκτὸς λοιπὸν τῶν τραγουδιῶν ἢ σπουδαιότερα ἔνδειξις τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης εἶναι ἡ ἐξῆς. Καθ' ἕκαστον ἔτος αἱ Ἀλβανικαὶ ἀποικίαι τῆς Σικελίας ἐορτάζουσαι τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα μετὰ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐορτῆς, ἀνέρχονται εἰς βουνόν τι καλούμενον «τῶν Ῥόδων» καὶ ἐκεῖ περὶ τὸν ὄρθρον στρεφόμενοι πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ψάλλουσιν ἐν χορῷ ἐξ ἀφοτέρων τῶν φύλων ὕμνον πρὸς τὴν πατρίδα τῶν Ἑλλάδα, ὕμνον τὸν ὅποιον λυποῦμαι πολὺ μὴ δυνθῆναι νὰ διατηρήσω εἰς μνήμην, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἔννοια εἶναι ἡ ἐξῆς: «ὦ πατρίς μου, ἐγὼ εἶμαι εἰς ξένην γῆν, ἀλλὰ τὰ ὑκόκκαλά μου ἡμέραν τινὰ θὰ ἔλθουν ν' ἀναπαυθοῦν εἰς τοὺς μητρικοὺς κόλπους σου.»

Αἱ Ἀλβανικαὶ ἀποικίαι τῆς Σικελίας ἔσχον πολλὰ προνόμια παρὰ τῶν ἐκαστοτε Κυβερνήσεων, ὧν τὸ ἐπισημότερον εἶναι ὅτι ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τοῦ φεουδικοῦ φόρου, ὅστις ἦτο τότε ἡ μάστιξ τοῦ πτωχοῦ λαοῦ τῶν δήμων τῆς Σικελίας· ἕνεκα τούτου αἱ ἀποικίαι αὐταὶ ἐσύστησαν κοινότητάς τινας ἐλευθέρως ἢ μᾶλλον μικρᾶς δημοκρατίας αἰτινες διετήρησαν τινὰς τῶν ἐλευθεριῶν τῶν μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὁπότε ἡ Βουρβανικὴ δυναστεία ἐμπαίζουσα τὰ πάντα καὶ ταύτας ἐν τῇ τυφλῇ θηριωδίᾳ τῆς ἐπιτιξέ. Καὶ ὅμως μετ' ὅλα αὐτὰ τὰ προνόμια, τὰ ὅποια ἠδύνατο νὰ τοὺς προσελκύσωσι πρὸς τὴν νέαν τῶν πατρίδα, ἔμειναν κατ' οὐσίαν Ἑλληνοαλβανοί· μάλιστα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς συστάσεώς των εἰς τοὺς Δημοτικοὺς νόμους των ἐμπεριείχτο ἄρθρον καθ' ὃ *Φράγκος* (ὡς μέχρι σήμερον ἀποκαλοῦσι πάντα Ἰταλόν) δὲν ἠδύνετο νὰ μείνη παρ' αὐτοῖς, εἰμὴ ὄρισμένον ἀριθμὸν ἡμερῶν καὶ τοῦτο διὰ τὴν μὴ νοθευθῆ ἢ γλώσσά των.

Τίς δὲ θὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐκ τῶν Ἑλληνοαλβανῶν τούτων ἀποίκων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἀπέβησαν τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ ἐγένοντο Οὐνίται, ὅπως μὴ χάσῃσι τὸ πᾶν ἕνεκα τῶν πολλῶν καταδιώξεων τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς, τίς, λέγω,

θέλει πιστεύσει, ὅτι τινὲς τούτων εἰς τὸ διάστημα τῶσαν αἰώνων καὶ ἐναντίον τῶσαν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων διετήρησαν ἐν τῇ καρδίᾳ των τὴν πίστιν τῶν πατέρων των; καὶ κατὰ τὸ 1860, ὅτε ἀπέκτινσε μετὰ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας των καὶ τὴν θρησκευτικὴν πολλοὶ ἱερεῖς καὶ λαϊκοὶ ἰδιῶται διεκήρυξαν φανερὰ τὴν ὀρθοδοξίαν των, ὁμολογήσαντες ὅτι διετήρουν αὐτὴν κατὰ παράδοσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ ἐζήσκουν αὐτὴν κρυφίως· ὁ δὲ Δικτάτωρ τότε Ἰωσήφ Γαριβάλδης ἀνταμείβων τὰς ἐκδουλεύσεις των χάριν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἰταλίας, τῆς ὁποίας αἱ Ἀλβανικαὶ ἀποικίαι ὑπῆρξαν πάντοτε ἰσχυρὰ στηρίγματα, διὰ διατάγματός του τοῖς ἐγγύηθη τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐξασκήσεως τῆς θρησκείας των.

Τὰ αἰσθημάτ' αὐτὰ οἱ Ἑλληνοαλβανοὶ περὶ ὀρθοδοξίας δὲν ἔδειξαν μόνον ὅταν ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ δεσποτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτὸν ἔτι ἔδειξαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὅτι τὸ αἶσθημα τῆς Ὀρθοδοξίας παρ' αὐτοῖς εἶναι ἔμφυτον καὶ ἀναφαίρετον ὡς π. χ. ἐν τῷ Κριμαϊκῷ πολέμῳ τῷ 1854 οἱ ἐν Ἰταλίᾳ Ὀρθόδοξοι Ἑλληνοαλβανοὶ ὑποθέτοντες ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κζάρου τὴν ὑποστήριξιν τῆς θρησκείας των, ἐκηρύχθησαν φανερὰ ἐναντίον τῶν συμμάχων παρὰ τὸ γενικὸν αἶσθημα ὄλων τῶν Ἰταλῶν. Ἐν τούτοις τότε τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἐνίκησε τὸ πολιτικὸν καὶ συνεισφορᾶ ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν Ῥώσων, καὶ τοῦ Νικολάου αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας ἀποθανόντος ἐγένετο ἐπίσημον μνημόσυνον ἐν τῇ Ἑλληνοαλβανικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Πανόρμου μεθ' ὅλου τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἑλληνοαλβανοῦ Ἐπισκόπου, ἀποδειχθέντος οὕτως ὅτι περιφρονοῦσιν ὄχι μόνον τὴν ὀργὴν τοῦ Πάπα ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Φερδινάνδου Βουρβάνου.

Εἶπον ὅτι ἐκτὸς τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τοῦ Σκενδέρμπεη δηλ: τὸ 1461, 1468, 1479 καὶ ἐπὶ Καρόλου Ε', 1534, εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν μεταβάτων Ἑλληνοαλβανῶν πολλοὶ ἔμειναν εἰς τὴν κάτω Ἠπειρὸν, εἰς τὴν Χειμάραν καὶ σχεδὸν ἐξελληνισθέντες ἔτρεπον ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας ὡς ἐκ τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως τῆς Δύσεως κατὰ τῆς κυριαρχίας τῶν Τούρκων. Ἄλλ' ἐνῷ ἐπάτασεν αὐτοὺς εἰς Βιέννην κατὰ τὸ 1685 καὶ εἰς Πατεβαρδίον κατὰ τὸ 1717, τοῖς ἐπέτρεπε τὴν πρὸς νότον ἐπέκτασιν τῶν συνόρων τῆς Αὐτοκρατορίας των διὰ τῆς ἀρπαγῆς τῆς Κρήτης ἀπὸ τῶν Ἑνετῶν καὶ τῆς κατακτήσεως τοῦ Μωρέως, εἰς τοῦτο δὲ συνέτεινον πολὺ ἡ ἐκκλησιαστικὴ φιλοδοξία μᾶλλον ἢ ἡ πολιτικὴ ἀντιζηλία τῆς Δύσεως.

Ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων λοιπὸν ἐπιβληθεῖσα ὑποδούλωσις ἦτο τριακότη, ὅστε ἀφῆρει πᾶσαν ἀρετὴν τοῦ δούλου. Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον, καὶ τοὶ βεβαίως προγιγνώσκων τὰ μέλλοντα νὰ προσέλθωσιν ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἀτοπήματα, ἀ.δ.δ' ἀν' ἡ κατάχρησις τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἐγκλημα, ἡ στερήσις αὐτῆς εἶναι ἀκρωτηριασμός, ἔλεγε μέγας τις πολιτικός τῆς Ἀγγλίας ὑπερμαχος τῶν ἐλευθεριῶν ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγὸν καὶ κατ' ἀκριβῆ ἀναλογίαν τῆς ὑποταγῆς εἰς τοῦτον ἢ διάνοις, ἢ ἠθικῆ, ὁ οἰκογενειακός

βίας, τὸ ἔθνηκὸν αἰσθημα καὶ ὁ πόθος τῆς ἀπολυτρώσεως κατέπεσαν εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα· ἀλλ' ἀνεκτίμητός τις θησαυρὸς, πολύτιμος μαργαρίτης, ἀπέμενε εἰς τοὺς δυστυχεῖς δούλους ἢ πίστις, ἢ πίστις ἧτις εἶναι προσηρσιμένη νὰ γονιμοποιῇ πᾶν παρ' ἀνθρώποις ἀγαθὸν καὶ ἑραῖον. Ταύτην λοιπὸν θέλοντες νὰ διατηρήσωσι καὶ οἱ Ἑλληνοαλβανοὶ τῆς Χειμάρρας ὑφίσταντο τὰ πάντα ἐν ἀπαρδειγματίστῳ ἐπιμονῇ καὶ ἐγκαρτερήσει μέχρις οὐ κορυφωθείσης τῆς ἀκολασίας, ἐπῆλθεν ἡ τελευταία μετανάστευσις εἰς Ἰταλίαν, ἧς ἀπόγονοι εἶναι οὗτοι οἱ διὰ τοῦ τελευταίου τῆς Βουλῆς Νόμου εὐεργετηθέντες ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίαν ἐστίν. Καὶ ἰδοὺ πῶς.

Τὴν 6 Δεκεμβρίου 1742 οἱ Τούρκοι 372 τὸν ἀριθμὸν προσέβαλον τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τῆς Πικέρνης (χωρίου ἐν Ἠπείρῳ) ἵνα ληληλατήσωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' οὗτοι ἀπόγονοι τῶν πατέρων των καὶ τούτων μιμηταὶ καὶ τοὶ 47 τὸν ἀριθμὸν μόνον, ἀντέστησαν ἐπὶ 6 ὁλοκλήρους ἡμέρας, καθ' ἃς 27 Τούρκοι τῆς Βόρτζης ἐφονεύθησαν, ἐκ δὲ τῶν Χριστιανῶν οὐδεὶς. Βλέποντες ὅμως τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον πλησιάζοντα καὶ φοβηθέντες τὸν ἀποκλεισμόν καὶ τὴν σφαγὴν, ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Κέρκυραν κατοικήσαντες τὸ νησιδίον Ὀθωνοί. Μετὰ ἓν ἔτος ἐπειδὴ οὐδεμία ἐλπίς τοῖς ἔμενεν ὅπως ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς ἐστίας των, μὴ δυνάμενοι δ' ἐκεῖ νὰ ζήσωσιν ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσιν εἰς ξένην γῆν· καὶ δύο ἐξ αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ Μαρτίνου νύκτωρ διὰ λέμβου μεταβάντες κρυφίως εἰς Πικέρνην ἀφῆρσαν ἀπὸ τῆς ἐκεῖ μοναστήριον τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας Κρεμιζόθα ἐπιλεγομένης καὶ παραλαβόντες αὐτὴν μεθ' ἑαυτῶν μετέβησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παρὰ τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸ 1744 βασιλεύοντος τῆς Νεαπόλεως τοῦ Βουρβόπου Κερρόλου τοῦ Γ'. Εἵκοσι δὲ καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν (17 ἄνδρες, 3 γυναῖκες καὶ 1 ἱερεὺς) ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ γαίαν διὰ νὰ τὰς καλλιεργήσωσιν. Ὁ Βασιλεὺς οὗτος γνωρίζων ἐκ φήμης τοὺς κατοίκους τῆς Ἠπείρου διὰ τὴν γενναϊότητα αὐτῶν, παρεχώρησεν εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην ἀποικίαν γαίαν, εἰς ἃς ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Abruzzi καὶ ἐκεῖ ἐσχημάτισαν τὸ χωρίον Badessa ἐγείραντες καὶ ἐκκλησίαν ὀρθόδοξον, ἐν ἧ ἑναπέθηκον καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἣν μεθ' ἑαυτῶν ἔφερον καὶ ἧτις μέχρι σήμερον ὑπάρχει. Μετὰ καιρὸν ἡ ἀποικία αὕτη αὐξηθεῖσα δι' ἐπιγαμίας ἐξ ἐντοπιῶν γυναικῶν τὰς ὁποίας ὑπεχρέουν νὰ ἀσπασθῶσι τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ ἀνέτως ἐνεκα τῆς μικρᾶς ἐκτάσεως τῶν παραχωρηθεισῶν γαιῶν καὶ τῆς μεγάλης καταδιώξεως, ἣν ὑφίστατο παρὰ τοῦ δυτικοῦ κλήρου. Ἐν τῇ στενοχωρίᾳ των δ' αὐτῇ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἠτήσαντο παρὰ Φερδινάνδου τοῦ Β' ἡ τὴν ἐλευθέρην ἐξάσκησιν τῆς ὀρθόδοξου λατρείας των, ἣ τὴν ἀδειαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, διότι τοσαύτη καὶ τηλικαύτη ἦτο ἡ πίσις, ὥστε προϋτίμων νὰ ὑποκύψωσι μᾶλλον εἰς τὴν Τουρκικὴν τυραννίαν παρὰ εἰς τὴν τιάραν τοῦ Πάπα. Καὶ ὁ μὲν Φερδινάνδος διέταξεν ὅπως ἐλευθέρως ἐξασκῶσιν οἱ ἐν Badessa τὴν ὀρθόδοξον λατρείαν των, ἐνεκα ὅμως σφο-

δρῶν παρατηρήσεων τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπουργοῦ του καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Βατικανοῦ, διότι τὸ παράδειγμα των ἠδύνατο νὰ μιμηθῶσιν καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνοαλβανοὶ, οἵτινες κατ' ἐπιφάνειαν μόνον καὶ ὡς ἐκ τοῦ φόβου ἐδέχθησαν τὸν καθολικισμόν, ἠναγκάσθη ν' ἀνακαλέσῃ τὸ δόγμα τοῦτο, ἐκδώσῃ δ' ἕτερον, δι' οὐ διατάττετο ὁ ἐφημέριος νὰ ἐκτελεθῇ τὰ μυστήρια κατὰ τὸ δυτικὸν δόγμα, νὰ μνημονεύῃ δηλαδὴ τὸν Πάπαν κτλ. Οὕτως οἱ δυστυχεῖς ἀποικοὶ ἀπὸ τοῦ 1857 μέχρι σήμερον (διότι ἡ κατάστασις αὕτη διαρκεῖ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἰταλίας) δὲν λαμβάνουσιν εἰμὴ μόνον τὸ βάπτισμα κατὰ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ τοῦτο ἀνευ μύρου, διότι δὲν τοῖς ἐπετρέπετο, ἀλλὰ δι' ἐλαίου τοῦ κανδυλίου τῆς Παναγίας, ἣν ἐκ τῆς Πικέρνης ὡς προστάτιδα μεθ' ἑαυτῶν ἐκόμισαν.

Ἡ μικρὰ ἐκτασις, ὡς εἶπον, τῆς γῆς τῆς δωρηθείσης παρὰ τοῦ βασιλέως Κερρόλου τοῦ Γ', ἡ σπουδαία αὐξησις τῶν φόρων, ἡ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀποικίας ταύτης, πρὸ πάντων δὲ ὁ θρησκευτικὸς διωγμὸς καὶ ἡ μεγάλη ἐπιθυμία τῶν ἀποίκων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐλευθερᾶς πατρίδος, ἠναγκάσαν αὐτοὺς νὰ αἰτήσωσι παρὰ τῆς ἑλλην. κυβερνήσεως διὰ τοῦ ἐν Ἀγκῶνι προξένου τῆς Ἑλλάδος κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1875 ὅπως παραχωρηθῶσιν αὐτοῖς γαίαι ἐθνικαὶ πρὸς καλλιέργειαν, ἐπιθυμοῦντες, ὡς ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτῶν ἐξέθεσαν νὰ σώσωσι τὴν θρησκείαν των καὶ νὰ φανῶσιν ὠφέλιμοι εἰς τὴν πατρίδα των, ὅπερ καὶ ἐπέτυχον· πρὸς τοῦτο δὲ μέγας ὀφείλεται ἔπαινος πρὸς τὸν ἀόκυνος ἐνεργήσαντα πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀγκῶνι κ. Γεώργ. Δουρούτην, οὐχ ἦττον ὅμως ἀξιοθαύμαστος εἶναι ἡ ἐνεργητικότης καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀποικίας αὐτῆς Δημητρίου De-Martinio, ὅστις ἀπὸ ἐνὸς ἤδη ἔτους μηδεὸς μέσου φεισθεὶς μεθυσίαν μάλιστα τῆς εὐτελοῦς περιουσίας του καὶ περιφρονῶν ὅλας τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἐν Ἰταλίᾳ διοικητικῶν ἀρχῶν προσπαθούσων νὰ τὸν ἐμποδίσωσι, κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον προστάτας ἰσχυροῦς ἔχων τὴν γνησιότην του, τὴν δραστηριότητά του καὶ τὴν ὑπομονήν του. Ἐκ τῶν 45 δὲ οἰκογενειῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὸ χωρίον Badessa μετὰ τὴν διαγραφὴν των ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ δημοτολογίου αἱ 13 λαβοῦσαι τακτικὰ ἐλληνικὰ διαβιτήρια παρὰ τοῦ ἐν Ἀγκῶνι προξενείου ἔφθασαν εἰς Πάτρας, ὅπου δυστυχῶς δὲν ὑπῆρξε πολὺ ἐνθαρρυντικὴ ἡ ὑποδοχὴ ἧς ἔτυχον παρὰ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν ἐγκαταλειψάντων αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην των· αἱ δὲ λοιπαὶ περιμένουσι τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου ὅπως ἐπανέλθωσι καθὼς καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν γαιῶν διὰ νὰ μὴ ὑποπέσωσιν εἰς ἐξοδα δευτέρως μετοικεσίας. Ἀλλ' ἐν τῷ εὐεργέτημα τοῦτο τῆς παραχωρήσεως ἐθνικῶν γαιῶν πρὸς καλλιέργειαν παρεκταθῆ καὶ εἰς ἄλλους, εἰς ὅσους δηλ. ζητήσωσι τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετανάστευσίν των, πολλοὺς θέλομεν ἴδει μεταναστεύοντας ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα ὅχι μόνον ἐλληνοαλβανικῆς καταγωγῆς, ὡς δι' ἀναφορᾶς των ἐζήτησαν τοῦτο τὰ ἐλληνικὰ χωρία μεταξύ

Βρενδισίου και Lecce, αλλά και Ἴταλοι ἀκόμη προτιμῶντες διὰ διαφόρους λόγους τὴν ἐνταῦθα ἢ εἰς Ἀμερικὴν μετανάστευσιν.

Περὶ Ἀλβανίας και Ἀλβανῶν προκειμένου και τῆς συμμίξεως αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Ἰταλίᾳ, ἀναφέρω γνώμην φιλέλληνός τινος Ἰταλοῦ γράψαντος ὅτι ἡ Ἀλβανία τόσον διὰ τὴν γεωγραφικὴν τῆς θέσιν, ὅσον και διὰ τὴν κατάγωγὴν τῶν κατοίκων και τὴν ἱστορίαν τῆς, δὲν δύναται νὰ μείνῃ κεχωρισμένη τῆς Μακεδονίας και τῆς Ἡπείρου και κατὰ συνέπειαν τοῦ σώματος ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, οὐτε οἱ καιροὶ τῶ φαινόνται κατάλληλοι πρὸς σηματοπισμὸν ὁμοσπονδιακῶν κρατῶν. Ἄλλως τε ὁ πολιτισμὸς παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς δὲν δύναται νὰ μεταδοθῇ ἄλλως ἢ διὰ τῆς Ἑλλάδος και τῶν Ἑλλήνων, μετὰ τῶν ὁποίων ὁμοίχουσι κατὰ μέγα μέρος και κατὰ τὰς ἰδέας και κατὰ τὰ ἥθη, και ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον και κατὰ τὴν θρησκείαν, μὴ ὅλας τὰς προσπάθειάς τῆς προπαγάνδας νὰ τοὺς ἐκαταίνισῃ. Οἱ ἐναντίοι τοῦ ἑλληνισμοῦ και θέλοντες ν' ἀποξενώσωσιν αὐτοῦ τοὺς Ἀλβανούς καταστρέφουσι και τὸ προτιμότερον μέσον πρὸς τὸ κελὸν τῆς Ἀλβανίας, και συγχρόνως συνομοτοῦσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἥτις θὰ ἦναι ἐλλειπτικὴ ἀνευ ταύτης. Ὁ Xylander, ἑξοχος συγγραφεὺς γράψας περὶ τῆς ἐθνικότητος και τῆς φιλολογίας τῆς Ἀλβανικῆς πρὸ τοῦ Hann, ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ Ἀλβανία δὲν δύναται νὰ πολιτισθῇ εἰμὴ διὰ τῆς Ἑλλάδος, και αὐτὴ ἦτο ἡ αἰτία, ἥτις τὸν ὠδήγησε νὰ γράψῃ τὴν γλῶσσαν τὴν Ἀλβανικὴν με ἑλληνικούς χαρακτήρας, ἀκολουθῶν πρὸς τοῦτο τὴν γραφὴν τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Τί λοιπὸν εὐγενέστερον και συμφερότερον διὰ τὴν Ἑλλάδα ἢ νὰ θέσωμεν εἰς ἠθικὴν πραγματοποίησιν τὰς εὐγενεῖς αὐτὰς ἰδέας;

Περαιῶν δὲν θεωρῶ ἀπο σκοποῦ νὰ προκαλέσω τὴν ἀξέσιν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος τῆς μεταναστεύσεως ἐνταῦθα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποίκων ἑλληνοαλβανῶν, ὅπως διὰ τῆς ἠθικῆς υποστηρίξεως τοῦ παρὰ τοῖς ἀρμοδίους κατορθώσῃ ἔργον δυνάμενον πολλαχῶς ν' ἀποβῇ λίαν ὠφέλιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα καθότι και πολλαὶ ἐθνικαὶ γαίαι ἀγονοὶ μέχρι σήμερον και ἀκαρποὶ ἔνεκον ἐλλείψεως ἐργατικῶν χειρῶν, θέλουσι μεταβληθῆ εἰς προσοδοφόρους ἀγρούς, και ὁ τρόπος τῆς καλλιέργειας διὰ τῆς εἰσαγωγῆς χειρῶν δεδοκιμασμένων και ἀνεπτυγμένων μεταβαλλόμενος ἐπὶ τὸ τελειότερον, θέλει παραγάγῃ διπλασίας προσόδους.*

K. X. BAMBAΣ.

*Ὁ Σύλλογος συνέστησεν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τούτῳ ἐκ τῶν κ. Κ. Βάμβα, Γ. Μάνου, Ἐμ. Δραγοῦμη και Ν. Δ. Λεβίδου, ἥτις διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς κ. Ν. Δ. Λεβίδου ὑπέβαλεν εἰς κύρωσιν τοῦ Συλλόγου τὸ ἑξῆς ψήφισμα, ὅπερ και γενόμενον δεκτὸν ἐδημοσιεύθη ἐν ταῖς ἐφημερίσιν, ἐξετελέσθησαν δὲ τὰ δι' αὐτοῦ ἀποφασισθέντα.

Ψήφισμα.

Ὁ Φίλολ. Σύλλογος Παρνασσῶς ἐν τῇ Συνεδριάσει τῆς 20 Δεβρίου ε. ε.

Ἐχὼν ὑπ' ὄψιν τὸν νεώστ' ὑπὸ στοιχείων ΦΠΑ' ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντα και ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως κυρωθέντα νόμον περὶ συνοικισμοῦ ἐν τῷ Δήμῳ Βουπρασιῶν τῆς Ἡλείας Ἑλληνοαλβανικῶν τινων ἐξ Ἰταλίας ἀφικθεισῶν οἰκογενειῶν, μετὰ παραχωρήσεως τριάκοντα στρεμμάτων ἐθνικῆς γῆς και δραχμῶν τετρακοσίων ὑπὲρ ἐκάστης τῶν συνοικισθησομένων οἰκογενειῶν.

Γινώσκων ἀκριβῶς, ὅτι οἱ Ἑλληνοαλβανοὶ οὗτοι, τὴν Τουρκικὴν τυραννίαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος φεύγοντες, ἐγκατέλειψαν τὴν πάτριον γῆν τῆς Ἡπείρου, ἀποσπασθέντες οὕτω μετὰ ἀκρόων θαλερῶν τῶν κόλπων τῆς κοινῆς πάντων ἡμῶν μητρὸς Ἑλλάδος, και ἐξήτησαν σκέπην και καταφυγὴν εἰς τὴν φιλόξενον χώραν τῆς Ἰταλίας, ἐκ τῶν λόφων τῆς ὁποίας πάντοτε φιλοστόργως και εὐελπιστῶς ἐπὶ αἰῶνα ὄλον δὲν ἐπαύσαντο ἀνεύζοντες τὰς ὁραίας ἀλλὰ και στεναχούσας κορυφὰς τῆς Πατρίδος.

Μὴ λησμονῶν λοιπὸν τὸ μέν, ὅτι οἱ Ἑλληνοαλβανοὶ οὗτοι διεφύλαξαν και τὸ δόγμα τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας σχεδὸν ἀλώδητον, τὸ δὲ, ὅτι ζωηρῶν ἐν αὐτοῖς θέλει τὸ παρήγορον αἶσθημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὕτινος εὐλόγως θεωροῦσιν ἐκτελεστέα τέκνα φίλτατα, δι' ἅπερ συναμφοτέρα και ἀπεφάσισαν τὴν εἰς τὴν πάτριον γῆν τῆς Ἑλλάδος ἐπάνοδον.

Ἐχὼν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ τὸ μὲν, ὅτι και ἄλλαι Ἑλληνοαλβανικαὶ οἰκογένεια ἐκ τῶν ἐγκαταλειψασῶν τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος σφόδρα ἐπιθυμοῦσι τὴν ἐπάνοδον, οὐ μὴν ἀλλ' ὅτι και οἱ κατὰ τὸν ἸΕ' αἰῶνα ἐνταῦθεν τὴν Τουρκικὴν τυραννίαν φεύγοντες και εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπίσης ἀποικισθέντες ὑπὸ τῶν αὐτῶν πόθων κατέχονται τὸ δὲ ὅτι σύμπας οὗτος ὁ πληθυσμὸς, γεωργικὸς κυρίως τυγχάνων, τὰ μέγιστα θέλει συντελεσθῆ εἰς τὴν πρόσδοον τῆς Πατρίδος.

Θεωρῶν καθῆκον αὐτοῦ ὑπέριτατον πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν τὴν προστασίαν τῶν ἐξ ἐλευθέρας βουλήσεως ἀνακηρυχθέντων, και ἀνομολογούντων ἑαυτοὺς Ἑλλήνας, νῦν μάλιστα, ὅτε, οὐχὶ πλέον τοῦ ἐπηλυδὸς Ἑλληνισμοῦ, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀλλὰ τοῦ ἑκαταὶ τὰς Ἑλληνίδας χώρας οἰκοῦντος ἀμφισθητοῦνται αὐθαίρετως και ἡ ὑπαρξὴς και ἡ ἐπὶ τῶν Ἑλληνίδων χωρῶν κυριότης. — Τῇ προτάσει τῆς ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς συνισταμένης ἐκ τῶν κ. Κ. Βάμβα, Ε. Δραγοῦμη, Γ. Μάνου και Ν. Δ. Λεβίδου εἰσηγητοῦ

Ψήφισμα.

Ἄ'ον Ὅπως τὸ Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου ἀνακοινώσῃ τῇ Κυβερνήσει μετὰ τοῦ παρόντος ψηφίσματος, ὅτι ὁ Σύλλογος εὐχεται ὑπὲρ τῆς ὅτι τάχιστα ἐκτελέσεως τοῦ ὑπὸ στοιχ. ΦΠΑ' νόμου, ἔνα και ὁ Σύλλογος αὐτὸς, συστήσῃ παρ' αὐτοῖς σχολῆν ἀπόρων παιδῶν.

Β'ον Ὅπως τὸ Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου ἀνακοινώσῃ τῇ τε Κυβερνήσει και τῷ Προέδρῳ τῆς Βουλῆς μετὰ τοῦ παρόντος Ψηφίσματος, ὅτι ὁ Σύλλογος εὐχεται τὴν ἐπέκτασιν τῶν εἰεργετημάτων τοῦ νόμου και ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι συνοικισθησομένων Ἑλληνοαλβανικῶν οἰκογενειῶν.

Γ'ον Ὅπως τὸ Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου διαβιβάσῃ τῷ Νομάρχῃ Ἀχαΐας και τοῖς Δημάρχοις τοῦ Νομοῦ τὸ παρὸν Ψήφισμα, δι' οὗ ὁ Σύλλογος εὐχεται, ὅπως τύχῃσι ζωηρῆς συμπαιθείας και προστασίας παρὰ τε τῶν ἀρχῶν και παρὰ τῶν κατοίκων οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος Ἑλληνοαλβανοὶ και

Δ'ον Ὅπως τὸ Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς κοσμητικῆς τῆς ἐν Πάτραις Σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν προκαλέσῃ συνέλευσιν τῶν ἐν Πάτραις ἀντεπιστελλόντων μελῶν τοῦ Συλλόγου, εἰς ἣν νὰ ὑποβληθῇ τὸ Ψήφισμα τοῦτο μετὰ τῆς εὐχῆς τοῦ Συλλόγου, ἔνα τὰ ἐν Πάτραις ἀντεπιστέλλοντα μέλη αὐτοῦ προνοήσωσι περὶ προστασίας τῶν ὑσονοῦπων συνοικισθησομένων Ἑλληνοαλβανικῶν οἰκογενειῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Δεβρίου 1876.

Ο ΚΩΔΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ *

(ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΡΟΔΗΨΙΣ)

Ἡ Ἑλλάς οὐδ' ἐζήκοντα ἐτῶν βίον ἀριθμεῖ εἰσέτι. Βίον αὐτονομίας καὶ ἐνεργείας ἐλευθερίου. Καὶ ἡμῶς, κατὰ τὸν βραχὺν αὐτὸν χρόνον, παρηκολούθησε, κατὰ τὸ ἐνόν, τὴν πρόδοον τῶν περὶ αὐτὴν κοινωνιῶν, ἀπέβαλε πατροπαράδοτα ἔθνη, ἀφελεῖς τοῦ λαοῦ συνηθείας, ἐκτέθησαν Πανεπιστήμιον, καὶ διέγραψέ τινα, στενὸν ἔτι, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε φιλολογικὸν ὀρίζοντα, ἤροτρίωσε τὴν γῆν, κ' ἔπλασεν ἐγγώριον βιομηχανίαν.

Ἐξ τινος δῆμου, εἰς τὴν καλύβην ἀκόμη τοῦ χωρίου, ἀναγνωρίζει τις τὴν παλαιὰν τοῦ Ἑλληνος ἀπλότητα. Ὁ βίος, τὸ ἐνδυμα, ἡ φυσικὴ γλυκύτης καὶ ἡ φιλοξενία, προδίδει ὅτι ἐκεῖ ἐκκληρονόμησαν ἀπὸ τῶν πατέρων ἀπαρμεύωτον τὸν ἀρχαῖκόν βίον, φέροντα πικρὰν τῶν χρόνων τῆς δουλείας τὴν ἀνάμνησιν, ἀλλὰ διατηρήσαντα, καὶ ὑπὸ τοῦ πασσαῖ τὴν τυραννικὴν πίεσιν, τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν πίστιν.

Ἐν Ἑλλάδι εὐτυχῶς, μετὰ τοῦ ξένου πολιτισμοῦ καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ βίου, δὲν εἰσῆλασε καὶ ἡ διαίρεσις τῶν πολιτῶν εἰς κοινωνικὰς τάξεις, καὶ ἀπηλλάγημεν, ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν, τῶν βαθμῶν καὶ τῶν προνομίων τῆς εὐγενείας. Ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν, διότι εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐλευθερίας ἑλληνικῆς χώρας, καὶ δι' αὐτῆς εἰς πλείστας μεγαλοπόλεις τοῦ βασιλείου, ἦλθον καὶ ἐνεκατέστησαν ξένοι, ἡ ὁμογενεῖς ἐν ξένη βιώσαντες, καὶ μετ' αὐτῶν ἐνεκλιματίσθη ἄλλοια τις διάφορος ζωῆ, ἐπενεγκοῦσα τὴν πειθανὴν ἀλλοιώσιν τοῦ ἐθνικοῦ βίου, τὴν ἀκουσίαν, ὀλίγων ἀρχῆθεν, πλειοτέρων ἔπειτα, ἀπομίμησιν πρὸς τὴν ἀνετώτεραν καὶ μᾶλλον ἐλευθερίον κοινωνικὴν τροπὴν.

Οὕτως ἐν Ἑλλάδι, ἀνεπαίσθητως ἀρξάμενη, διετυπώθη εὐκρινέστερον σήμερον κοινωνικὴ τις διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀνετώτερον βιούντων καὶ τῶν τηρούντων ἀπαράλλακτον τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα πολιτῶν. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν ἀποτελούντων τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν στοιχείων καταφαίνεται εὐτυχῶς τοσοῦτον σιωπηρὰ, ὥστε οὐδεὶς δυσώωνος ἐξεδηλώθη ἀνταγωνισμὸς, οὐδεμία φατριαστικὴ πᾶλη ἐξεφώβισέ ποτε τὴν ἀρμονικὴν συμβίωσιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν.

Τοῦτο μόνον καὶ ἀπλῶς ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, πραγματουομένου τοῦ λαοῦ θρησκευτικὴν πρόληψιν:

Ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ ἀγρότου ἡ λατρεία, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ του ἡ πεποίθησις εἰς τὸν Θεόν, διατηρεῖται ζωηρὰ, ἀδιάσειστος, ἡ αὐτὴ, μεθ' ἧς συνε-

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ « Πανασσῶ » κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 23 Δεκεμβρίου 1876.

κράτησε κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς τῆς δουλείας χρόνους καὶ μετέδωκε τοῖς ἐλευθεροῖς ἡμῖν, ὅποιαν παρέλαβε, τὴν πολύτιμον κληρονομίαν τοῦ χριστιανισμοῦ.

Εἰσέλθετε εἰς οἰονδήποτε ἑλληνικὸν χωρίον, κρούσατε τὴν θύραν οἰασδήποτε καλύβης κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ἢ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ θὰ ἴδῃτε ἐκεῖ μετὰ τῆς εορτασίμου στολῆς, καὶ τὴν ἀπλὴν καὶ ἐκδηλωτικὴν χαρὰν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τῆς φύσεως καὶ τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅποιαν γεννᾷ οὐχὶ ἢ ἐν τῇ ζωῇ εὐτυχία, ἀλλ' ἢ πεποίθησις καὶ ἡ ἀγία ἀγάπη.

Ἐξω τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας των ἡ λευκὴ κυμαινομένη ἐθνικὴ στολῆ, τὸ ἔσμα καὶ ὁ σαρτὸς τῆς πατρίδος, συγκινοῦσι μυχταίτατα τὴν ψυχὴν, διὰ τῆς μνήμης στρεφομένην ὀπίσω, εἰς ἀγνωτότερον καὶ ἠρωϊκὴν τοῦ ἔθνους ἐποχὴν.

Ἡ ἀνυπόκριτος αὕτη, ἀλλ' ἐκδηλωτικὴ λατρεία, ἡ περιχαρὴς τῆς μορφῆς ἔκφρασις, τῆς φλογέρας οἱ συμπαιθεῖς τόνοι, ἡ ἐθνικὴ συγκίνησις καὶ ἡ χαρὰ, ἡ παρακολουθοῦσα τὴν σεμνὴν καὶ θρησκευτικὴν αὐτὴν εορτὴν, δὲν εἶνε σιωπηρὰ τις καὶ πειστικὴ ἐκδήλωσις ὅτι τοῦ βίου τούτου τελειοποίησιν καὶ ἀπόροισιν θὰ ἤρχετο ὁ Ἑλληὴν τὴν διάπλασιν τοῦ καθόλου ἐθνικοῦ αὐτοῦ βίου;

Ἄλλ' ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀστοῦ ἐλλείπει ἡ ἐκδηλωτικὴ αὕτη χαρὰ καὶ ἡ συγκίνησις. Οὐδαμοῦ ἐν ταῖς πόλεσι διετηρήθη πλέον ὁ θερμὸς ἐκεῖνος θρησκευτικὸς ἐνθουσιασμὸς, καὶ ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων ἢ τῆς Ἀναστάσεως παρέρχεται παρ' ἡμῖν οὐχὶ κἀν ὡς πᾶσαι αἱ εορτάσιμοι λοιπαὶ ἡμέραι, ἀλλὰ σιωπηλὴ καὶ μετὰ ψυχρότητος. Αἱ αἰθουσαι τῶν χορῶν δὲν ἀνοίγονται μετὰ τοῦ γυμνασίου τῆς ἀγάπης εἰς εὐθυμὰ κ' εορτάσιμα χριστιανικὰ πλήθη, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτὴν δὲν δύνασαι νὰ εὐχηθῆς εἰς τοὺς μᾶλλον προσφιλεῖς σοι, κατὰ τὴν ὑψίστην αὐτὴν χριστιανικὴν εορτὴν διότι ἡ πόλις σοὶ ἀπλοῦται οἷονεἰ ἄνουν καὶ πένθιμον κοιμητήριον, μετὰ τὰς ὁδοὺς γυμνάς καὶ τοὺς οἴκους κακλεισμένους ἀσφαλῶς ἔσωθεν!

Ἐν γένει ἐν Ἑλλάδι κατέπεσεν ἀπελπιστικῶς ὁ θρησκευτικὸς ζῆλος. Ὁ ἄγιος ἐκεῖνος ζῆλος ὁ συγκρατῶν τοὺς ἱερωτέρους δεσμούς τοῦ ἀνθρώπου, τὴν οἰογένειαν καὶ τὴν πατρίδα, ὁ συμφορῆς τῇ ὑπάρξει, κ' ἐπιρραυνῶν τὴν εὐτυχίαν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Ἡ πηγὴ ἴσως πολλῶν ἀτυχιῶν τῆς δυσμοῖρου πατρίδος ἀνευρίσκεται εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρος. Ναι. Οὐδεὶς θὰ δυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ ἐν Ἑλλάδι σήμερον ἴδιον ἐθνικὸν χαρακτήρα, ὅποιοις ἀμέσως ἐκδηλοῦται εἰς πᾶσαν ἄλλην ἐθνότητα, ἀπὸ τῆς καλύβης τοῦ χωρικοῦ μέχρι τοῦ μεγάρου τοῦ πολίτου. Οὐδέποτε ἐζητήσαμεν νὰ πλάσωμεν ἐθνικὸν βίον, ἀρχὴν πρῶτην ἔχοντα τὰ πάτρια ἔθνη καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἀγνοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἐμαμήθημεν ξένας συνηθείας, ἀντικειμένους εἰς τὸ κλίμα ἡμῶν καὶ τὸν χαρακτήρα, καὶ οὕτως ἐμορφώσαμεν καχεκτικὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνικῷ βίον.

Ἡ ἀδιαφορία αὕτη πρὸς ὅ,τι ἱερόν καὶ παρήγορόν ἐλάτρευσεν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς δημιουργίας ἡμέρας ἐκνευρίζει καὶ ἄλλας συμπαθεῖς τῆς ψυχῆς χορδὰς, τὴν φιλοξενίαν, τὴν τιμὴν, τὴν εὐκρίνειαν. Τὴν φιλοξενίαν, ἣτις ἐχαρκατήριζε τοὺς Ἕλληνας τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, ἀλλ' ἣτις ἐξόριστος πλέον κατέφυγεν εἰς τὴν καλύβην τοῦ χωρικοῦ, μὴ εὐρούσα εἰς τοῦ πολίτου τὸ οἶκον οὐδ' ἐλάχιστον χῶρον. Τὴν τιμὴν, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα εἰς τὰς πόλεις ἡμῶν φέρει ἀπλῶς ἀναμνήσεις ἀνδρικοτέρων χρόνων, ἀφοῦ ὁ πολίτης μετέρχεται ὡς προσωπίδα τὴν φιλίαν ἢ τὴν ἐμπιστοσύνην ἀγαθοῦ οἰκοδεσπότη, ἵνα καλύψῃ ὑπὸ ταύτην τὰς εὐτελεστέρας τῆς ψυχῆς ὁμάδας καὶ τὴν μᾶλλον ἀναιδῆ ἀπάθειαν. Τὴν εὐκρίνειαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐκλείσαμεν τέλει τὴν ψυχὴν, ἀκριβῶς τὰνκαντὰ αἰσθανόμενοι ἢ μελετῶντες ἐκείνων, ἅτινα μελίχιοι καὶ προσηνεῖς ὁμολογοῦμεν.

Ἀλλὰ παρέμεινεν εἰσέτι ἡ ἐθνικὴ ζωὴ, οἷον ἐδεσματικὴ καὶ φυγὰς. Ὅπου εἰσπνέει ἐλευθερωτέρα ἢ ψυχὴ τὸν ἀγνόν τοῦ βουνοῦ ἄερα, ὅπου ἐγείρεται κατὰ τῆς χιόνος καὶ τῆς βροχῆς ἢ ἀπλῆ τοῦ ἀγρότου ζυλινὴ καλύβη, ἐκεῖ ἀπλοῦται μεγαλοπρεπεστέρα τῆς φύσεως ἢ εἰκῶν, ἐπιβάλλεται εὐγλωττότερον τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλεῖον, ἐκεῖ ρυθμίζει ὁ ἀπλοῦς Ἕλληνας τὰ αἰσθητά αὐτοῦ καὶ τὸν βίον, κατὰ τὰς ἀμέσους τῆς φύσεως ἐμπνεύσεις, κατὰ τῆς ἰδίας καρδίης τοὺς παλμούς.

Εἰσῆλθωμεν εἰς τοῦ ἀγρότου Ἕλληνας τὴν πτωχικὴν οἰκίαν καὶ ἐκοιμήθημεν ὑπὸ τὴν ἀχυρίνην στέγην του, ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀλλ' ὑγιεινῆς στρωμνῆς του. Ἐκ τοῦ ὀρνιθῶνος του ἐθυσίασεν τὰ ἐκλεκτότερα προΐοντα καὶ ὁ οἶνός του ἔρρευσεν ἀφειδῶς. Ἐκοιμήθη μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του εἰς τὴν αὐλήν, ἐγγὺς τῶν βοῶν καὶ τῶν προβάτων του, διότι τὴν καλύβην παρεχώρησεν ἡ φιλοξενία του εἰς τὸν ξένον. Τὸν παρακολουθήσαμεν ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ του, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ταῖς πανηγύρεσι, καὶ ἠγαπήσαμεν τὸν ἄνθρωπον τοῦ ἀγροῦ, μετὰ τὰ ἀπλᾶ ἦθη του, μετὰ τὰς ἀγίας συνηθείας καὶ προλήψεις, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὁρμώμενός τις δύναιται νὰ μελετήτῃ καὶ διδάχθῃ πολλά.

Αἱ προλήψεις αὗται εἶνε ἡ ζωσα ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μεταδιδόμενοι, ἀναλαμβάνουσι πολλοῦ καὶ τρυφερωτέρου χροῖαν ἢ μορφὴν ζωηροτέρην, κατὰ τὴν φαντασίαν καὶ τελειοποίησιν τοῦ πνεύματος τῶν νεωτέρων. Πολλοὶ ἔχουσι τὴν ἀρχὴν εἰς ἀπώτατον σημεῖον χρόνου, τὸ ὅποιον οὐδ' οἱ γηραιότεροι ἐνθυμοῦνται, ἀλλὰ πᾶσαι ἐγεννήθησαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ τιμίου βίου, τὸν ὅποιον ἀδιείστον παρέλαβεν ὁ υἱὸς ἀπὸ τῶν πατέρων, καὶ ἀπαράλλακτον εἰς τοὺς ἀπογόνους του κληροδοτεῖ. Ὑπὸ πᾶσαν ἱεράν τοιαύτην κληρονομίαν ἐκδηλοῦται μία ψυχολογικὴ ἀλήθεια, στερεὰ τις πεποιθήσις καὶ πιστὸς χρωματισμὸς τοῦ ἰδίου χαρακτήρος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τοῦ ἀγροῦ.

Α΄.

Δύο γείτονα τῆς Λακωνίας χωρία, κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἔτη, ἤριζον ὡς πρὸς τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον. Ὁβτιων ἠμφισβήτητον, εἰς μᾶλλον ἀνέτους καιρούς, οἱ Καλαρῖται καὶ τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὴν ἐμπορικὴν πίστιν καὶ τὸν πλοῦτον, ἀκριβῶς ὅπως ἐρίζουσι ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς δημιουργίας ἡμέρας ὄραται γυναικες, ὅταν αἱ θύραι αὐτῶν γειτνιαζῶσι πολύ. Ἡ γειτονία φυσικῶς, βλέπετε, συνεπάγεται τὴν δικιμάχην, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς χώρας ἡ ἐπίς αὕτη εὐτυχῶς λαμβάνεται ἀπὸ ὑψηλοτέρου σημείου καὶ καταλήγει εἰς πρακτικώτερον καὶ εὐτυχῆ σκοπόν.

Ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις τῆς Λακωνίας φυσικὴ συνέπεια τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὑπονοεῖται ἡ εὐζωία καὶ εὐεξία τῶν ἱερέων. Εἶνε φυσικὴ ἢ τυφλὴ ἀγάπη τῶν ἀληθῶν τοῦ Θεοῦ τέκνων πρὸς τοὺς μύστας καὶ λειτουργοὺς τοῦ υπερτάτου ὄντος. Ἀλλὰ τὸ διεγείρον τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ χριστιανοῦ εἰς πᾶσαν ἱεράν λειτουργίαν καὶ σχέσιν εἶνε, ὅτι πολλοὶ ἄγιοι πατέρες ἐκμεταλλεύονται, ὡς μὴ ὄφελε, τῶν πιστῶν τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς χρηματισμὸν, παραγνωρίζοντες τὴν ὑψίστην ἀποστολὴν των.

Ἐπιτραπήτω ἡ ἐλάχιστη παρέμβασις ὅτι διέλαθεν ἡμᾶς πιθανῶς πονηροῦ πνεύματος πνοή, ἀλλ' ἐπικαλούμεθα μάρτυρα τῆς σκανδαλώδους ἰσῶς ταύτης εὐκρινεῖας πάντα βδελυσσόμενον τὴν ἀγυρτεῖαν καὶ στηλιτεύοντα εὐθαρῶς τὸ κακόν.

Ἐν τοῖς ἀδελφοῖς τούτοις χωρίοις ὁ θρησκευτικὸς ἀνταγωνισμὸς ἐξεδηλοῦτο κατὰ τὰς ἡμέρας μάλιστα τοῦ Πάσχα.

Εἰσῆλθωμεν ἐπὶ μικρὸν εἰς τοὺς λευκοὺς καὶ κοσμίους αὐτῶν οἴκους, καὶ παρακολουθήσωμεν ἰδίᾳ ἀντιλήψει τὸν ἀπλοῦν βίον καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν τῶν χωρικῶν.

Εἶνε ἡ ἡμέρα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἐγένετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡ πρώτη ἀνάστασις. Μετὰ τὰ φύλλα τῆς δάφνης, τὴν ὁποίαν ἠγίασεν ὁ ἱερεὺς, θυμιᾶ ἡ οἰκοδέσποινα τὰς ἱεράς εἰκόνας, καὶ καθαγιάζει καὶ αὐτὴ τὸν οἶκόν τῆς καὶ τὰ τέκνα. Ὁ ῥωμαλέος, καίτοι παλιός, κύριος τῆς καλύβης θυσιάζει τὸν ἄμνον, προτοιμαζῶν τὸ χαρμόσυνον τῆς ἀναστάσεως δεῖπνον. Εἰκοσαετὲς τοῦ ἀγροῦ παληκᾶρι ἐκ κορμοῦ λεπτοῦ δένδρου ζεεὶ τὸν ὄβελλον ἐπιτηδείως, ἐνῶ αἱ νεώτεροι ἀδελφαί του, μετὰ γυμνάς τὰς περικαλλεῖς ὠλένας, εὐθυμοὶ βᾶπτουσι τὰ κόκκινα ὠὰ τοῦ Πάσχα.

Ὑπὸ τὰς ἐφεστῖους εἰκόνας τοῦ οἴκου ἀναρτῶνται αἱ λαμπάδες τῆς ἀναστάσεως, ἐκ κητίνου κηροῦ, ἐνῶ μικροτέρου μεγέθους ἄλλαι, διακρινόμεναι ἐπὶ τῇ λευκότητι καὶ τοῖς χρυσοῖς χρώματι, ποικίλλουσι ἀληθῶς τὴν εὐλαβῆ αὐτὴν θέαν.

Ἐπίχαρι, ὄροσερὸν ζεῦχος, παιδίον ἐπταετούς καὶ πενταετίδος παιδίσκης,

περιεργάζεται ὅλον αὐτὸν τὸν ἐπίφθονον πλοῦτον, καὶ ἐνηγκαλισμένον καὶ τρελλὸν πηδᾷ ἀπὸ τοῦ σφάζομένου ἀμνοῦ εἰς τὰς χρυσαῖς λαμπάδας, ἀπὸ τῶν βαπτομένων ὡν εἰς τὰ καινουργῆ πέδιλα.

Τίς δὲν ἐνθυμεῖται συμπαθῶς τὴν χρυσοῦν αὐτὴν ἡλικίαν τῆς ζωῆς!

Ἐπὶ τοῦ τοίχου διοράται κεκαλυμμένη ἐορτάσιμος στολή. Ἀνασύρωμεν τὴν καλύπτραν. Εἶναι διαφανῆς καὶ χρυσοῖς πεποικιλμένη κοσμημασιν ἢ νυμφικῆ ἐσθῆς τῆς μεγαλειτέρας τοῦ οἴκου κόρης, ἐπιζήλου νύμφης, ἥτις αὐρίον θά φέρῃ εἰς τὸν μνηστῆρά της ἐράσιμον σῶμα, δροσερὰν ψυχὴν καὶ χίλια πρόβατα προΐκα.

Τὰ γείτονα ταῦτα εὐτυχεῖ χωρία ἀρχαία ξυλινὴ γέφυρα ἀδελφόνει. Ἄνωθεν, ἐκ δεξιῶν, ἐγείρεται ἡ κατάφυτος βράχης μεγαλοπρεποῦς βουνοῦ, καὶ ἀριστερόθεν κεκαρῶζει γηραιῶ χερμαῖρου τὸ νερόν. Δροσερὰ ὄρεινὴ αὐρα, ἀρωματιζομένη ἐκ τοῦ θύμου τοῦ βουνοῦ, δωρεῖται εἰς τοὺς πνεύμονας ἐλευθερωτέραν πνοήν, κ' ἐπιρρωνύει τῆς ψυχῆς τὴν δύναμιν.

Ἐρυθρά που, καὶ που χρυσαῖ νεφύθρια ἀποκρύπτουσι τοῦ δύνοντος ἡλίου τὴν λάμψιν. Ἀληθῶς τοιαύτη θελακτικὴ ἐσπέρα ὠρίσθη ἢ ἀγγελίη τὴν ἡμέραν τὴν μεγάλην τῆς Ἀναστάσεως τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης!

Εἰς πᾶσαν αὐλὴν ἐκάστης χωρικῆς οἰκίας τὰ παληκάρια τοῦ χωρίου αὐτοῦ κενεῖζουσι θυμωδεῖς ἵππους, καὶ προσαρμόζουσι ζωηροῦ χρωματισμοῦ ἐπίπικα. Εἰς ἀναβάτης μῆλις δαμάζει τοῦ ἀγρίου ἵππου του τὴν ἄρμην, ἐνῶ ἄλλος ἀπωτέρω ἐγκαυχᾶται ἐπὶ τῇ ῥωμλεότητι καὶ τῇ εὐστραφίᾳ τοῦ ἰδίου.

Εἶνε τοῦ γαμβροῦ ἢ συνοδεία. Μετὰ τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης θά κεντήσουν τοὺς ἵππους, καὶ ἡ ἄλλη τοῦ ἄλλου χωρίου νυμφικὴ συντροφία, θέλει ἐορτάσει μετ' αὐτῶν τὸ Πάχτχα, θέλει τελέσει τὴν χαρὰν τὴν ἀληθῆ.

— Ἀλλὰ βλέπω καὶ νυκτόνει, ἔλεγεν εἰς τὰ παληκάρια τοῦ χωρίου δασυγένειος καὶ λευκὸς γέρον, θεώμενος τοῦ πρώτου ἀστρου τῆς ἐσπέρας τὴν ἀνατολήν. Ἔάν καὶ ἀπόψε ἀποκοιμηθῆ ὁ ἅγιος πατέρας, δὲν εἰξεύρω πλέον ἂν θά μᾶς δώσῃ ἡ γῆ αὐρίον καὶ αὐτὸν τῆς ἡμέρας τὸν ἄρτον.

— Ναί, ἐνθυμοῦμαι, ἀπήντησεν ἡλιοκαῆς εὐρωστος χωρικός, ὅτι πρὸ δύο ἐτῶν μᾶς προλαμβάνει εἰς τὴν ἀνάστασιν ἢ ἐκκλησίαν τῶν γειτόνων μας. Πέρουσι ὁ ἱερεὺς, φοβούμενος μὴ βραδύνη καὶ πάλιν ἡ κωδωνοκρουσία μας, ἔστειλε τὸν ταχύτερον παῖδα τοῦ χωρίου νὰ σημάνη μίαν ὥραν ἐνωρίτερα. Τὸ παιδί αὐτὸ ἀπεπλανήθη εἰς τὸν δρόμον, καθ' ἣν στιγμὴν εἰς τὴν σιωπὴν τοῦ μεσονυκτίου ἤκούετο ὁ μονότονος ἤχος τοῦ γειτονικοῦ κώδωνος.

— Τί νὰ σὰς εἰπῶ, προσέθηκε τρίτος. Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὸ ἄλλο χωρίον περισσότερο, φαίνεται. Ὅταν ἔρχωνται πολλὰ προσκόμματα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν μιᾶς ἐπιθυμίας, ἐγὼ σκέπτομαι ὅτι εἶνε ἐναντίας ὁ Θεός, διότι τὴν τύχην ποτέ μου δὲν ἐπίστευσα. Πρὸ δύο ἐτῶν ἠοθένησε τὴν τελευταίαν ὥραν ὁ ἱερεὺς μας, καὶ ἕως οὗ τὸν ἀντικαταστήσωμεν, μᾶς ἐπρόλαβεν ὁ κώδων τῆς ἀπέναντι ἐκκλησίας. Πέρουσι, διὰ νὰ μὴ σημάνωμεν πρῶτοι ἡμεῖς

τὴν ἀνάστασιν, ἀπεκοιμηθῆ ὁ παῖς. Δὲν μᾶς ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς πλέον, εἶνε ἡ ἰδέα μου.

— Ἐγὼ νομίζω, ἐπέμενε ἄλλος, ὅτι εἶνε κακὸς λειτουργὸς τοῦ Ἰψίτου ὁ ἱερεὺς, τὸν ὅποιον ἔχομεν. Καμμίαν δὲν ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι ὁ Θεός δὲν προσδέχεται τὰς εὐχὰς του, διότι κακοῦ λειτουργοῦ ἱερασίας δὲν ἀκούει βέβαια ὁ Θεός. Ἐκ τούτου προέρχεται ἡ δυστυχία τοῦ χωρίου μας, ὁ κακὸς θάνατος, καὶ ἡ καταστροφή τῶν προβάτων μας. Ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ ἰδική σας γνωρίζει πόσον τὸ χωρίον μας ἀγαπᾷ τὸν Θεόν. Διὰ τὴν νὰ μὴ ἀγαπᾷ ὁ Θεός εὐσεβεῖς ἀνθρώπους;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, θερμανθεὶς ἐκ τῆς ζηλοτυπίας καὶ τῆς ἡλικίας του, ἀγέρωχος, ὠραίος χωρικός,

— Μὴ χάνεσθε, τοῖς εἶπε, καὶ οὔτε ὁ ἱερεὺς μας εἶνε κακὸς λειτουργός, οὐδ' ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὸ ἄλλο χωρίον περισσότερο. Μόνοι ἡμεῖς εἴμεθα ἄξιοι τῆς τύχης μας. Θὰ τὸ ἰδῆτε ἀπόψε.

Καὶ ταχύς, ἐλαφρὸς, μὲ πλήρη πεποίθησιν εἰς ἐαυτὸν, ἀπῆλθεν ἕνα διαμείνη ἐν τῷ περιβάλλῳ τῆς ἐκκλησίας εὐτυχῆς ὅτι αὐτὸς, ταχύς κινῶν τοῦ ἱεροῦ κώδωνος τὴν ἄλυσσον, θά φέρῃ τὸ προσεχές ἔτος τὴν εὐτυχιαν μετὰ τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ χωρίον του.

Ἄλλ' ἐν τῷ συναρπαζομένῳ ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἀντιζηλίας πλήθει ἐκείνῳ, παρίδομεν τὸ ὠραιότερον καὶ ἐρασιμώτερον παληκάρι, τοῦ ὁποίου ὁμῶς ἡ λυπηρὰ σιωπὴ καὶ ἡ ἀπειγνωσμένη ὄψις ἐμαρτύρει βαρεῖαν ὀδύνην τῆς ψυχῆς, ἀσυνήθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς τῆς φύσεως.

Μόλις ἠγέρθη κ' ἔφυγεν ὁ σύντροφός του, προάγγελος μελλούσης εὐτυχίας, ἠγέρθη αἴφνης καὶ αὐτὸς, γελῶν πικρῶς καὶ μὲ πικρὰν ἀπόφασιν εἶπε:

— Καὶ ἐγὼ σὰς βεβαιῶ, ὅτι ἀγαπᾷ τὸ χωρίον μας ὁ Θεός. Θὰ ἰδῆτε ὅτι ἀπόψε οὐδὲ τὴν αὐγὴν θά σημάνη τὴν ἀνάστασιν ἢ γειτονικὴ ἐκκλησία.

Καὶ ἔτρεξε πρὸς τὸ ἀπέναντι χωρίον.

Τί μελετᾷ ὁ ἀπλοῦς αὐτὸς ἀνθρώπος καὶ ἐλάλησε τόσῳ πικρῶς; Αἰσθάνονται λοιπὸν τὴν κακίαν καὶ οἱ βιοῦντες ἐγγύτατα ἐκεῖ τῇ φύσει, ἀνθρωποι τοῦ ἀγροῦ;

Ὄϊμοι! ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὰ ἄδυτα αὐτῆς σκότη, εἰς τὰς ἐμφύτους ἡμῖν ἀδυναμίας, εἶνε πανταχοῦ ἢ αὐτή.

Β'.

Εἰς τοῦ μεσονυκτίου τὴν σιωπὴν ἀκούεται ἡ πρώτη τῆς πιστόλας βοή. Δεύτερος πυροβολισμὸς ἀνταποκρίνεται ἀπέναντι, καὶ ἀδελφωμένοι καὶ κληρικοί προαγγέλλουσι τὴν χαρμῶσον ἐορτήν.

Τὸ ἀγροτικὸν τοῦτο ἔθιμον, τὸ ἀριθμοῦν τίς οἶδε ἐτῶν πόσων ἀναμνήσεις, καὶ ἀναμνησκὸν ποῖαν ποιητικὴν κ' εὐφάνταστον ἀρχὴν, διεσώθη μέχρις ἡμῶν καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἀλλὰ νεκρὸν καὶ ἄχαρι.

Ὁ καθόλου ἡμῶν βίος καὶ αἱ ἄλλοιαι συνήθειαι συνεπάγονται φυσικῶς τὴν ψυχρότητα καὶ δίδουσιν ὠχρὸν χρωματισμὸν εἰς ἔθιμα, τὰ ὅποια ὑποδέχεται τις ἐνθουσιωδῶς εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὡς ἐκπηγάζοντα ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐγχωρίου ἐκεῖ βίου.

Τοὺς πρώτους πυροβολισμοὺς ἠκολούθησεν ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας, καλῶν τοὺς χωρικοὺς εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἀναστάσεως. Ἡ μυστηριώδης ἐκείνη ὥρα, καθ' ἣν ἀνοίγουσιν οἱ ναοὶ τὰς θύρας εἰς τὰ ἑορτάσιμα χριστιανικὰ πλήθη, ἐγκλείει ἀνεκλάλητον γόητρον. Στρέψατε ἐπὶ μικρὸν διὰ τῆς μνήμης πρὸς τὴν παιδικὴν ὑμῶν ἡλικίαν. Αἱ ἐντυπώσεις διατηροῦνται ζωνταί. Ἀνοίγοντες βεβαρυμένα ἐκ τοῦ γλυκεροῦ ἔτι ὕπνου τὰ ὄμματα ἐνώπιον τούτου τοῦ πλήθους, τῶσων φώτων, τῶσων χαρῶν, ἐνομίσατε ὅτι ἐξακολουθεῖ τῆς νυκτὸς τὸ ὠραῖον ὄνειρον, ἀλλ' ὄνειρον, τὸ ὅποιον σὰς ἔφερε καινουργῆ, κομψὴν ἐνδυμασίαν, χρυσὴν λαμπάδα καὶ κόκκινον ὄν.

Ἴδού ἐντὸς τοῦ περιβάλου τῆς χωρικῆς ἐκκλησίας, ὑπὸ τὰ λαμπρὰ τοῦ μεσονυκτίου ἄστρα, συνωθοῦνται τὰ πλήθη τῶν χωρικῶν. Ὁ ἱερεὺς μεταδίδει τὸ ἅγιον φῶς. Ἀπλετος λαμπηδὼν διακυμαίνεται, ἀλλὰ καὶ ἅγια τις χαρὰ ἱλαρύνει μετὰ τῆς ψυχῆς τὸ πρόσωπον πάντων.

Μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ἐπακολουθεῖ τὸ *φίλημα τῆς ἀγάπης*. *

Μετέδωκεν ἡμῖν ἡ παράδοσις ὅτι ἀγαθὸς τις αὐτοκράτωρ, ἀγαπῶν ἀληθῶς τὸν λαόν του, ὅσον ἡγάπα καὶ τὸν Θεόν, κατησπάζετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα εἰς τὴν αὐλὴν τῆς μητροπόλεως ἀδελφικώτατα πάντα χριστιανὸν ἀδελφόν, ἀπὸ τοῦ πρώτου Συμβούλου τῆς Αὐλῆς μέχρι τοῦ τελευταίου χειρῶνακτος. Προσέθηκεν ἡ καλλίστη αὐτῆ παράδοσις ὅτι δὲν ἀπηξίωσεν ἡ μεγαλειότης του ν' ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἔτι τὰ χριστιανικὰ χεῖλη του. Ἀλλὰ σεμνότητος τις ἀριστοκρατίας, ἥτις ἡγάπα—ὑπονοοῦμεν—ἐν κρυπτῷ μᾶλλον τοιαύτας φιλοφρονήσεις, καὶ τῆς ὁποίας ἡ καλλονὴ ἦτο πολλῶ θελκτικωτέρα τῆς ἀπαστραπτύσεως ἐσθῆτος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐστράφη πρὸς αὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ, ὀπισθοχώρησε καταειβάσασα τοὺς ὀφθαλμούς.

— Καλὴ μου Κυρία, τῇ εἶπε, εἶνε τὸ *φίλημα τῆς ἀγάπης* αὐτό.

Ἄλλ' ἀγνοοῦμεν—διότι σιωπῆ ἡ παράδοσις—ἂν ὁ χριστιανικὸς αὐτὸς βασιλεὺς ἐξέφρασε διαφορομένην ἀλήθειαν.

Ἐπίσης ἀγνοοῦμεν ἂν εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ ἠσπάζοντο καὶ τὰς γυναῖκας. Εἶνε ἀπλῶς ἰδίᾳ πεποιθήσις ὅτι τὸ *φίλημα τῆς ἀγάπης*, ἐν τῇ θρησκευτικῇ ἐκείνῃ τῆς ψυχῆς κατανοῦζει, ἡδύνατο ἕως νὰ στραφῇ, χωρὶς νὰ ἐρυθριάσῃ τῆς κόρης ἢ παρειαῖ, πρὸς ὄλους ἐν γένει τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς ἡμῶν. Τὸ *φίλημα* εἶνε τὸ μῆρον τῆς ἀγάπης, τὸ δὲ ἀδελφικώτατον παράγγελμα, τὸ ὅποιον διὰ τοῦ Εὐαγγελίου κληροδοτεῖ ἡμῖν ὁ Χριστὸς συμπεριλαμβάναται εἰς τοῦτο: «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.»

* Τὸ *φίλημα τῆς ἀγάπης* ἀναλλάσσεται κατὰ τὴν δευτέραν ἀνάστασιν, τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς, καὶ οὐχὶ ὅτι ἡμεῖς, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς ἀφηγήσεως, μνημονεύομεν.

Ἐν τῇ ζωντῇ ἐκείνῃ εὐφροσύνῃ διαχύσει, διήλθεν ἀσθμαίνων τὰ πλήθη καὶ ἔστη μέσφ αὐτῶν ὁ χωρικός, ἀπὸ τοῦ ὁποίου πρὸ μικροῦ ἐχωρίσθημεν.

— Σὰς εἶπα ἐγὼ, εἶπεν, ὅτι οὐδὲ τὴν αὐγὴν θὰ κάμῃ τὸ ἄλλο χωρίον ἀνάστασιν.

Ἀληθῶς ἀπὸ τῆς ἄλλης ἐκκλησίας δὲν εἶχεν ἔτι ἀκουσθῆ ὁ νυκτερινὸς κώδων.

Συνωθοῦμενοι ἐντὸς τοῦ προαυλίου οἱ χωρικοὶ, ἔψαυον κ' ἐκίνουν ἀλληλοδιαδόχως τὴν ἀλυσσον τοῦ κώδωνος, ἀλλὰ καὶ τοι αὐτοῦ δονουμένου οὐδεμία ἠκούετο φωνή.

Ἔλεγέ τις τοῦ χωρίου γὰρ ὅτι κακὸν ὄνειρον τῇ ἀνήγγειλε τὴν μέλλουσαν αὐτὴν δυστυχίαν. Μελανὸν καὶ πελώριον φάντασμα, μὲ μέγαν πτερὰ εἶδεν ὅτι ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας, καὶ περιερχόμενον καὶ συμπρασσοῦρον μετέβαλεν εἰς σιωπηλὸν κοιμητήριον τὸ χωρίον, ἀπειρος δὲ χορὸς φοδερῶν δαιμόνων ἐπέχαιρεν ἐπὶ τῇ καταστροφῇ, ἀπαίσιος καὶ ὡς ἐν ἑορτῇ ὀρχούμενος.

Ἄλλη τις περίτρομος χωρικὴ διηγείτο εἰς τὰ ὑπὸ τῆς γενικῆς παραχῆς συμπαρασυρόμενα πλήθη, ὅτι εἰς τῆς νυκτὸς τὴν ἀνταύγειαν εἶδε, καὶ πάντας ἐκεῖ ἔπεισεν, ὅτι ὑπεράνθρωπος μόλις ὀρατὴ χεὶρ ἐκράτει μετὰ πεισμονῆς τὴν γλῶσσαν τοῦ κώδωνος.

Καὶ πλάττουσαι, ἐν πεποιθήσει ἐπίστευον αἱ μέγαιραι τοῦ χωρίου.

Εἰς τὰς χαράδρας τῶν βουνῶν, εἰς τὰ σκιερά καὶ ἄγρια τοῦ ἀγροῦ κατοικήτρια, ἐπιβαλλομένη μᾶλλον μυστηριωδῶς ἢ ἐξωτερικῆ φύσις εἰς τὴν σκοτεινὴν τοῦ χωρικοῦ φαντασίαν, γενεᾶ τὴν δεισιδαιμόνα αὐτὴν βροτὴν, δημιουργοῦντος καὶ φανταζομένου τοῦ ἀπλοῦ, ἔταν ἀδυνατῆ νὰ μελετήσῃ βαθύτερα καὶ ἀνεύρη τὴν ἀληθῆ αἰτίαν.

Οὕτως εἰ ἄτελής, ἀλλὰ δημιουργὸς ἀγροτικῆ δίκαιας, σκοτιζομένη ὑπὸ τῶν προλήψεων, περιβάλλει τὴν ὑψηλὴν τοῦ Χριστοῦ θρησκείαν μὲ τὰ βάρη πολλοῦ τοῦ πένητος!

Μόλις εἰς τῆς ὑποφωσκούσης αὐγῆς τὸ λυκόφως ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσωσιν ὅτι τοῦ κώδωνος ἡ γλῶσσα ἦτο λευκῆ.

Ἀλλὰ μήτοι καὶ τοῦτο δὲν ἐγέννησε τῆς παραχῆδος φαντασίας τῶν θορυβώδη πλάσματα, ὑπερφυῶν ὄντων μυστηριώδεις ἐμφανίσεις;

Ἄλλοιμονον εἰς τὴν κοινωνίαν ἐκείνην τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεᾶν παραλαμβάνουσι τυφλὸν νοῦν καὶ κρίσιν ἐλλειπῆ.

Ἀλλὰ τοῦ κώδωνος ἡ δυσεξήγητος σιωπὴ ἦτο ἀπλουστάτη φυσικὴ αἰτία. Ἡ γλῶσσά του, περιβληθεῖσα μὲ παχὺ βάμβακος στρώμα, ἡδύνατο νὰ αἰωρήται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ ἤχη.

Ἐφαιδρύνθησαν ὅλοι κ' ἐτέλεσαν πρῶτοι πλέον τῆς ἀναστάσεως τὴν ἱεροτελεσίαν. Ἄλλ' ὁ ἱερεὺς, εἰς ἐκ τῶν καπῆλων ἀτυχῶς τοῦ θρησκευτικοῦ ἐπαγγέλματος, τοῦ ὁποίου τὸ ἄμεσον προγενέστερον βιοποριστικὸν ἔργον αὐ-

δύλως ἀπίθανον ὅτι ἦτο τὸ τοῦ κρεοπώλου *, τοῖς ὑπηγόρευσε σκοτεινῆν καὶ ἡμιστὰ εὐαγγελικὴν εὐχὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ χωρίου, ὅστις ἐτόλμησε, περιτυλίσσων τοῦ κώδωνος τὴν γλῶσσαν, νὰ παύσῃ μὲ τὴν πίστιν, καὶ νὰ ἐκδικηθῆ μὲ τῆς ψυχικῆς ἡσυχίας τοσοῦτων ἀνθρώπων τὸν κλονισμόν.

Καλῶς ἄλλ' ὁ ἱερεὺς, τὸν ὁποῖον ἡ θρησκευτικὴ ἡμῶν ἀνάγκη ἔταξε λειτουργὸν καὶ ἀντιπαραστάτην τοῦ Θεοῦ, ἂν ἠδύνατο νὰ ἐνοῆ σαφῶς ὅ,τι ἀναγινώσκει, εἰς πᾶσαν σελίδα τοῦ Εὐαγγελίου ἤθελε διδάχθῃ ὅτι ὀφείλει νὰ συγχωρῇ καὶ οὐχὶ νὰ καταρᾶται!

Νὰ συγχωρῇ, ἀλλ' οὐχὶ ὅπως ἐδωρεῖτο τὴν συγγνώμην ὁ ἅγιος τῆς Δύσεως ποιμενάρχης. Ἄν εὐτυχῶς κατέπεσε τῆς ἱεροκρατείας ἡ πανίσχυρος ὄρμη, σήμερον ὅμως ἔτι, ἐν αὐταῖς ταῖς πρωτεύουσαις καὶ μεγαλοπόλεσιν, ὑπὸ τὸ φόβητρον τῆς θείας ὀργῆς, ἐπιβάλλεται ἀτυχῶς ἀκόμη τὸ ῥάσον τοῦ ἱερέως καὶ διασύρει εἰς τὰς ὁδοὺς τὴν θρησκευτικὴν ἀξιοπρέπειαν.

Τί ἀναμένετε ἀπὸ τοῦ λειτουργοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑπόταν ἡ ἀμάθεια συνοδευμένη ὑπὸ τῆς πεινίας, τυφλοὶ τὸν νοῦν καὶ παιδαγωγεῖ, ἂν δύναται ποτε νὰ παιδαγωγῆσῃ, ἀτυχῶς τὴν καρδίαν;

Ἡ ἀξιοπρέπεια καὶ ἡ ἀτομικὴ συναίσθησις τοῦ ἱερέως, συγκρατεῖ παρὰ τῶ ἀπλουστερῶ λαῶ τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον, καὶ τοῦ λαοῦ πάντοτε ἀπόρροια δημιουργεῖται ὁ καθόλου κοινωνικὸς βίος τῶν ἐθνῶν.

Ἴδού ὁ ἱερεὺς καταρᾶται. Ὁ ἀπλοῦς ἀγρότης, ἡ ἀμαθὴς γυνὴ, παραλαμβάνουσι τυφλῶς, διότι τυφλῶς ἀκολουθοῦσι τὰ ῥήματά του, ὡς ἀνεξάλειπτον κανόνα τοῦ βίου τὴν ἀράν, καὶ παῖτον καταρᾶνται καὶ αὐτοὶ ἀπαισίως τὸ ἀθῶον καὶ εὐμάλακτον τὴν ψυχὴν παιδίον.

Τὸ παιδίον αὐτὸ ἔχει ἕναυλον ἔτι εἰς τὰ ὄτα, καὶ οὐδέποτε λησμονεῖ τῆς πρώτης ἡλικίας τὰς ἐντυπώσεις.

Καὶ οὕτως μὲ κακοὺς ἱερεῖς, μορφοῦμεν κακὴν κοινωνίαν.

Ὁ ποιμενάρχης τοῦ χωρίου, μετὰ τῆς ἱερατικῆς του ἔτι στολῆς, διὰ τῆς χειρὸς περικλείων τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀνεγείρων διὰ τῆς ἑτέρας τὴν λαμπάδα, ἐφώνησεν, ὑψῶν ἄνω τὸ βλέμμα:

— Ὡς σβύνει, Θεέ μου, ἡ λαμπὰς αὐτῆ, ὁμοίως νὰ σβύσῃ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἱεροσύλου ἐχθροῦ τοῦ χωρίου.

Καὶ ἄπτων ἔσβυσ τρίς τὸ κηρίον.

Παταγωδῶς ἐπανελήφθη διὰ τοσοῦτων χριστιανικῶν χειλέων ἡ σκοτεινὴ αὐτῆ εὐχὴ, καθ' ἣν ἡμέραν ἐτελεῖτο ἡ ἀνάμνησις τῆς μεγάλης τῆς ἀνθρω-

* Ἐν ἔτει τοῦ 1872 διετρίβοντο ἐν Διγίνῃ, ὅπου καὶ παρέστημεν ἐν τῇ χειροτονίᾳ, διὰ κόνου πρῶτον καὶ ἱερέως κατόπιν, ἀγαθοῦ τινος τῆς ἀγορᾶς ἀνθρώπου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ ἐγγύριοι πρὸ ἔτους μὲν ἠγόραζον παχύτατον κρέας τὴν ἡμέραν, τὴν δὲ νύκτα συνευθύμουν καὶ ἔπινον μετ' αὐτοῦ.

Κατέρχόμεθα μέχρι τῆς λεπτομερείας ταύτης, τὴν ὁποίαν ἰδίᾳ ἀντιλήψαι ἀναγράφομεν, ἵνα μὴ τις κακίση ἡμᾶς οἰονεῖ ἐκτροπομένους.

πότητος Ἀναστάσεως, καὶ καθ' ἣν ὁ Θεὸς κληροδοτήσας ἡμῖν τὴν ἀγάπην, συνεχάρει ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοὺς ἐχθροὺς του!

Διηγούνται ὅτι πρὶν ἐορτάσασαι νέον Πάσχα τὰ γείτονα ταῦτα τῆς Λακωνίας χωρία, ἀπέθνησκον ἐκ δεινοῦ θανάτου τὸ ἀμμαιότερον παλιγκάρι, συγκρατοῦν εἰς τὰς ὑστάτας τῆς νεότητός του στιγμᾶς τὴν θλιβερωτέραν τῆς ζωῆς του ἀνάμνησιν.

Ἦτο ὁ ἱεροσὺλος τῆς γειτονικῆς ἐκκλησίας ἐχθρὸς, ὅστις, κύπτων ὑπὸ τῆς ἰδίας συνειδήσεως τοὺς διωγμοὺς, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ εἰς τὸν μακράσμον, ὅστις τῶ ἔφερε τὸν θάνατον.

Εἶνε ὁ χωρικός, μεθ' οὗ ἐν τῇ διηγήσει συνητήθημεν, ὁ ὑπὸ σιωπὴν θλιβεράν υποκρύπτων δυστυχῶς ψυχῆς σκοτεινοῦς διαλογισμοὺς.

Τὴν ὑστάτην τοῦ θανάτου του ὥραν ὠμολόγησεν ὅτι ἐζήτησε νὰ παρασκευάσῃ τοῦ γείτονος χωρίου τὴν δυστυχίαν, ἐκδικούμενος τὴν ἀρνησιν σκληροῦ πατρὸς χωρικῆς ἐρασμίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο φερομένην συμπαθέστατα τὴν νεότητά του.

Ἡ τρυφερά αὐτῆ χωρικὴ κατὰ τὸ τελευταῖον Πάσχα ἴδομεν ὅτι ἔφερεν εἰς τὸν μνηστῆρά της τὸ μᾶλλον ἐπίχαρι σῶμα καὶ τὴν πλουσιωτέραν τοῦ χωρίου προίκα.

Ἡ ἀγροτικὴ αὐτῆ πρόληψις μαρτυρεῖ σαφῶς τὴν ἀκλόνητον πεποίθησιν τῶν ἀπλῶν τοῦ χωρίου ἀνθρώπων, ἐξαρτώντων πᾶσαν τῆς ζωῆς αὐτῶν εὐτυχίαν ἀπὸ τῆς θρησκείας.

Ἡ εὐφορία τῆς γῆς καὶ ἡ εὐεξία τοῦ σώματος, τοῦ οἴκου ἡ ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ ψυχικὴ ἡσυχία, πάνθ' ὅσα δύναται νὰ εὐχρηθῇ καὶ ἀπολαύσῃ ὁ ἀνθρωπος, ἐπιστέφουσι τοῦ χωρίου ἐκείνου τὴν εὐλαδῆ προθυμίαν, τοῦ ὁποίου ἠγήσει πρῶτος ὁ κώδων τῆς Ἀναστάσεως.

Εἶνε τις μικρὰ κοινωνικὴ μελέτη ἡ πεποίθησις αὐτῆ ἡ ἀγία, ὅποτε τις ὀρμώμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς καταλήξῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν πρακτικῶν ἀποτελεσμάτων.

Ὁ θρησκευτικὸς ἐκεῖνος ἀνταγωνισμὸς φυσικῶς συνεπάγεται τὴν βελτίωσιν τῶν ψυχῶν, προθυμουμένων πάντων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν χριστιανικῶν ἔργων καὶ τὴν καταπεράνυσιν τῶν παθῶν. Ἐξαγνίζων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὁ ἀπλοῦς ἀγρότης, ἀνοίγων αὐτὴν εἰς τὴν ἀγάπην τῶν ἀδελφῶν, δωρούμενος τὴν φιλοξενίαν εἰς τὸν ξένον, ἐλευθὲν διὰ τοῦ ὀβολοῦ τῆς χήρας τὸν πενέστερον αὐτοῦ, ἐπιτελεῖ τόσας εὐαγγελικὰς ἀρετὰς καὶ φέρει τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς εὐτυχίας εἰς τὸ χωρίον του.

Τὸ μαγαλεῖον τοῦ Θεοῦ ἐπιβάλλεται διαφόρως κατὰ τὴν διάφορον κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν. Ἐὰν ὁ βίωσ ἐν τῇ πόλει ἀκολουθεῖ τὴν ἀρετὴν, ἀπλῶς

ὡς τύπον τῆς τελειοποιήσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἀμαθὴς χωρικός καθίσταται ἐνάρτεος ἐκ φόβου μόνον πρὸς τὸν Θεόν.

Εὐχηθῶμεν νὰ παρακολουθῇ ὁ φόβος αὐτὸς τὴν ζωὴν του, ἐφ' ὅσον τὸν τυφλοῦ τὸ σκότος τοῦ νοῦς. Οὐδεὶς ποτε ἐσκέφθη νὰ τὸν παιδαγωγῆσῃ, τὸ σχολεῖον τῷ εἶνε ἄγνωστον, ὁ διδάσκαλός του εἶνε καὶ αὐτὸς ἀμαθὴς τις ἱερεὺς. Μὲ τὰς προλήψεις του ἱερᾶν κληρονομίαν, καὶ τὸν Θεόν του, ὅσον δὴ-ποτε σκοτεινῶς καὶ ἂν τὸν ἐνοῆ, ἐγκόλπιον σεπτὸν, παιδαγωγεῖ αὐτὸς ἐκυτὸν, αἰσθάνεται ἀπαραδίξαστον τὴν τιμὴν του, καὶ προσφέρει τὴν φιλοξενίαν του ὡς καθήκον κοινωνικόν.

Ἀποκαλύψατε αὐτῷ τὴν σκοτεινὴν ἀπάτην του, εἰπέτε τῷ ὅτι Θεὸς εἶνε ὁ δοτὴρ τοῦ ἐλέους, καὶ οὐχὶ ὁ ἐκδικητὴς τῶν ἀνομιῶν, ἀφαιρέσατέ τῷ τὰς συμπαιθεῖς αὐτῷ παραδόσεις, μεθ' ὧν τὸν παρέλαθε καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν τὸν κατανοεῖ, καὶ θὰ φέρητε εἰς ἐντὸς παχυλοῦ σκότους συνειθίσαντα ὀφθαλμὸν τὸ ἄπλεστον φῶς τῆς ἡμέρας, τὸ ὅποιον θὰ τὸν τυφλώσῃ.

Προλαμβάνομεν τὰς ἀληθεῖς πιθανῶς σκέψεις τοῦ ἀντιστρατευομένου εἰς τὴν πεποιθήσιν ἡμῶν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἀφελῆ βίον τοῦ ἀγρότου. Συνομολογοῦμεν ὅτι τὰ ἀτελῆ μέσα τῆς συγκοινωνίας κλείουσι τὴν θύραν αὐτοῦ πρὸς τὴν εὐτυχίαν, ὅτι συνήθως, ὅταν ἡ ἀνομιρία ξηράνη τὸν ἀγρόν του ἢ ἡ πλημμύρα τοῦ ποταμοῦ παρασύρῃ τὰ προϊόντα του, εὐλογεῖ τὸν Θεὸν κατακλινομένους νῆστις, καὶ ἐγείρεται τὴν πρωΐαν ἄνευ τοῦ ἄρτου ἰσως τῆς ἡμέρας. Τὸ παιδίον του, τυφλῶς ἀναπτυσσόμενον ἐξ ἐλλείψεως τοῦ νοεροῦ φωτός, ὅπερ ἤθελε τῷ διαγράψει τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν βελτίωσιν, ἀκολουθεῖ τὴν πεπατημένην σκοτεινὴν, παραλαμβάνον τὰ πατρικὰ πάθη καὶ τὴν κληρονομικὴν τύφλωσιν.

Ἄλλ' εἶνε πεποιθήσις, ἐντυπωμένη ἐκ τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων καὶ βραχυχρονίου ἔστω συμβιώσεως, ὅτι καὶ οὕτω ἀνευρίτκει τις ὑπὸ τὴν κάλυβιν τοῦ χωρίου ἀπλουστερόν, μᾶλλον ἀληθῆ καὶ συνηθέστερον τὴν ἀρετὴν, παρ' ὅσον εἰς τὰς πόλεις.

Ἐὰν τοῖς διευκολύνη τὴν βίον ἢ συγκοινωνία, ἐὰν τοῖς ἀνοίξῃ τὸ σχολεῖον τὰ ὄμματά, ἐὰν ἀγαθὸς ἱερεὺς τοῖς ποδηγετήσῃ τὴν ψυχὴν, εἰς τὸν ἐλεύθερον τῆς ἐξοχῆς ἀέρα θ' ἀνευρῇ ἢ πατρὶς τοὺς ὑγιεῖς ἄνδρας, οἵτινες συκρατοῦσιν ἀδιάσειστον τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐλληνικωτάτην τὴν ἀφελῆ αὐτῶν ζωὴν.

Τοῦ ἐθνικοῦ τούτου χαρακτῆρος τὴν ἀναζωπύρῃσιν ἐπιζητοῦσιν αἱ διακουβεύομεναι τύχαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐὰν λείπῃ τὸ δπλον, ἐὰν ᾖνε ἀσθενὴς ἢ χεῖρ, ἃς συνταχθῇ καὶ ἀκλόνητον τὸ ἐλληνικὸν φρόνημα.

Ἄν ἀληθῶς μετὰ τῆς ὑπάρξεως τῶν σωματείων συνυπονοεῖται καὶ ὑψηλὴ τις ἀποστολή, τοῦ ἡμετέρου συλλόγου τὸ γενναῖον παρελθὸν ἐπιβάλλει ἡμῖν καὶ ἱερώτερα καθήκοντα. Ὡμεν Ἑλληνες, ὡς εἴμεθα νέοι. Ὅποτε λείψῃ ἀπὸ τῆς νεότητος ὁ ἐθνικὸς χαρακτῆρ, καὶ ἐξασθενήσῃ ἢ Ἑλληνικὴ

ζωή, ἀποσιωπῶ, ἵνα μὴ δυσάιωνα εἴπω, ποῖον παρασκευάζομεν ἡμῖν γῆρας. Ὁ ἀγὼν δὲν ἐπεράνθη—ἐφώνησεν ὕστατον ποιητῆς ἀγαπήτας πολὺ τὴν πατρίδα.

Ὁ ἀγὼν δὲν ἐπεράνθη
Μὴ δεχθῶμεν ἦθη ξένα·
Τῆς ἐλευθερίας τᾶνθη
Εἶνε δῶρα τοῦ Θεοῦ
Ποῦ αὐξάνου φυτευμένα
Εἰς τὰ σπλάγγνα τοῦ λαοῦ.*

ΕΥΓΕΝΙΟΣ Γ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ.

ΚΑΤΟΠΤΡΟΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ

ΕΚΤΥΠΟΝ ΦΕΡΟΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΩΜΑΤΟΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΝ. **

(Ἔρα Πίνακα Α.)

Τὸ ἐπὶ τοῦ Α'. πίνακος στρογγύλον πτυκτὸν κάτοπτρον καλῆς διατηρήσεως καὶ ἐξαιρέτου τεχνοτροπίας (Styl) ἀπεικονισθὲν εἰς τὸ φυσικὸν αὐτοῦ μέγεθος¹ ἀνήκει πιθανῶς εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους τῆς καλῆς ἐποχῆς. Τοῦτο δὲ εἰκάζομεν ἐκ τεχνικῶν λόγων — τὸ ἔκτυπον εἶναι χυτὸν — καὶ ἐκ τῆς παραστάσεως, ἂν μάλιστα ὡς παρακατιόντες πραγματευόμεθα ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῇ ἐφιππῷ γυναῖκα τὴν Ἀφροδίτην, τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἐφιππον ἔπλαττον ἔχει δὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κάτοπτρον διάμετρον 14 ἐκατοστμ., εἶναι ἄνευ λαβῆς καὶ εὐρίσκεται ἐν τῷ Βαρβακίῳ μουσεῖῳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας ἐξ ἀδήλου προελεύσεως². Τὸ ἐπὶ τοῦ πώματος ἔκτυπον παριστάνει γυναῖκα καθημένην πλαγίως ἐπὶ ἵππου καλπάζοντος καὶ οἴονει ἀναπηδῶντος μετὰ τὴν οὐρὰν ἀνατεταμένην· ὁ ἵππος εἶναι ἄνευ ἠνίων, διὸ ἢ γυνὴ κρατεῖται διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀπὸ τοῦ λαίμου αὐτοῦ, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς ἀνυψοῖται ἐπιχαρίτως τὸν πέπλον (ι) πρὸς τὴν κεφαλὴν, καλυπτομένην ὑπὸ πλουσίας καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω συνδεδεμένης κόμης· ἐκτὸς δὲ τοῦ πέπλου, ὅστις περικαλύπτων τὸ ἥμισυ περιπτοῦ τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ ὑπογαστρίου καθίκει πτυχοειδῶς μέχρι τῶν γυμνῶν αὐτῆς ποδῶν, τοῦ δεξιῦ τῶν ὁποίων οἱ δάκτυλοι λείπουσι, φέρει καὶ χιτῶνα ἐξωσμένον, βραχυσίας τὰς κόρας ἔχοντα

* Γεωργίου Χ. Ζαλοκώστα "Ἀπαντα. Ἐκδοσις Β' ἐν σελίδι 432.

** Τὸ κάτοπτρον τοῦτο περιεγράψαμεν ἤδη συντόμως ἐν τῇ περὶ Ἑλληνικῶν κατόπτρων πραγματείᾳ ἡμῶν, σελ. 28, ἀριθ. 20.

¹ Ἡ μὲν ἀπεικόνισις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου καλλιτέχνου κ. Χατζηγιαννοπούλου, ἢ δὲ ἐγγράφει αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ λίθου ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ κ. Κόλμαν.

² Βλέπε χειρόγραφον κατάλογον τοῦ Βαρβακίῳ μουσεῖου, ἀριθ. 511.

καὶ ἀνοιγόμενον ὑπὲρ τοὺς μαστοὺς, περὶ δὲ τὸν λαμῶν περιδέραιον ἴσως. Ἔχει δὲ ἡ γυνὴ τὰς ὀφρῦς εὐγράμμους, τὴν εἶνα σύμμετρον καὶ παντὸς τοῦ προσώπου τὴν περιγραφὴν καλὴν· ὁ δὲ ἵππος τὴν μὲν κίνησιν ἔχει ζωηράν, ἐντελῆ δὲ καὶ θαυμασίαν τὴν τῶν μυῶν ἀνάπτυξιν, πρὸ παντὸς διακρινόμενος διὰ τὴν τοῦ λαμοῦ στάσιν, τὴν ὀραίαν καὶ φυσικὴν κεφαλὴν του, τὴν καλλίτεχνον χαίτην του καὶ ἐπὶ πᾶσι διὰ τὸ θυμοειδὲς αὐτοῦ. Ἡ μία ὀπλὴ τοῦ ἐτέρου τῶν ὀπίσθιων ποδῶν αὐτοῦ λείπει, μέρος δὲ τῆς οὐρᾶς του εἶναι κολοβωμένον.

Ἡ ἐξήγησις τῆς παραστάσεως τοῦ κατόπτρου μας δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ γείνη ἀκριβῶς, διότι οὔτε ἐπιγραφὴ οὔτε σύμβολόν τι ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς ὀριστικὸν αὐτῆς προσδιορισμὸν, ἐξ ἅπαντος ὁμῶς βλέπει τις καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι δὲν παριστάνεται σκηνὴ τις ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν εἰλημμένη βίου. Ἡ ἔφιππος γυνὴ ἀνήκει εἰς τὸν θρησκευτικὸν κύκλον καὶ ἐμφαίνει θεᾶν τινα· ἀλλὰ ποία αὕτη; Ἴσως ἤθελεν ὀνομάσῃ τις αὐτὴν Νηρηΐδα, καὶ ἀληθῶς παρεμφερῆς τις παρὰστασις εὐρίσκειται εἰς Τυρρηνικὸν ἐγγάρακτον κάτοπτρον, τὸ ὅποσον ἐξέδωκεν ὁ μακαρίτης Gerhard¹, ὑπάρχει δηλαδὴ ἐκεῖ ἔφιππος ὡσαύτως γυνὴ περιβάλλουσα ἐπίσης μὲ τὴν μίαν χεῖρα τὸν λαμῶν τοῦ ἵππου, μὲ τὴν ἄλλην δὲ ἀνεχούσα τὴν καλύπτραν· ὁ ἵππος καλπάζει καὶ ἐκεῖ, εἶνε ὁμῶς θαλάσσιος (ἵπποκάμπας), ὁ δ' ὑπ' αὐτὸν χώρος εἶνε πεπληρωμένος μὲ δελφίνας καὶ ἄλλα θαλάσσια ζῶα, ἱκανὰ σύμβολα διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι θαλασσία τις θεότης, Νηρηΐς τις, ἢ Ἀμφιτρίτη λ. χ. παριστάνεται. Ἐν τῷ κατόπτρῳ μας ὁμῶς στερούμενοι παντελῶς τοιούτων συμβόλων, νομίζω, ὅτι θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ ἐκλάβωμεν τὴν ἔφιππον γυναῖκα ὡς Νηρηΐδα. Ἄν ἡ κόμη τῆς γυναίκος ἦτο λευρὴ καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ ὀπίσω κλίνουσα καὶ ἡ ἀναβολὴ κυματίζουσα καὶ σειομένη, ἠδυναίμεθα ἴσως νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῇ μορφῇ μας μαινάδα τινά, καθ' ὅσον μάλιστα αἱ ἔκτυποι ἐπὶ τῶν κατόπτρων μορφῶν ἀνήκουσι συνήθως εἰς βακχικὰς καὶ ἐρωτικὰς παραστάσεις· ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν ἤθελε παρέξῃ ἡμῖν πρᾶγματα ὁ ἵππος, διότι ἀπαντῶνται μὲν μαινάδες φερόμεναι ἐπὶ ζώων, οἶων πανθῆρων, ὄνων, βακχικῶν ταύρων, θαλασσίων πανθῆρων², οὐχὶ ὁμῶς καὶ ἐπὶ ἵππων, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲν τῶν συνήθων συμβόλων τῶν ἐπὶ Μαινάδων ἀπαντώντων παρατηρεῖται ἐνταῦθα, οἶον θύρσος, ξίφος, ὄφις, τύμπανον κτλ. Ἀφοῦ λοιπὸν διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους καὶ ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν εἶναι πιθανή, φρονῶ ὅτι δυνάμεθα πιθανώτερον νὰ ἀνεύρωμεν ἐν αὐτῇ τὴν ἔφιππον καὶ ἵπποδάμειαν Ἀφροδίτην, μολονότι ὡς τοιαύτη σπανίως ἢ Ἀφροδίτη ἀναφέρεται³, μᾶλλον δὲ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις οὕτως ἐπλάττετο Venus equestris καλουμένη⁴. Ἄν δὲ ἡ γυναικεία μορφή μας εἶναι ἄντως ἡ Ἀφρο-

Λατ. Γ. Κόλμπος, Ἀθήνα.

¹ Etruskische Spiegel, 3ον καὶ 4ον μέρος, πίναξ 283.

² Ἴδε τοιαύτας ἀπεικονίσεις ἐν M. Flor. 1, 91 καὶ Pitt. Erc. III.

³ Ἦσυχ. ἐν λέξει Ἴπποδάμεια.

⁴ Σχόλια Βενετικά εἰς Ὀμ., Ἰλ. Β. 820 «Ἀφροδίτη» ταύτης τὸ ἄγαλμα πλάττουσι κτεῖνα

δίτη, ἀρμόζει καταλληλότατα πρὸς κόσμησιν κατόπτρου, καθόσον ἡ θεὰ αὐτή, ὡς τὸ ἰδανικὸν οὕτως εἶπειν πρότυπον πάσης καλλωπιζομένης γυναικός, τίθηται συχνότατα ἐπὶ τῶν κατόπτρων ὑπὸ διαφόρους καὶ ποικίλας παραστάσεις 1.

Κ. Δ. ΜΥΘΩΝΑΣ.

φέρων, ἐπειδὴ συνέθη ποτὲ ταῖς τῶν Ῥωμαίων γυναιξὶ κνήφην λοιμωδὴ γενέσθαι . . . Πλάττουσι δὲ αὐτὴν καὶ ἔφιππον, ὅτι Αἰεΐας ὁ υἱὸς αὐτῆς, πλυσσας μέχρι τῆς δόσεως, μετὰ τοῦτο ἔπυο ἔπειθ' καὶ τὴν μητέρα ἐτίμησε τοιοῦτω ἀγάλματι. «Πρὸβλ. καὶ Σέρβιον εἰς Βιργίλιον Α. 1, 720.

1 Δὲν κρίνομεν περιττὸν νὰ περιγράψωμεν ἐνταῦθα διὰ βραχείων τρία Ἑλληνικὰ νέα κάτοπτρα ἐκδοθέντα ἰσχύτως μετὰ καλῶν εἰκόνων, τὰ ὁποῖα γενόμενα γνοστά μετὰ τὴν περὶ τῶν Ἑλληνικῶν κατόπτρων πραγματείαν μας δὲν συμπεριελήφθησαν ἐν αὐτῇ.

Α'. Λα 6 ἢ Κατόπτρου ὡς στήριγμα. Ἡ Ἀφροδίτη ἐνδοξομένη ποδῆρη χιτῶνα καὶ ἐπ' αὐτοῦ διπλοῖδιον, κρατεῖ τῇ δεξιᾷ περιστέραν, ἔθεν δὲ καὶ ἔθεν αὐτῆς δύο πτερωτοὶ ἔρωτες. Ἡ λαβὴ αὐτῆ παρεμφερῆς οὖσα τῇ ὑπ' ἀριθ. 12 τῆς θρηΐσεως πραγματείας μας, εὑρέθη ἐν Σουνίῳ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀνήκει τανῶν τῶ Βρετανικῶς Μουσείου* πρὸβλ. Newton, a guide to the bronze room σελ. 13, ἐξεδόθη δὲ μετ' εἰκόνος Ξυλογραφικῆς ἀτελοῦς ὑπὸ τοῦ Lenormant καὶ de Witte ἐν τῇ Gazette Archeologique ἔτος 2ον, φυλλάδιον 2ον, σελ. 40.

Β'. Κάτοπτρον πτυκτὸν ἔκτυπον φέρον παράστασιν. Ἐπὶ τοῦ πώματος ὁ Ζεὺς μεταμορφωμένος εἰς ἀστὸν ἀράζει τὸν Γανυμήδην, ὅστις περιχαρῆς ὕφονε τὰ βλήματα πρὸς τὸν οὐρανὸν κατὰ τὴν διεθουσίαν τῆς κεφαλῆς τοῦ πτηνοῦ, φέροι δὲ ὁ Γανυμήδης χλαμύδα, ἥτις καταπίπτουσα ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἀφίνει σχεδὸν γυμνὸν τὸ σῶμα· ἡ κόμη αὐτοῦ κυματίζουσα ἀφελῶς καὶ μετὰ χάριτος ἐπίπτει πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐν τῷ συμπλέγματι τοῦτο εὑρσίνεται ἡ λεπτότης τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Ἡ ἔργασία τοῦ κατόπτρου εἶναι καλὴ καὶ λεπτή, μολονότι ἐνιαχοῦ φαίνεται ἀτελείωτος. Ἄνωθεν τοῦ δίσκου φαίνεται ὁ γίγγλυμος (charnière), κάτωθεν δὲ πρὸς τοὺς πόδας τοῦ Γανυμήδους κρίκος δι' οὗ τὸ πῶμα ἠνοίγεται. Τὸ κάτοπτρον εὑρέθη πρὸ μικροῦ ἐν Κορίνθῳ περιηλθὲν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβειος τῆς Ῥωσσίας κ. Sabouroff, ἐξεδόθη δὲ ὑπὸ τοῦ de Witte ἐν τῇ Gazette Archeologique ἔτος 2ον φυλλάδ. 4ον 1876 σελ. 69. πίναξ 10. μετὰ καλῆς εἰκόνας εἰς τὸ φυσικὸν αὐτοῦ μέγεθος.

Γ'. Πῶμα πτυκτοῦ κατόπτρου τὰ μάλα ἐσοφραμένου μετ' ἐκτύπου παραστάσεως. Ὁ Ἡρακλῆς ἐν ῥοπάλῳ ἀπειλεῖ ἀμαζῶνα, τὴν ὁποῖαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀπὸ τῆς κόμης λαδὸν καταρρίπτει ἀπὸ τοῦ ἔκπου. Ἡ ἀμαζὼν ὡς φαίνεται ἦν κυλιμένη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος καὶ προσεπάθει διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτῆς χειρὸς νὰ ἐλευθρωθῇ ἀπὸ τῆς τοῦ ἐναντίου τῆς. Ὁ Ἡρακλῆς ἔχει τὰ μέλη ἰσχυρὰ πλὴν βραδυνὰ, ποσέτι εἶναι νεαρός καὶ ἀγένειος καθὼς εἰς πάντα τὰ ὄρευάλοινα ἔκτυπα παρομοίας προνεχωρημένης περιόδου τῆς ἀμῆς τῆς τέχνης, φέροι δὲ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος τὴν δορᾶν, τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ. Ἡ ἀμαζὼν ἔφερε βραχὴν χιτῶνα καὶ ἐνδρομίδας· τὸ σχέδιον εἶναι θυμασίον καὶ ἐπιτήδειον, πρὸ πάντων δὲ ὁ ἔκπος εἶναι συνθεθεμένος ἐξαιρετα. Πολεμικὸν κατόρθωμα τὸ μεγάλο ἦρωος ἐπὶ ἐκτύπου παραστάσεως κατόπτρου εἶναι ἀσύνηθες. Εἰς τὰς νεκροπόλεις τῆς Τυρρηνίας εἶναι βεβαίως τινὰ ἔκτυπα κάτοπτρα ἀνάλογα πρὸς τοῦτο «ἡ δῖωξις τοῦ Τρωϊλοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως» (Bull. 1874 σελ. 285) «ἡ φυγὴ τοῦ Πάριδος εἰς τὸν βωμὸν» Annali 1869 σελ. 286), ἀλλὰ μετὰ τῶν καλλιτεχνημάτων τῶν ἀνηκόντων εἰς γνησίαν Ἑλληνικὴν τέχνην ἡ παράστασις μάχης ἐπὶ ἐκτύπου κατόπτρου εἶναι τι καινοφανές. Τροσούτον δὲ μάλλον εἶναι ἀξιολύπητος ἡ καλὴ διατήρησις τοῦ περιγραφομένου κατόπτρου, ὅσον δὲν σώζεται πρὸ πάντων ἡ ἀμαζὼν, ἵνα ἴδωμεν τίνι τρόπῳ ὁ καλλιτέχνης ἐπραγματεύθη τὸν περὶ τῆς ζώνης μῦθον* Ὡς Klugmann ἐν Ach. Zeitung 1876 φυλλ. 1. σελ. 8.

Τὸ περιγραφέν κάτοπτρον ἐξ ἀγνώστου πόλεως τῆς Ἑλλάδος προελθὸν ἀνήκει τανῶν τῆ Βερολιναῖα συλλογῇ, ἐξεδόθη δὲ ἔνθα ἀνωτέρω μετὰ καλοῦ πίνακος ὑπὸ τοῦ Α. Klugmann, ἀφοῦ ἐκ τῆς καλῆς συμπληρώσεως τοῦ ἐκαθάρισεν ὁ Dr. Treu. Ἐν τέλει σημειωθήτω, ὅτι τὸ ὑπ' ἀριθ. 9 τῆς περὶ κατόπτρων πραγματείας μας περιγραφόμενον κάτοπτρον ἐξέδωκεν ἰσχύτως ὁ κ. Dumont ἐν τῇ Gazette Archeologique τοῦ Lenormant καὶ de Witte μετὰ καλῆς εἰκόνας, συνοδουμένης ὑπὸ σοφοῦ ἄρθρου* ἐπίσης δὲ ὅτι τὸ κάτοπτρον ἀνήκει εἰς τὸ Βρετανικὸν τανῶν μουσεῖον καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἐν Παρίσιος ὡς ἐν τῇ διατριβῇ μου ἀνέφερα.

ΕΔΓΑΡΔΟΣ ΠΟΟΥ

Ἐξοχός τις ἀρχαῖος ἀγορητής, ὁ Δημοσθένης, ὁ Ἰσοκράτης ὁ Διοσχίνης ἢ ὁ Αυσίας, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς τίς τούτων, ἔλεγεν ἡμέραν τινὰ ἀπὸ τοῦ βήματος σπουδαῖα καὶ ἐθνοσωτήρια πράγματα, εἰς τὰ ὅποια ὀλίγον προσέχον οἱ πρόγονοι ἡμῶν Ἀθηναῖοι. Δυσανασχετήσας ἐκ τῆς ἀπροσεξίης ταύτης καὶ βαρυνθεὶς νὰ βροῇ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἤρχισε τότε ὁ ῥήτωρ νὰ διηγῆται παραμύθιον, πρὸς τὸ ὅποιον ἐτόνυτεν ἀμέσως προσεκτικὰ ὧτα ἢ πρὶν νυστάζουσα τοῦ λαοῦ ἐκκλησίαι. Τοιαύτη τις ὑπῆρξεν ἡ τύχη ἐν Ἀμερικῇ τοῦ κορυφαίου τῶν συγγραφέων αὐτῆς ποιητῶν καὶ λογογράφων Ἐδγάρδου Πόου. Ἐπὶ μικρὰ ἔτη συνέγραφεν οὗτος ἑμμετρὰ τε καὶ πεζὰ ἀριστουργήματα, τὰ ὅποια ἐθαύμαζε μὲν εὐχάριθός τις ὁμάς εἰδημόνων, ἀλλὰ τὸ κοινὸν οὔτε ἀνεγίνωσκεν οὔτε ἠγόραζεν, ἀφίνουσα τὸν ποιητὴν νὰ παλαίη κατὰ τῆς πείνης καὶ ν' ἀναπληρῶν τὸν ἄρτον διὰ τῆς ῥακῆς, ἣτι, ἐπὶ τέλους ἐφόνευσε αὐτὸν τριακονταπενταετῇ. Ὁ βιογράφος αὐτοῦ διηγεῖται μετ' ἀκρας ἀφελείας ὅτι, ἂν οὗτος ἔστεργε νὰ προσαρμόσῃ, δηλ. νὰ καταδιβάσῃ, τὸ ὕφος του πρὸς τὰς ὁρέξεις τοῦ ἀμερικανικοῦ κοινοῦ, ἤθελε καταστῆ αὐτὸς money making author ἢτοι προσοδοφόρος συγγραφεὺς. Ὁ δὲ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ ἐν ᾧ ἔγραφεν ὁ Πόου, δικαιολογούμενος ἢ μᾶλλον ἐξηγῶν πῶς ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ λιμοκτονῆσῃ, ὁμολογεῖ μετ' ἀξιοπαίνου παρησίας, «ὅτι ἠναγκάζετο νὰ πληρῶν αὐτὸν ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων, διότι τὸ ὕφος τοῦ ὕφους του καθίστα αὐτὸν ἥττον προσίτον εἰς τὸ πλῆθος τῶν συνδρομητῶν.» Ἀλλὰ περὶ τούτων καὶ τῆς φιλολογικῆς τοῦ ἀτυχοῦς ποιητοῦ ἀξίως προτιθέμεθα νὰ πρῶμα τευθῶμεν ἐν ἐπομένῃ μελέτῃ, ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ πρὸς πληρεστέραν μόνον κατὰλήψιν τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου διηγήματος θέλομεν περιορισθῆναι νὰ ἐξηγήσωμεν κατὰ τί ὁμοιάζειν ὁ ἀμερικανὸς συγγραφεὺς τὸν ἀνωτέρω μνημονεθέντα μυθολόγον ῥήτορα τῆς ἀρχαιότητος.

Ὁ Πόου διὰ τοῦ κοσμογονικοῦ αὐτοῦ ποιήματος «*Εὐρηκα*» καὶ πλείστον σπουδαίων κριτικῶν ἀθρῶν ἐπειράθη ν' ἀποταθῆ εἰς τὴν διάνοιαν τῶν ὁμοίων του, ἀλλ' αὕτη ἀπορροφώμενη ὀλόκληρος ὑπὸ βιομηχανικῶν συνδυασμῶν δὲν εἶχε καιρὸν νὰ προσέχῃ εἰς φιλοσοφικὰς θεωρίας. Ἀπελπισθεὶς ἐκ τῆς διανοίας ἐδοκίμασεν ἔπειτα ν' ἀποταθῆ εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν διὰ τοῦ «*Κόρακος*» τῆς «*Λιγείας*» καὶ ἄλλων ἀπαραμίλλων διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν μαγεῖαν τῆς γλώσσης ἀριστουργημάτων. Ἀλλ' οὐδ' εἰς ταῦτα ἔλαβον καιρὸν νὰ προσέξωσιν οἱ Ἀμερικανοί, παρ' οἷς ἡ καρδία ὀλίγον κατέχει τόπον ὑπὸ τὸν ἀριστερὸν μαστὸν. Βαρυνθεὶς τότε ὁ ποιητὴς νὰ παραδαινή τὸ ζ' ἐδάφιον τοῦ κατὰ Μκτθαῖον Εὐαγγελίου παραθέτων φιλολογικῶς μαργαρίτας εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς του, ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ ἀρε-

στοτέρων εἰς τὴν γεῦσιν αὐτῶν τροφὴν, ἤτοι παραμύθια, οὕτω πως ὅμως διασκευασμένα, ὥστε δημοσιευόμενα ἐν σοβαρῇ ἐφημερίδι ἐξελαμβάνοντο ἐπὶ τινα καιρὸν ὡς ἀληθῆ γεγονότα καὶ ἐτάρακτον καὶ αὐτῶν τῶν μᾶλλον πρῶτον ὑπνον καὶ τὰ νεῦρα. Ἡ ἀκριβὴς τοῦ ποιητοῦ κατοχὴ πάσης μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς γνώσεως παρεῖχεν αὐτῷ τὴν εὐκολίαν νὰ ἐνδύη τὰ κινήματα τῆς φαντασίας του δι' ἐπιστημονικοῦ ἐνδύματος οὕτως ἀρμόζοντος καὶ εὐπεποῦς, ὥστε τὸ δόλωμα ἔδρακον οὐ μόνον οἱ κοινοὶ ἰχθύες, ἀλλὰ καὶ πλείστοι τῶν κολυμβῶντων εἰς τὰ διαυγῆ νάματα τῆς ἐπιστήμης. Ἐλλην τις ζωγράφος, αὐτὸς ὁ Ἀπελλῆς, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἐκκυχῆτο ὡς εἰκόνιστας σταφυλᾶς οὕτως ὁμοιοκλήθεις, ὥστε ἔσπευσαν νὰ κολάψωσιν αὐτὰς σμήνη πτηνῶν. Τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ πολὺ μείζον φκίνεται ἡμῖν τοῦ ἀμερικανοῦ συγγραφέως τὸ κατόρθωμα· καθότι ὁ μὲν ἀρχαῖος κατόρθωσε νὰ σαγήνευσῃ ἅλλα μόνον στρουθία, οὗτος δὲ ν' ἀπατήσῃ τοὺς πονηροτέρους ἀνθρώπων ἀπάντων ἀμερικανούς. Τὰ μᾶλλον περιδότηα τοῦ Πόου *χάλτια* εἶναι τὸ τῆς ὑπερβάσεως ἐν διαστήματι ἐξήκοντα ὥραν τοῦ Ὁκεανοῦ ἀπὸ Λονδίνου εἰς Σουλιάβαν δι' ἀεροστάτου διευθυνομένου ὑπὸ νεωστὶ δῆθεν ἐφευρεθείσης καὶ ἀκριβῶς περιγραφομένης μηχανῆς. Τὸ λεπτομερές ἡμερολόγιον τῆς ἀεροπορίας ταύτης καταχωρισθὲν ἐν τῷ New York Sun ὡς προερχόμενον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀεροναύτου, ἀνεστάτωσεν ὀλόκληρον τὴν πόλιν καὶ τὰ ἀντίτυπα αὐτοῦ ἠρπάζοντο ἀνὰ μυριάδας, μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῶν δραμόντων ἐν πάσῃ σπουδῇ εἰς Καρολούπολιν νὰ θαυμάσωσι τὸ μηχανήμα καὶ νὰγοράσωσιν ἀντὶ ἀδράς ἀμοιβῆς τὸ μυστικὸν παρὰ τοῦ εὐρέτου. Τὸ ἕτερον χάλτιον, τὸ δημοσιευθὲν καθ' ἣν ὥραν ἤμαρξεν ἡ πίστις εἰς τὸν μαγνητισμὸν καὶ τὰ τούτω παραπόμενα, εἶναι τὸ κατωτέρω παρατιθέμενον, ὅπερ συντάραξε τὸ κοινὸν καὶ τὴν εἰσαγγελίαν τοῦ Νεοβοράκου καὶ πολλῶν ἐγένετο πρόξενον νευρικῶν παθημάτων. Πρὸς ἀποφυγὴν, τυχόν, τοιούτων καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἀναγνωστάσις ἐκρίναμεν εὐλογον νὰ προτάξωμεν τὸ σύντομον τοῦτο προοίμιον.

E. A. ΡΟΙΑΝΣ.

ΤΟ ΠΑΘΗΜΑ ΤΟΥ Κ. ΒΑΛΔΕΜΑΡΟΥ.

Μετάφρασις ἐκ τῶν τοῦ EDGAR POE.

Τὴν προσοχὴν μου κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα τρία ἔτη ἀπησχόλει κυρίως ὁ μαγνητισμὸς, πρὸ ἐννέα δὲ μηνῶν ἐπεφοίτησεν αἰφνης εἰς τὸ πνεῦμά μου ἡ ἰδέα, ὅτι ἐν τῇ σειρᾷ τῶν γενομένων πειραμάτων ὑπῆρχε σπουδαῖόν τι καὶ δυσεξήγητον χάσμα. οὐδενός ποτε σκεφθέντος νὰ μαγνητίσῃ ἄνθρωπον πνέοντα τὰ λείψια. Ὡς ἐκ τούτου ἀγνοοῦμεν ἀκόμη ἂν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὑστάτης ἀγωνίας παραμένει εἰσέτι παρὰ τῷ πάσχοντι ἡ ἐπιδεκτικότης

ἐπιηρεσμοῦ ὑπὸ τοῦ μαγνητικοῦ ῥευστοῦ, ἂν ἢ ἐπιδεικτικότης αὐτὴ αὐξάνεται ἢ μειοῦται ἐκ τοῦ ἐγγίζοντος θανάτου, καὶ μέχρι τίνος σημείου ἠδύνατο ὁ θάνατος ν' ἀναβληθῆ μαγνητιζομένου τοῦ ἀγωνιῶντος. Καὶ ἄλλας πολλὰς ἀπορίας ἐπεθύμουν νὰ λύσω, πρὸ πάντων ὅμως τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας τρεῖς, μάλιστα δὲ τὴν τελευταίαν τούτων, ὧν πᾶς τις εὐκόλως κατανοεῖ τὰς ἀνυπολογίστους συνεπείας.

Κατεχόμενος ὑπὸ τοιαύτης περιεργείας καὶ ζητῶν περὶ ἐμὲ τὸν δυνάμενον νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτήν, καταλληλότερον πάντων πρὸς τοῦτο ἐνόμισα τὸν φίλον μου Ἐρνέστον Βαλδεμάρου, τὸν γνωστὸν ἐρανοιστὴν τῆς *Σερικῆς Βιβλιοθήκης* καὶ μεταφοραστὴν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἰσαχάρ* τοῦ *Σχιλλέρου* καὶ *Ραβελαι*. Ὁ κ. Βαλδεμάρου κατοικῶν ἐν Νεοβοράκω ἀπὸ τοῦ 1839 ἦτο ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν ἀκραν αὐτοῦ ἰσχύνητα καὶ τὸ κατάλευκον ὑπογένειον, πρὸς δ' ἢ παμμέλαινα κόμη εὐρίσκετο εἰς τοιαύτην ἀντίθεσιν, ὥστε οἱ πλείστοι ἐξελάμβανον αὐτὴν ὡς φενακην. Ὀλίγους μῆνας πρὶν γνωρίσω τὸν κύριον τοῦτον οἱ ἱατροὶ τὸν εἶχον καταδικάσει ὡς ἀνιάτως φθισικόν, καὶ αὐτὸς δὲ συνείθιζε νὰ ὁμιλῇ ἀταράχως περὶ τοῦ προσεχοῦς τέλους του, ὡς περὶ πράγματος οὐ μόνον ἀναποφεύκτου ἀλλὰ καὶ ἀναξίου νὰ ταραττῇ τὴν ἡσυχίαν του.

Τοιοῦτος ὦν ὁ κ. Βαλδεμάρου ἐφαίνετο ἐπίτηδες πλάσθεις διὰ τὸ μελετώμενον πείραμα. Ἡ στωικὴ αὐτοῦ φιλοσοφία ἦτο δι' ἐμὲ ἐγγύησις ὅτι οὐδένα εἶχον νὰ φοβηθῶ ἐκ μέρους του ἐνδοιασμὸν, συγγενῆ δὲ δυνάμενον νὰ μεσολαβήσῃ κατὰ τὴν τελευταίαν ὥραν δὲν εἶχεν ἐν Ἀμερικῇ κανένα. Θαρρόντως λοιπὸν ἀπετάθην πρὸς αὐτὸν, ἐξηγῶν τὴν ἐπιθυμίαν μου, ἣν ἔστερξε νὰ ἱκανοποιήσῃ μετὰ προθυμίας τοσοῦτῳ μείζονος, καθ' ὅσον ἐφαίνετο οὐχ ἤττον ἐμοῦ περίεργος περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πειράματος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νόσος αὐτοῦ ἦτο ἐξ ἐκείνων ὧν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ μετ' ἀκριβείας ἡ ὥρα τῆς ὑστάτης λύσεως, ἐμείναμεν σύμφωνοι ὅτι ἤθελε στείλει νὰ με ζητήσῃ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας πρὸ τῆς ὀρισθησομένης ὑπὸ τῶν ἱατρῶν τελευταίας αὐτοῦ στιγμῆς.

Πρὸ ἐπτὰ λοιπὸν μηνῶν ἔλαβον παρὰ τοῦ κ. Βαλδεμάρου τὸ κατωτέρω ἐπιστόλιον,

Φίλτατε Π. . . .

Ἄν θέλῃς νομίζω ὅτι ὥρα εἶναι νὰ ἔλθῃς. Οἱ ἱατροὶ Δ. . . καὶ Φ. . . συμφωνοῦσι λέγοντες ὅτι δὲν θέλω ζῆσαι αὐριον πέραν τοῦ μεσονυκτίου. Τὸν ὑπολογισμὸν τοῦτον νομίζω καὶ ὡς ἔγγιστα ἀκριβῆ.

ΒΑΛΔΕΜΑΡΟΥ.

Τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν ἔλαβον ἡμίσειαν ὥραν ἀφοῦ ἐγράφη καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ εὐρισκόμην ἐν τῇ κοιτῶνι τοῦ θανατιῶντος. Μὴ ἰδὼν αὐτὸν ἀπὸ δέκα ἤδη ἡμερῶν κατεπλάγην διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκ τῆς νόσου ἐν οὕτῳ βραχεῖ διαστήματι ἀλλοίωσιν. Ἡ ὄψις αὐτοῦ ἦτο μολυβδόχρους, ἡ δὲ ἰσχύ-

της τοσαύτη, ὥστε τὰ τὰ ὄπτα τῶν παρεῖων εἶχον τρυπήσει τὸ δέμμα· αἱ ἀναπτύσεις ἦσαν πυκναὶ καὶ ὁ σφυγμὸς μόλις αἰσθητός. Ἐν τούτοις ὁ ἀσθενὴς διετήρει ἀκεραίας τὰς διανοητικὰς δυνάμεις, ὁμίλει εὐκρινῶς, ἔφερεν εἰς τὰ χεῖλη του παυσίπονον φάρμακον, ἢ ἔγραφε γραμμὰς τινὰς ἐπὶ σημειωματαρίου.

Ἀφοῦ ἐσφιζα τὴν χεῖρα τοῦ κ. Βαλδεμάρου, παρέλαβον εἰς παρακείμενον δωμάτιον τοὺς δύο ἱατροὺς, παρ' ὧν ζητήσας ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς ἔμαθον τὰ ἑξῆς: ἀπὸ δεκαοκτῶ ἤδη μηνῶν ὁ μὲν ἀριστερὸς αὐτοῦ πνεύμων εἶχεν ὀστοπονηθῆ, καταστάς ἐπομένως ἀνίκανος πρὸς πᾶσαν ζωικὴν λειτουργίαν, ὁ δὲ δεξιὸς κατὰ μὲν τὸ ἄνω μέρος ὑφίστατο ἀκακίους τὴν αὐτὴν ὀστέωσιν κάτωθεν δὲ αὐτῆς συνίστατο ἐκ μάλῃς ἠλωμένων φυημάτων. Πλὴν τούτων ὑπῆρχον καὶ τινες βαθεῖαι διατρώσεις, ἐξ ὧν προῆλθεν ἡ πρόσφυσις τῶν πλευρῶν. Τὰ παθήματα ταῦτα τοῦ δεξιοῦ λοβοῦ ἦσαν σχετικῶς πρόσφατα, καθότι ἡ μὲν ὀστοποίησης εἶχε κατακινήσει τοιαύτη ἐν διαστήματι ἐνὸς μηνός, ἡ δὲ πρόσφυσις διεγνώσθη μόλις πρὸ τριῶν ἡμερῶν. Πλὴν τῆς φθίσεως οἱ ἱατροὶ ὑπόπτειον τὴν ὑπαρξίν ἀνευρισμοῦ τῆς ἀορτῆς, οὐ ὅμως ἡ ἀκριβὴς διάγνωσις καθίστατο ἀδύνατος ἐνεκα τῆς πῆξως τῶν πνευμόνων. Ὅπως δὴ ποτε ἀμφότεροι οἱ ἱατροὶ ἀπεφαινότο μετὰ θετικότητος ὅτι ὁ κ. Βαλδεμάρου ἐμελλε ν' ἀποθάνῃ τὴν ἐπιούσαν κυριακὴν περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἦτο δὲ τότε ἡ ἐβδόμη ἑσπερινὴ ὥρα τοῦ Σαββάτου. Ἀποχαιρετήσαντες ἤδη αὐτὸν οἱ δόκτορες Δ. . . καὶ Φ. . . δὲν ἐσκόπουν πλέον νὰ ἐπανέλθωσι· κατὰ παράκλησιν μου ὅμως ἔστερξαν νὰ ὑποσχεθῶσιν ἑτέραν ἐπίσκεψιν κατὰ τὴν δεκάτην τῆς νυκτός.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἱατρῶν συνδιελέχθη ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ μετὰ τοῦ κ. Βαλδεμάρου περὶ τοῦ προσεχοῦς αὐτοῦ θανάτου καὶ πρὸ πάντων περὶ τοῦ μελετωμένου πειράματος, πρὸς τὸ ὅποιον ἐδείκνυε πάντοτε μερίστην προθυμίαν, παρακινῶν με μάλιστα νὰ ἐπιχειρήσω αὐτὸ ἀμέσως. Κατὰ τὴν ὥραν ὅμως ἐκείνην οὐδεὶς ἄλλος εὐρίσκετο παρ' αὐτῶ πλὴν τοῦ ὑπηρετοῦ καὶ τῆς ὑπηρετρίας του, ὧν ἡ μαρτυρία δὲν ἦτο ἐγγύησις ὑπὲρ ἐμοῦ ἱκανῆ, ἂν διαρκούτος τοῦ πειράματος συνέβαινε τι ἀπευκαταῖον. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ περιμείνω τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἱατρῶν· ἀλλ' ἡ ἀφιξίς τοῦ φοιτητοῦ τῆς ἱατρικῆς κ. Θεοδώρου Α. . . ., γνωρίμου μου, καὶ ἡ κατάστασις τοῦ ἀσθενοῦς προφανῶς χειροτεροῦσα με κατέπεισαν ν' ἀρχίσω ἀμέσως τὸ πείραμα.

Ὁ κ. Α. . . ἔστερξε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου νὰ τηρῇ ἀκριβῆ σημείωσιν τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσιν, ἡ δὲ διήγησις μου αὐτὴ οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ὅτε μεν συμπύκνωσις ὅτε δὲ πιστὴ ἀντιγραφὴ τῶν σημειώσεων τοῦ φοιτητοῦ.

Ὁ ὠροδείκτης ἐπλησίαζε τὴν ὀγδόην, ὅτε λαβὼν τὴν χεῖρα τοῦ πάσχοντος παρεκάλεσα αὐτὸν νὰ ἐπαναλάβῃ βῆτῶς ἐνώπιον τοῦ κ. Α. . . . ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἐπιχειρήσῃ μαγνητικὸν πείραμα ἐπ' αὐτοῦ ἀποθηήσκοντος. Εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην ἀπήντησεν ἀμέσως δι' ἀσθενοῦς μὲν, ἀλλ' εὐ-

κρινεστέτης φωνής: «Ναι, θέλω νὰ μὲ μαγνητίσης, φοβοῦμαι μάλιστα ὅτι ἤρρησες πολὺ.»

Ἐνῶ ταῦτα ἔλεγεν, εἶχον ἀρχίσει ἤδη τὰς προσψύσεις, τὰς ὁποίας ἐγνώριζον τελεσφόρους πρὸς μαγνητικὴν αὐτοῦ ἀποκοίμησιν. Ἡ πρώτη ἐπὶ τοῦ μετώπου χειρονομία ἐπηρέασεν αὐτὸν προφανῶς, ἀλλὰ καὶ τοὶ συνεκέντρωσα πᾶσαν μαγνητικὴν προσπάθειαν, αἱ ἐπόμεναι προσψύσεις οὐδὲν εἶχον ἀποτέλεσμα μέχρι τῆς δεκάτης καὶ τέταρτον, ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιόν οἱ δύο ἰατροί. Εἰς τούτους ἔσπευσα ν' ἀνακοινώω τὴν πρόθεσίν μου, καθ' ἣς οὐδεμίαν ἤγειραν ἐνστάσιν, εἰπόντες μάλιστα ὅτι ὁ πάσχων εἰσῆλθεν ἤδη εἰς τὴν περίοδον τῆς ὑστάτης ἀγωνίας. Ἐν τούτοις ἐξηκολούθουν δραστηρίως τὰς μαγνητικὰς μου ἐνεργείας, μεταβάλλων τὰς πλαγίας εἰς κατὰ μῆκος προσψύσεις καὶ προσηλῶν ἀσκαρδαμυκτὴ τὸ βλέμμα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ἀγωνιῶντος, τοῦ ὁποίου ὁ σφυγμὸς καθίστατο βαθμῆδὸν ἀνεπαίσθητος καὶ ἡ ἀναπνοὴ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπίπονος καὶ διαλείπουσα.

Ἡ τοιαύτη κατάστασις διήρκεσεν ἐπὶ ἓν περίπου τέταρτον τῆς ὥρας ἔνευ τινος μεταβολῆς, ὅτε στεναγμὸς φυσικὸς μὲν, ἀλλ' ἀσυνήθους βαθύτητος, ἐξῆλθε τοῦ στήθους τοῦ θανατιῶντος, συγχρόνως δὲ ἔπικεν ἡ τοῦλάχιστον ἀπέβαινεν ἀνεπαίσθητος εἰς τὰ ὦτα τῶν περισταμένων ὁ συριγμὸς τῆς ἀναπνοῆς καὶ τὰ ἄκρα καθίσταντο ὡς πάγος ψυχρά.

Περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἡ ἐπιρροὴ τοῦ μαγνητικοῦ ῥευστοῦ ἦτο προφανῆς καὶ ἀναμφισβήτητος. Τὸ πρὶν ἀσταθὲς βλέμμα εἶχεν οὕτως εἰπεῖν πηχθῆ, λαβὸν τὴν μελαγχολικὴν ἐκείνην ἀκινήσιαν ἣτις παρατηρεῖται παρὰ τοὺς ὑπνοβάτας. Διὰ τινων ἀκόμη ὀριζοντίων προσψύσεων ἐπέτυχον νὰ δονήσω τὰ βλέφαρα τοῦ πάσχοντος, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς νυστάζοντας, καὶ τέλος νὰ κλείσω αὐτὰ ὀλοσχερῶς. Μὴ ἄρκεσθεις εἰς τοῦτο ἐνέτεινα πάσας τὰς μαγνητικὰς δυνάμεις μου, μέχρις οὐ κατώρθωσα νὰ παρῶντο ἐντελῶς τὰ μέλη τοῦ ὑπνώττοντος, ἀφοῦ διέθεσα αὐτὰ εἰς ἀνετον θέσιν. Αἱ κνήμαι ἦσαν τεταμέναι, οἱ βραχίονες ἔκειντο εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ κορμοῦ ἀπόστασιν, ἡ δὲ κεφαλὴ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ ὀπισθοῦν ὑψηλοῦ προσκεφαλαίου.

Ἀφοῦ ταῦτα ἔπραξα, ἐγγίζοντας ἤδη τοῦ μεσονυκτίου, παρεκάλει τοὺς δύο ἰατροὺς νὰ ἐξετάσωσι τὴν κατάστασιν τοῦ κ. Βαλδεμάρου. Ἄμφότεροι δὲ μετ' ἀκριβοῦς ἔρευναν ἐπέστησαν ὅτι οὗτος διέκειτο ἐν καταστάσει μαγνητικῆς καταλήψεως πληρεστάτης, κινήσασαν αὐτοὺς εἰς μεγίστην περιέργειαν, ἐξ ἣς ὁ μὲν κ. Δ. . . ἀπεφάσισε νὰ διαφυκερῶσιν παρὰ τῷ νοσοῦντι, ὁ δὲ κ. Φ. . . ὑπεσχέθη νὰ ἐπανέλθῃ πρὸ τῆς αὐγῆς. Ὁ φοιτητὴς τῆς ἰατρικῆς καὶ οἱ δύο νοσοκόμοι συνηγρόνησαν μεθ' ἡμῶν.

Τὸν κ. Βαλδεμάρου ἀφήκαμεν ἐντελῶς ἀνενόηλον μέχρι τῆς τρίτης τῆς πρωῆας, ὅτε πλησιάζοντας εἶρον αὐτὸν διακείμενον ἀκριβῶς ὅπως κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἰατροῦ κ. Φ. . . Ἡ θέσις τοῦ σώματος ἦτο ἡ αὐτὴ, ὁ σφυγμὸς δυσδιάκριτος, ἡ ἀναπνοὴ ἄρεμος καὶ μόλις αἰσθητὴ δι' ἔ-

πιθέσεως κατόπτρου ἐπὶ τῶν χειλέων, οἱ ὀφθαλμοὶ φυσικῶς κεκλεισμένοι καὶ τὰ μέλη ἄκαμπτα καὶ ὡς μάρμαρον ψυχρά. Ἐν τούτοις ἡ ὄψις αὐτοῦ δὲν ἦτο ὄψις νεκροῦ.

Ἰστάμενος παρὰ τὸ προσκεφάλαιον ἐπειράθην νὰ προκαλέσω τὸν δεξιὸν αὐτοῦ βραχίονα ν' ἀκολουθήσῃ τὰς κινήσεις τοῦ ἐμοῦ. Τὸ τοιοῦτον πείραμα εἶχεν ἄλλοτε ἀποτύχει ὅτε ὁ κ. Βαλδεμάρου ἦτο ὑγιής, ὥστε μικρὰν εἶχον ἐλπίδα κρείττους ἐπιτυχίας. Πρὸς μεγίστην ὁμῶς ἔκπληξίν μου ὁ βραχίον αὐτοῦ ἠκολούθησεν ἡρέμα καὶ βραδέως πάσας τὰς ὑπ' ἐμοῦ ὑποδειχθείσας διευθύνσεις, ὅπερ μ' ἐνεθάρρυνε ν' ἀποτείνω αὐτῷ τὸν λόγον.

— Κύριε Βαλδεμάρου, ἠρώτησα, κοιμᾶσαι;

Ὁ ἐρωτώμενος, καὶ τοὶ τὰ χεῖλη αὐτοῦ ἐκινήθησαν, οὐδὲν ἀπεκρίθη. Ἡ ναγκάσθη λοιπὸν νὰ ἐπαναλάβω τὴν ἐρώτησιν ἐκ δευτέρου καὶ τρίτου, ὅτε ὀλόκληρον αὐτοῦ τὸ σῶμα ἐφάνη καταληφθὲν ὑπὸ ἐλαφροῦ τινος δονήσεως, τὰ βλέφαρα ὑψώθησαν ὀπισθοῦν ἀποκαλύπτοντα τὸν λευκὸν κύκλον τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τὰ χεῖλη ἐκινήθησαν βαθύμως ἀρθρώσαντα ἐν ὑποκώφῳ ψιθυρισμῷ.

— Ναι, κοιμᾶμαι τώρα. Μὴ μ' ἐξυπνήσετε ἀφήσατέ με ν' ἀποθάνω ἤσυγον.

Τὰ μέλη ἐξηκολούθουν νὰ μένωσιν ἄκαμπτα, ὁ βραχίον ὁμῶς ὑπήκουεν ὡς καὶ πρότερον εἰς τὰς διαταγὰς τῆς χειρὸς μου. Μετ' ὀλίγον ἠρώτησα πάλιν τὸν ὑπνοβάτην:

— Πονεῖς πάντοτε τὸ στήθος, κ. Βαλδεμάρου;

— Δὲν πονῶ, ἀλλ' ἀποθνήσκω.

Δὲν ἔκρινα εὐλογον νὰ βασιάνω περισσότερο τὸν πάσχοντα, καὶ πάντες ἐμείναμεν σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἰατροῦ κ. Φ. . . εἰσελθόντος εἰς τὸν κοιτῶνα ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Οὗτος κατελήφθη ὑπὸ ἀπεριγράφτου ἐκπλήξεως εὐρίσκων τὸν πάσχοντα ζῶντα εἰσέτι ἀφοῦ δὲ ἔψαυσε τὸν σφυγμὸν καὶ ἐπέθεσε κάτοπτρον ἐπὶ τῶν χειλέων του, μὲ παρεκάλει ν' ἀποτείνω ἐκ νέου εἰς αὐτὸν τὸν λόγον.

— Κύριε Βαλδεμάρου, ἠρώτησα, κοιμᾶσαι πάντοτε;

Λεπτὰ τινα τῆς ὥρας παρήλθον καὶ πάλιν μέχρις οὐ λάβω ἀπάντησιν κατὰ τὸ δίστημα τοῦτο ὁ πάσχων ἐφαίνετο ζητῶν νὰ συναθροίσῃ πάσας τὰς ὑπολειπομένας αὐτῷ δυνάμεις ἵνα ἀποκριθῇ. Ἀφοῦ δὲ τετράκις ἐπανέλαβον τὴν ἐρώτησιν ἀπεκρίθη τέλος πάντων διὰ ψιθυρισμοῦ μόλις αἰσθητοῦ:

— Ναι, πάντοτε κοιμᾶμαι, ἀλλ' ἀποθνήσκω.

Οἱ ἰατροὶ ἐγνωμοδότησαν ἡ μᾶλλον ἐξέφερασαν τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀφεθῇ ὁ κ. Βαλδεμάρου ἀνενόηλος μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὅστις ἤθελεν ἐπέλθει, ὡς ὁμοφώνως ἀπεφάνθησαν, μετὰ πέντε λεπτά. Μόλις παρήλθον ταῦτα, ἀπέτεινα καὶ πάλιν τὸν λόγον εἰς τὸν πάσχοντα ἐπαναλαβὼν τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν. Ἄλλ' ἐνῶ ὠμίλου, ἡ φυσιογνωμία τοῦ μαγνητισθέντος ὑφίστατο σπουδαίαν μεταβολὴν αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν του περιεκυλίσθησαν ἐν τῇ τρο-

χιὰ αὐτῶν ἀποκαλυφθεῖσα ὑπὸ τῶν βραδέως ὑψωθέντων βλεφάρων, τὸ δέριμα ἔλαθε χροῶμα οὐχὶ πελιδὸν ἀλλὰ κατάλευκον ὡς χαρτίου, αἱ δὲ δύο ἐκτικαὶ κηλίδες, αἵτινες ἐστιγμάτιζον τοῦ φθισιῶντος τὰς παρεῖας, ἐθεσθῆσαν ἐν ἀκαρεῖ. Μετεχειρίσθη τὴν λέξιν ἐθεσθῆσαν, διότι ἡ ἐξαφάνισις αὐτῶν ὑπῆρξεν οὕτω ἀκαριαία ὥστε ὁμοιάζε σβύσιμον λαμπάδος. Ταυτοχρόνως σχεδὸν τὸ ἄνω χεῖλος διεστράφη, ἀποκαλύπτον τοὺς ὀδόντας, ἐνῶ ἡ κάτω σιαγὼν κατέπιπτε μετὰ κρότου τινος ἀκουσθέντος ὑπὸ πάντων τῶν παρισταμένων, ἀφίνουσα χαῖνον τὸ στόμα καὶ ὀρθτὴν τὴν οἰδαίνουσαν καὶ ὀλόμαυρον γλώσσαν. Πάντες οἱ παρεστώτες ἦσαν βεβαίως ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν οἰκτεῖοι πρὸς τοιαύτας σκηνάς, ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ θεὰ τοῦ μακαρίτου Βαλδεμάρου ἦτο τότε τοσοῦτον πέραν πάσης περιγραφῆς ἀηθῆς καὶ φρικαλέας, ὥστε πάντες ἀπεμακρύνθησαν ὠχρῶντες τῆς ἐπιθανατίου κλίνης.

Ἐφθασα ἤδη εἰς τὸ σημεῖον τῆς διηγῆσεώς μου, καθ' ὃ μέλλω ν' ἀφηγηθῶ πράγματα οὕτως ἀπίθανα καὶ δεινὰ, ὥστε ὀλίγιστοι τῶν ἀναγνώστων μου θέλουσι στέρξει νὰ μοὶ παράσχωσι πίστιν. Ἀλλ' ἐν τούτοις καθῆκον ἔχω νὰ ἐξακολουθήσω.

Παρὰ τῷ κ. Βαλδεμάρῳ δὲν ὑπῆρχε πλέον τὸ ἐλάχιστον ἔχνος ζωῆς, ἡμεῖς δὲ βέβαιοι ὄντες περὶ τοῦ θανάτου παρεδώκαμεν τὸ λείψανον εἰς τοὺς σαβανωτάς, ὅτε αἰφνης ζωηρὰ τις δόνησις ἐφάνη κινουσα τὴν γλώσσαν τοῦ νεκροῦ, ἣτις διήρκεσεν ἐν περίπου λεπτόν, ἔπειτα δὲ ἐκ τῶν διεσταλμένων καὶ ἀκινήτων γνάθων ἐξεπήδησε φωνὴ τις τοιαύτη, ὥστε μωρία ἤθελεν εἶναι νὰ πειραθῶ νὰ τὴν περιγράψω. Ὑπάρχουσι τῷ ὄντι ἐν τῇ γλώσσῃ ἐπιθετὰ τινα ἔχοντα ἀμυδρὰν τινα ἀρμυδιότητα πρὸς περιγραφὴν τοιαύτης φωνῆς, οὕτω δύναται τις εἰπεῖν ὅτι αὕτη ἦτο τραχεῖα, κοίλη καὶ σπραγγώδης· ἀλλὰ τὸ σύνολον τῆς ἐξ αὐτῆς ἀηθῆς δὲν περιγράφεται, διότι τοιοῦτος ἦχος οὐδέποτε ἀντήχησεν εἰς ὄρα ἀνθρώπου. Οὐχ' ἦττον ὅμως νομίζω ὅτι δύναμαι νὰ προσθέσω πρὸς χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ τὰς ἐξῆς δύο λεπτομερείας, ὅτι οὗτος ἤχησεν εἰς τὴν ἀκοὴν ἡμῶν, τὴν ἰδικήν μου τοῦλάχιστον, ὡς ἐκπερνούμενος ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως ἢ σπηλαίου ὑπὸ τὴν γῆν, καὶ πλὴν τούτου ἐπραξένει εἰς τὰ ὄρα τὴν αὐτὴν αἰσθησιν, ἣν ἐμποιεῖ εἰς τὴν ἀφῆν ἢ πρόσψυσις μάζης γλοιώδους καὶ κολλητικῆς.

Τοιοῦτός τις ἦτο ὁ τόνος τῆς φωνῆς, ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ συλλαβισμὸς ἦτο εὐκρινῆς, ἡ δὲ εὐκρίνεια αὕτη ἤξανε τὴν φρίκην. Ὁ κ. Βαλδεμάρους ὠμίλει ἀποκρινόμενος εἰς τὴν ἐρώτησιν ἣν ἀπέτεινα αὐτῷ πρὸ τινῶν λεπτῶν. Εἶχον ἐρωτήσει αὐτὸν, ὡς ἐθυμείται ὁ ἀναγνώστης, ἀν ἐκοιμᾶτο, ἦδη δὲ ἡ φωνὴ ἀπεκρίνατο:

— Ἐκοιμήθην, ἀλλ' ἔπειτα ἀπέθανα, εἶμαι νεκρός.

Οὐδεὶς τῶν παρεστώτων ἐπειράθη ν' ἀρνηθῆ ἢ καὶ νὰ κρούσῃ τὸ ῥῆγος καὶ τὴν φρίκην ἣν ἐπροξένησαν αὐτῷ αἱ οὕτω προφερθεῖσαι αὐταὶ λέξεις. Ὁ φοιτητῆς ἐλειποθύμησε, οἱ δὲ νοσοκόμοι ἐφυγον δρομαῖοι καὶ κατ' οὐδένα τρό-

πον ἔστρεξαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν νεκρικὸν κοιτῶνα. Τί δὲ ἠσθανόμεν ἐγὼ ἀδύνατον μοὶ εἶναι νὰ καταστήσω καταλήπτον τῷ ἀναγνώστῃ. Ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον ὥραν χωρὶς οὐδὲ λέξιν νὰ προφέρωμεν κατεγινόμεθα ν' ἀνακαλέσωμεν τὸν λειποθυμήσαντα εἰς τὰς αἰσθήσεις, ἔπειτα δὲ ἐπανήλθομεν παρὰ τῷ κ. Βαλδεμάρῳ.

Ἡ κατάστασις αὐτοῦ δὲν εἶχεν οὐδόλως ἀλλοιωθῆ καὶ διέμενε ὡς καὶ πρὶν πτώμα. Τὸ κάτοπτρον οὐδὲν παρεῖχε σημεῖον ἀναπνοῆς καὶ ἀποπνευρᾶ φλεβοτομίας τοῦ βραχίονος ἔμεινε ἀνευ ἀποτελέσματος, πρέπει δὲ καὶ νὰ προσθέσω ὅτι τὸ μέλος τοῦτο ἔπαυσε νὰ παύσῃ εἰς τὴν ἐπιπόρην τῆς θελήσεώς μου. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ μαγνητισμὸς ἐφαίνετο εἰσέτι ἐπιρραξῶν τοῦ πτώματος τὴν γλώσσαν. Ὅσακις ἀπέτεινον αὐτῷ τὸν λόγον, ἡ γλώσσα ἐδονεῖτο ὡς νὰ ἤθελε ν' ἀποκριθῆ, ἀλλ' οἱ ἀγῶνες αὐτῆς ἔμεινε ἀνευ ἀποτελέσματος. Ὁ κ. Βαλδεμάρους ἦτον ὅλως ἀναίσθητος εἰς πᾶσαν ἐρώτησιν ἀποτεινομένην ὑπ' ἄλλου πλὴν ἐμοῦ, καὶ τοὶ ἐπανειλημμένως ἐπειράθη νὰ θέσω αὐτὸν εἰς μαγνητικὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν παρεστώτων. Νομίζω ὅτι ἱκανὰ εἶπον ἵνα ἐξηγήσω κατὰ τὸ δυνατόν τὴν κατάστασιν τοῦ μαγνητισμένου τούτου λειψάνου. Περὶ τὴν δεκάτην τῆς πρωίας τοποθετήσαντες πλησίον τῆς κλίνης ἄλλους νοσοκόμους ἐξήλθομεν ν' ἀναπνεύσωμεν οἱ δύο ἱατροὶ, ὁ φοιτητῆς καὶ ἐγώ.

Κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐπιστρέψαμεν καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Βαλδεμάρου, ὃν εὗρομεν οἶον τὸν εἶχομεν ἀφήσει. Συζήτησις τότε ἡγήθη μετὰ τῶν ἡμῶν ἀν ἦτο δυνατόν καὶ ἔπρεπε νὰ τὸν ἐξυπνήσωμεν. Πάντες ὅμως συνεφωνήσαμεν ὅτι ἐκ τῆς ἐξεγέρσεως αὐτοῦ οὐδὲν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ καλόν· καθότι προφανές ἦτο ὅτι ὁ θάνατος, ἢ τοῦλάχιστον ἡ κατάστασις ἐκείνη ἣν ὀνομάζουσιν οἱ ἀνθρώποι θάνατον, εἶχε τροποποιηθῆ κατὰ τι ὑπὸ μόνης τῆς μαγνητικῆς ἐπιπόρῆς. Ἄν λοιπὸν ἔπαυσε αὕτη, ἤθελεν ἀμέσως μεταβληθῆ ὁ κ. Βαλδεμάρους εἰς σηπόμενον πτώμα.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μέχρι τοῦ τέλους τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος παρεῖλον ἑπτὰ ὀλόκληροι μῆνες, κατὰ τοὺς ὁποίους συνηρχάμεθα καθ' ἑκάστην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Βαλδεμάρου, συνοδουόμενοι πολλακίς ὑπὸ ἐπισημόνων ἱατρῶν καὶ ἄλλων φίλων. Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ ἐπτάμηνον διάστημα ὁ μαγνητισθεὶς διέκειτο εἰς τὴν αὐτὴν κατὰ πάντα κατάστασιν, ἣν περιέγραψα ἀνωτέρω, ἐπιτηρούμενος νυχθημερὸν ὑπὸ τῶν νοσοκόμων. Τὴν τελευταίαν ὅμως παρασκευὴν ἀπεφασίσσαμεν τέλος πάντων νὰ τὸν ἐξυπνήσωμεν ἢ τοῦλάχιστον νὰ καταβάλωμεν πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς τοῦτο. Τὸ ἀτυχές τῆς τοιαύτης ἀποπνευρᾶς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ, ἣτις παρέσχεν ὕλην τοσοῦτων λόγων ἐν τοῖς ἰδιωτικαῖς κύκλοις τῆς πρωτεύουσας, σπερμολογιῶν παντοίων, ἐπιθέσεων καθ' ἡμῶν ἀδίκων καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῆς δημόδους εὐπιστίας.

Θέλων νὰ ἐξεγείρω τὸν κ. Βαλδεμάρους ἐκ τῆς μαγνητικῆς καταλήψεως

μετεχειρίσθη τὰς συνήθεις χειρονομίας καὶ προσφύσεις, αἵτινες ἐπὶ τινὰ χρόνον ἔμειναν ἀνευ ἀποτελέσματος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους παρετηρήσαμεν ὡς πρῶτον σύμπτωμα ἀφυπνίσσεως μικρὰν τινὰ κατάθλασιν τῆς ἰριδος τοῦ ὀφθαλμοῦ, συν-οδευομένην δι' ἀφθόου ἐκροῆς ἐκ τῶν βλεφάρων ῥευστοῦ τινος ὑποπρασίνου καὶ δυσωδιστάτου. Οἱ παρестῶτες μὲ παρεκίνησαν τότε νὰ ἐπηρεάσω ὡς καὶ πρὶν τὸν βραχίονα τοῦ πάσχοντος. Ἀλλὰ πειραθεὶς οὐδὲν κατώρθωσα. Ὁ ἰατρός κ. Φ... ἐξέφρασε τότε τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀποτείνω αὐτῷ ἐρώτησιν τινὰ, ὅπερ ἔπραξα ὡς ἀκολουθῶς.

— Κύριε Βαλδεμάρ, εἰπέ μοι τί αισθάνεσαι ἢ τί ἐπιθυμεῖς;

Ἡ ἐρώτησις αὕτη ἐπανήγαγε ἐπὶ τῶν παρεῶν τοῦ πάσχοντος τὰς δύο σθεσθεϊσας φθισικὰς κηλίδας, ἡ γλῶσσα ἐκινήθη ἢ μᾶλλον ἐκωλύθη ἐν τῷ χαίνοντι στόματι, μενόντων πάντοτε ἀκινήτων τῶν γνάθων καὶ τῶν χειλέων, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ αὕτη ἀπεριγραπτος φωνῆ, ἣν ἐπειράθη ἀνωτέρω νὰ περιγράψω, ἐξεπήδησε λέγουσα:

— Δι' ὄνομα Θεοῦ, κοιμίσάτε με καὶ πάλιν... εὐθύς... ἀμέσως... ἢ ἀνδὲν θέλετε ἐξυπνήσατέ με... εὐθύς... ἀμέσως... ἀπέθανα, εἶμαι νεκρός.

Ἡ φρίκη μὲ εἶχεν ἐκνευρίσει, ὥστε ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἔμεινα διστάζων τί ἔπρεπε νὰ πράξω. Ἐπειράθη ἐν πρώτοις ν' ἀποκοιμίσω τὸν οὕτω ὀδυρόμενον, ἀλλ' ἡ ἐκλείψασα βούλησίς μου δὲν μ' ἐπέτρεψε νὰ τὸ κατορθώσω. Προσεπάθησα τότε νὰ ἀφυπνίσω αὐτὸν ἐντελῶς ἐπισπεύδων τὰς πρὸς τοῦτο χειρονομίας. Ἡ δευτέρα αὕτη ἀπόπειρα μ' ἐφάνη μετ' ὀλίγον μέλλουσα νὰ ἐπιτύχη, τὴν δὲ ἐλπίδα ταύτην συνεμερίσθησαν πάντες οἱ παρестῶτες, περιμένοντες νὰ ἴδωσι μετ' ὀλίγον συνερχόμενον ἐκ τοῦ ληθάργου τὸν κ. Βαλδεμάρ.

Τί ὅμως πράγματι συνέβη, τοῦτο οὐδεὶς ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρώπος ἠδύνατο νὰ προῖδῃ καὶ οὐδεὶς ἴσως θέλει δυνήθῃ νὰ τὸ πιστεύσῃ.

Ἐνῷ μετὰ ταχύτητος ἐχειρονόμου ὑπεράνω τοῦ πάσχοντος ἐν μέσῳ τῶν κραυγῶν «*Απέθανα, ἀπέθανα*», αἵτινες ἐξεφάργγοντο ἐκ τῆς γλώσσης καὶ οὐχὶ τῶν χειλέων του, αἴφνης ὀλόκληρον αὐτοῦ τὸ σῶμα, διὰ μιᾶς καὶ εἰς διάστημα βραχύτερον λεπτοῦ, διελύθη, κατεκερατίσθη, ἐσάπισεν ὑπὸ τὰς τρεμούσας χεῖράς μου. Ἐπὶ τῆς κλίνης, πρὸ τῶν παρισταμένων μαρτύρων ἔκειτο βδελυρὰ τις ῥευστὴ σχεδὸν μάζα καὶ ἀκατονόμαστος σαπρία.

Ἡ ΗΘΙΚΗ ΠΡΟΑΓΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Ἡ παιδεία ἠθικοποιεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Οὐδὲν δὲ οὐδέποτε τοσοῦτον ἠθικοποίησε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ προώρισται νὰ ἠθικοποιήσῃ αὐτήν, ὡς ἡ σπουδὴ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ μὲν πρακτικὴ ὠφέλεια αὐτῶν εἶναι ἀναντίρρητος καὶ πασίγνωστος· τὰ ἔθνη καθόλου ἀνεγνώρισαν αὐτὴν εἰσαγαγόντα τὰς ἐπιστήμας ταύτας εἰς τὰ εκπαιδευτήρια ὡς ἀπαραιτήτους πρὸς μόρφωσιν τοῦ λαοῦ, μερικώτερον δὲ καὶ τὰ άτομα ἐνόησαν τὴν ὠφέλειαν ταύτην, ἐγκύπτοντα εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν. Τεκμηρίον ἔσται ἡμῖν ἡ γιγαντιαία τῆς βιομηχανίας ἐξάπλωσις· γεννηθεῖσα αὕτη ἐκ μόνων τῶν αἰεὶ προοδευουσῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ εὐημερίαν διέσπειρε καὶ πολιτισμὸν τέως ἀπίστευτον ἀνήγειρε.

Δὲν ἀρκεῖ δὲ μόνον ἡ ἀναμφισβήτητος τῆς πρακτικῆς αὐτῶν ὠφελείας ὑπαρξίς· πολλῶ πλείονα δύνανται νὰ παραγάγωσιν αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι. Δικαιοῦται δὲ τις νὰ προσδοκᾷ παρ' αὐτῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπότητος εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν, ἐν ᾧ χρόνῳ μάλιστα σεσθρωμένοι ἐκ γῆρατος κίονες τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας διαρρέουσιν, ὑπὸ νέων καὶ ἐδραιωτέρων ἴσως ἀντικαθιστάμενοι.

Ἄλλοτε ἡ ἠθικὴ ἀνατροφή τῆς ἀνθρωπότητος ἦτο ἐμπεπιστευμένη τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐφάνετο δὲ αὕτη ὡς ἡ μόνη κατάλληλος πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου τούτου, διότι ἐθεωρεῖτο ὡς τι ἀμέσως ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπορρέον. Ἐδέσποζε δὲ ἡ ἐκκλησία ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὡς ἄγρυπνος φύλαξ τῶν συνειδήσεων, διότι υἰοθετήσασα τὰς ἐντολὰς τῆς ἐξωτερικῆς οὕτως εἶπειν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἠθικότητα, οἶαι λ. χ. αἱ δέκα ἐντολαὶ τοῦ Μωϋσέως, — τοῦτέστι παραγγελίας πρὸ ἀμνημονούτων χρόνων ὑφ' ὠρισμένας μορφὰς παραδεδομένας, — ἐγένετο οὕτως ὁ Ἄρειος Πάγος τῶν δισταγμῶν καὶ τῶν ἀμφιβολιῶν, ἃς οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος, εἰς ἑαυτὸν ἐμβλέπων καὶ τὴν ἑαυτοῦ θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναλογιζόμενος, ἠδυνήθη ἐπαρκῶς νὰ λύσῃ.

Αἱ ἐντολαὶ δὲ αὗται αἱ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπεκταθεῖσαι καὶ περαιτέρω ἀναπτυχθεῖσαι, ποθοῦσι μὲν νὰ ἐξασφαλίσωσιν ὑπὲρ τῆς κοινωνίας πράξεις καὶ δράσεις τῶν ἀτόμων ὠφελίμους αὐτῇ, δὲν ἐπαρκοῦσιν ὅμως πρὸς θεμελίωσιν καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἠθικότητος, ἥτις καὶ πρὸς τὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου προσβολὰς καὶ ἀντιθέσεις καὶ δυσκολίας συνοικεῖται καὶ ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν αἱ ἐντολαὶ ἐκεῖναι, αἱ διακανονίζουσαι τὰς ἐξωτερικὰς τοῦ ἀνθρώπου σχέσεις, οὐδένα παρέχουσι κανόνα.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεγάλῳ ἀριθμῷ τῶν τοιούτων προσβολῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ βίῳ κεῖται ὁ κίνδυνος διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἠθικότητα. Ὁ κίνδυνος οὗτος τόσῳ προχειρότερος γίνεται ὅσῳ συνθετώτερος εἶναι ὁ τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας καταρτισμὸς, ὅσῳ μείζων ἢ μετ' ἄλλων συνάρεια καὶ ἡ τῶν συμφερόντων διασταύρωσις· διὰ τοῦτο συμβαίνει ἐνίοτε λαοὶ ἡμίκαρτοι νὰ ἴστανται ὑπεράνω τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἔθνων ἐν τῇ κλίμακί τῆς ἠθικότητος, ν' ἀγνοῶνται δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τὰ καθ' ἑκάστην διαπραττόμενα ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς εὐρωπαϊκῆς δικαιοσύνης φρικώδη ἐγκλήματα, εἰ καὶ οὐδένα ἕτερον νόμον ἔχουσιν ἢ τὴν κοινὴν γνώμην τοῦ πενιχοῦ χωρίου, ἐν ᾧ βιοῦσιν.

Ἄλλ' ὅμως μὴ ἐκπλήξῃ ἡμᾶς τοιαύτη τις σύγκρισις, διότι ἐπὶ ὅλως διαφόρων βάσεων θεμελιούνται αἱ δύο παραβαλλόμεναι κοινωνίαι· ἐν μὲν τῇ τῶν ἀγρίων φυλῶν ἐπικρατεῖ ἡ ἰσότης, ἐν δὲ τῇ εὐρωπαϊκῇ ἢ μάλλον ἐκπλήττουσα ἀνισότης. Αὕτη δὲ γενεᾷ τὰς ἀνωτέρω μνησθείσας διαφορὰς ἢ προσβολὰς κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἠθικότητος. Ἡ πολυποικίλος ἡμῶν κοινωνία εἶναι γεγονὸς ἀναμφίλεκτον ἢ ἀναδιоргάνωσις καὶ διαορύθμισις αὐτῆς ἔργον ἀδύνατον πλέον. Ποῖα μέτρα λοιπὸν πρέπει νὰ λάβῃ αὕτη αὕτη ἢ κοινωνία ἵνα γενῆ ἐφικτὴ ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις ἢ ἠθικὴ ἀνατροπὴ τῆς ἀνθρωπότητος;

Ἡ ἐκκλησία, ὡς τὸ ἠμολογήσωμεν ἐνθυμούμενοι τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὸν Μεσαιῶνα καὶ τὴν ἐπιρροὴν τῆς παπικῆς αὐλῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἔτι, οὐδόλως ἐμόχθησεν ὑπὲρ τῆς ἐσωτερικῆς ἠθικότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν ἐξῆλθε τῶν ὁρίων τῆς ἐξωτερικῆς τῶν ἠθῶν διαπλάσεως. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀπλουστεροὺς λαοὺς αὕτη ἐπήρκεσεν ἴσως μέχρι τινός, οὐδέποτε δὲ δύναται καὶ σήμερον ἔτι νὰ ἐπαρέσῃ, ὅτε ὁ ἀναπτυχθεὶς πολιτισμὸς καὶ τὰ παρεπόμενα αὐτῷ ἐπολλαπλασίασαν τὰς διαφορὰς. Τίνι λοιπὸν ἀνήκει τῶρα ἡ ἀγωγή τῆς ἀνθρωπότητος, τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ πάλιν ἢ ταῖς συνοικειούσαις τὸν ἄνθρωπον μετὰ τῆς φύσεως, ταῖς χειραγωγούσαις αὐτὸν εἰς τὴν ἀκριβῆ αὐτῆς ἀντίληψιν φυσικαῖς ἐπιστήμαις; Ὁ ἄνθρωπος ζῆ ἐν τῇ φύσει, παρ' αὐτῆς περιστοιχίζεται, ὑπὸ τῶν νόμων αὐτῆς διέπεται, ἐξ αὐτῆς ἐδανείσθη τοὺς θεοὺς του καὶ εἰς αὐτὴν μέχρι σήμερον ἀποδίδει τὴν θεότητά· μετ' αὐτῆς ἀναποσπάστως εἶναι συνδεδεμένη ἡ τύχη του καὶ μόνον διὰ τῆς ἐπισταμένης σπουδῆς αὐτῆς ἀνευρίσκει τὰς ἀληθείας καὶ διασκεδάζει τὰς πλάνης τῶν δοξασιῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν αἱ τέως δοξασίαι εἰδίδονται ἐπὶ πλάνης, αὕτη δὲ αἴρεται διὰ τῆς ἀληθοῦς τῆς φύσεως παρατηρήσεως, δὲν πρέπει πρὸς τὰ μέσα, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται τῆς φύσεως ἡ σπουδὴ νὰ προσφεύγῃ ὁ ἄνθρωπος, προκειμένου νὰ διωλίσῃ τὰς δοξασίας του, ἐφ' ὧν καὶ ἡ πίστις του στηρίζεται καὶ ἡ περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ βίου ἰδέα;

Ὅτε ἐν ἔτει 1215 ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ τρίτος ἀπηγόρευσε τὴν σπουδὴν τῶν βιβλίων τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῆς περὶ φύσεως ἐπιστήμης, ἅτινα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπετέλουσαν ἀνάποσπαστον μέρος καὶ ἀπαραίτητον πάσης λογίων παιδείας, τότε ἤρχισε τὸ ῥῆγμα μεταξὺ ἐπιβεβλημένων δοξασιῶν καὶ ἐλευθέρως συνειδητέως, ὅπερ καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τούτους διὰ τοῦ «πίστευε καὶ μὴ ἐρεῦνα» ἔφερε καὶ ἐτήρει εἰς ἀντίθεσιν τὸ πιστεύειν καὶ τὸ γινώσκειν.

Δὲν ἐνοοῦμεν τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν, ἣτις ὑπῆρχε κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας ὁ πιστὸς φύλαξ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἐθνικῶν ἀρετῶν ὅποτε χεῖμαρροι βαρβάρων καὶ θρησκείαν καὶ ἠθικότητα καὶ ἐθνικότητα ἐξωλόθρευον, οὔτε περὶ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας λαλοῦμεν, ἣτις οἶα νῦν εἶναι, εἶναι ἔτι πολὺ νεαρὰ καὶ ἀρτισύστατος, ἵνα ἔχῃ παρελθὸν καὶ ἱστορίαν· ἀλλ' ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὸν πρὸ χιλιετίας ἠθικὸν βίον τῶν λοιπῶν καὶ μάλιστα τῶν καθολικῶν λαῶν

τῆς Εὐρώπης, οἵτινες τότε προεῖχον ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Βλέπομεν ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐπισκόπου Βονιφατίου τοῦ πρὸ χιλίων ἑτῶν καὶ ἐπέκεινα τοὺς εἰδωλολάτραις τῆς Γερμανίας προσηλυτεύσαντος καὶ τῇ διαταγῇ τῶν παπῶν σχολεῖα χριστιανικὰ πανταχοῦ ἰδρύσαντος, μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἕκαστον εὐρωπαϊκὸν κράτος εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνεπιστεύετο τὴν πνευματικὴν ἀνατροφὴν τῶν ὑπηκόων του. Αυστυχῶς ὅμως δὲν ἀνταπεκρίθη ἡ ἀνατροφὴ αὕτη πρὸς τῆς ἀνθρωπότητος τὰς προόδους καὶ ἰδέας ἢ ἀποχώρησις τῶν διαμαρτυρουμένων, ἢ τὴν σημαίαν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας ἀναπετάσασα μεγάλα γαλλικὰ ἐπαναστάσεις, αἱ ἐπαναστάσεις τοῦ 1848, τοῦτο τεκμηριοῦσι. Τότε δὲ μετὰ μεγάλους ἀγῶνας αὐτὰ ταῦτα τὰ κράτη, καὶ ἰδίως ἡ Γερμανία, ἠναγκάσθησαν νὰ λύσωσι τὰς δίκην ζυγοῦ θλιβούσας αὐτὰ συμφωνίας μετὰ τῆς ἐκκλησίας (ἐν Αὐστρίᾳ τοῦτο μόλις ἐν ἔτει 1869 ἐγένετο) καὶ νὰ ζητήσωσι παρ' αὐτῆς τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ὑπ' αὐτῆς κακῶς διαχειριζομένης πνευματικῆς κηδεμονίας τῆς ἀνθρωπότητος.

Νῦν λοιπὸν βλέπομεν πανταχοῦ τὰ κράτη ἀνὰ χεῖρας κρατοῦντα τὰ ἠνία τῆς τοῦ λαοῦ ἐκπαιδεύσεως. Ἴνα δὲ μὴ καὶ ταῦτα εἰς τὰ αὐτὰ περιπέσωσι λάθη, τὸ ἐνεστὸς, ἐν ᾧ ἡ τοῦ ἀτόμου προσωπικὴ ἐλευθερία ὁσημέραι ἐξάπλοῦται καὶ κραταιοῦται, ἀπαιτεῖ νὰ γίνηται ἡ ἀνατροφὴ συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς, αἵτινες ἐκπαλαί ἦσαν καὶ ἤδη ἀνεγνωρίσθησαν πλέον ὡς νόμοι τῆς φύσεως, πηγάζαντες ἀναγκάως ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς κοινωνίας.

Ὁ ἐρημίτης, ὁ μακρὰν τοῦ θερῦδος τῆς κοινωνίας τὰς ἑαυτοῦ ἡμέρας ἀνάλισκων, ὑπικούει εἰς τοὺς νόμους τῆς περὶ αὐτὸν καὶ ἐν ἑαυτῷ φύσεως· δι' αὐτὸν ἐν τῇ διαορύθμισι τῆς ζωῆς του συμφώνως πρὸς τὰς περιστοιχούσας αὐτὸν ἀνάγκας, ἔγκριται τὸ σύνολον τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ ἠθικότητος, ἢ δὲ ἐσωτερικὴ ἠθικότης αὐτοῦ, μηδὲν ὡς ὑφισταμένη προσβολὰς ἔξωθεν ἢ διαφορὰς ὡς ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας πρὸς τὸν πλησίον του, ἀναπτύσσεται ἡμέρα καὶ ἀναπαύεται ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ ἀκατανόητου αὐτῷ Ὑψίστου. Μόνους περιορισμοὺς τῆς ἐλευθέρως ἐνεργείας του γνωρίζει τοὺς ἀμέσους νόμους τῆς φύσεως, κοινωνικὸς δὲ δὲν γνωρίζει. Δὲν μεριμνᾷ λοιπὸν κἄν περὶ τῆς ἀποφυγῆς ἐνδεχομένων παραπταωμάτων του καὶ παραβάσεων τῶν κοινωνικῶν νόμων· κλοπὴ καὶ φόνος λ. χ. δὲν ὑφίστανται δι' αὐτόν. Καθίσταται λοιπὸν ἀτυχερίτως εὐκολότερος ἠθικώτερος τῶν ἐν κοινωνίᾳ ζώντων, οἵτινες καὶ εἰς τοὺς ἀμέσους φυσικοὺς νόμους ὑπόκεινται καὶ εἰς τοὺς παρὰ τῆς κοινωνίας ἐπινοηθέντας. Διότι μόνον ὅπου δύο τοῦλάχιστον ἀνθρώποι βιοῦσιν, ἐκεῖ ὑπάρχουσι καὶ νόμοι κοινωνικοὶ· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπεβάλλοντο οὗτοι ὡς ἐκ τῶν κλίσεων καὶ ὁρέξεων τοῦ ἰσχυροτέρου, κατόπιν δὲ ἡ κοινὴ πρὸς ἕνα σκοπὸν σύμπραξις, τέλος δὲ ἡ ἀνάγκη τῆς συμμορφώσεως πρὸς νόμους σοφοῦς καὶ τὴν μόνην ἐφικτὴν εὐδαίμονα ὑπαρξίν ἐν τῇ κοινωνίᾳ παρασκευάζοντας, παρῶτρυναν εἰς τὴν κοινὴν αὐτῶν παραδόχην· συνεβάδισε δὲ ἡ τελειοποίησις αὐτῶν μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνίας. Οὐχ ἦττον ὅμως καὶ αὐτοὶ οἱ

κοινωνικοί νόμοι εἰσι νόμοι τῆς φύσεως· ἢ παράδοσις αὐτῶν καταστρέφει ὡς καταστρέφουσιν ἐκεῖνοι καὶ εἶναι ὡς ἐκεῖνοι ἀπαραίτητοι εἰς διατήρησιν καὶ εὐξίαν τῆς ζωῆς τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας, ἄρα καὶ αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ἥτις καὶ αὕτη ἀπαρτίζει μέρος τῆς φύσεως.

Ἄλλ' ὁ ἐρημίτης, ἔστω ἱερωμένος ἢ μὴ, μεμυημένος τὰ τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἢ ἄγριος, μεριμνᾷ καὶ περὶ τοῦ τέλους τῶν ἡμερῶν του, ζωγραφίζων ἐν τῇ φαντασίᾳ του τὰ μετὰ ταῦτα ἀναλόγως τῆς διανοητικῆς του ἀναπτύξεως διὰ τῶν ζωηροτέρων καὶ κολακευτικῶν τῶν πλείστον χρωμάτων. Μὴ δυνάμενος καὶ μὴ ἐπιζητῶν νὰ νοήσῃ τὰ μετὰ θάνατον, ἀναθέπει τὴν τύχην του ἰδίου μέλλοντος εἰς τὸ δι' αὐτὸν ἀκατανόητον ἐκαῖνο ὄν, ὅπερ ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ του ἔπλασε τὰ πάντα ἐν τῇ φύσει μετὰ τσοσούτης ἀρμονίας, ὅπερ ἐνδύει καὶ τρέφει αὐτὸν, ὅπερ χορηγεῖ αὐτῷ φῶς καὶ θερμότητα τοῦ ἡλίου καὶ ὅπερ διὰ τῶν σεισμῶν, τῶν θυελλῶν, τῶν κεραυνῶν κτλ. γίνεται αὐτῷ τσοσούτω ἐπικίνδυνον. Ὁ ἐν τῇ φύσει ζῶν ἄνθρωπος, καθ' ἡμέραν ἄλλο δῶρον μυστηριῶδες αὐτῆς ἀνακαλύπτων, αὐτὴν προσκυνεῖ, ἐνώπιον αὐτῆς ἀκλάζει καὶ πανταχοῦ, δηλαδὴ ἐν παντὶ ἀνεξηγήτῳ αὐτῷ, διορᾷ τὴν θεότητα.

Οἱ ἀρχαῖοι ἦσαν προσκυνηταὶ τῆς φύσεως· οἱ πεπολιτισμένοι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ἐλάτρευον τὸν κεραυνὸν καὶ τὴν βροντὴν ἐν τῷ Διὶ, τὸ ὕδωρ ἐν τῷ Ποσειδῶνι, ἀκριβῶς ὅπως καὶ οἱ βάρβαροι τότε Τεῦτονες, οἱ Σινοὶ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευον τὰ ἐν τῇ φύσει ἀνεξήγητα αὐτοῖς τυγχάνοντα· καὶ αὐταὶ αἱ Δρυάδες καὶ αἱ Νηρηίδες ἐπανευρίσκονται παρ' αὐτοῖς. Εἰσέτι λατρεύουσιν οἱ περὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν τὸ ἱερὸν πῦρ τοῦ Βακοῦ καὶ εἰσέτι αἱ μητέρες ἡμῶν σταυροκοποῦνται ὡσάντις ἐκθαμβώσῃ αὐτάς ἢ λάμπει τῆς ἀστραπῆς ἢ ἐκπλήξῃ ὁ κρότος τῆς βροντῆς.

Διὰ τῆς φύσεως λοιπὸν ἄγονται αἱ καρδιαὶ πρὸς τὸν Θεόν· ἐν τῇ φύσει ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐζήτει αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος. Ζητῶν νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν του ὁ ἄνθρωπος, ζητῶν νὰ μάθῃ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς του, ὅστις εἶναι ὁ μόνος σκοπὸς τῆς ἀπολύτως θεωρουμένης ἠθικῆς, πρέπει νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως. Σπουδάζων λοιπὸν τὴν φύσιν, καταρτίζει τῇ συνδρομῇ βεβαίων καὶ ἀλανθίστων γεγονότων πεποιθήσιν, ἥτις ἄγει αὐτὸν πρὸς τὸν Θεόν καὶ ἐπιτάττει αὐτῷ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν λατρείαν, τελεώτερον καὶ βεβαιότερον ἢ πᾶσα ἄλλη ὁδός.

Τὴν τὸ ἄτομον, τὸν ἐρημίτην, εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ὁδηγήσασαν ὁδὸν καὶ μόνον αὐτὴν ὀφείλει νὰ τραπῇ καὶ ἡ καθόλου κοινωνία. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς καὶ ὁ ἐξευγενισμὸς ἐπιτρέπουσιν αὐτῇ τὴν χρῆσιν γενναιοτέρων, εὐρυτέρων καὶ καταλληλοτέρων μέσων σπουδῆς τῆς φύσεως, ἢ ὅσα εἶναι τῷ ἄπλῳ μόνον ἐν μέσῳ τῆς φύσεως ζῶντι. Σπουδάζουσα τὰ ὅσα συνέλεξαν οἱ προγενέστεροι κατὰ τὸν ροῦν τῶν αἰώνων ἐκ τῶν περὶ φύσεως γνώσεων, ἦτοι τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, προσθέτουσα καὶ τὰς ἐξ ἰδίας πείρας

ἐντυπώσεις, μορφοῦται πλείοτερον τοῦ ἁπλοῦ καὶ ἀμυήτου τῆς φύσεως παρατηρητοῦ καὶ καθίσταται τόσω ἐπιτηδειότερα εἰς κατάληψιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐνοίας τοῦ Θεοῦ ὅσω μᾶλλον διὰ τῆς μελέτης τῆς φύσεως προπαρασκευάσθῃ.

Ἴδου λοιπὸν τί ἀπαιτεῖ ὁ ἐνεστὸς αἰὼν παρὰ τῶν ἀναλαβόντων τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ κρητῶν· ἀπαιτεῖ τὴν χειραγωγίαν πρὸς πληρεστέραν γνωριμίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μόννης ἀσφαλοῦς μεθόδου, ἣν παρέχει ἡ σπουδὴ τῆς φύσεως.

Ἡ θρησκεία παραπέμπει τὴν ἠθικότητα εἰς τὴν συνείδησιν· ἡ δὲ μὀρφωσις τῆς συνείδησεως εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἠθικότητος. Ἡ οἰονεὶ ἐσωτερικὴ αὕτη φωνὴ πρέπει νὰ ἦναι ὁ δικαστὴς τῶν πράξεών μας. Εἰς τὴν φυσικὴν δὲ ἐπιστήμην ἐναπόκειται νὰ ὀρίσῃ, ἂν ὄντως ἡ συνείδησις εἶναι ἠθικὴ τις ἱκανότης ἢ περιουσία τοῦ ἀνθρώπου, ἣν ἐχορήγησεν ἢ ἐδάνεισεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ὅπως ἐπιμεληθῇ αὐτῆς ἢ διαχειρίζεται αὐτὴν, ἢ ἂν εἶναι προῖον τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀνατροφῆς.

Τί εἶναι ἡ συνείδησις; Ἐσωτερικὴ, ἀπαντῶμεν, φωνὴ ὑποδεικνύουσα τῷ ἀνθρώπῳ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. Τὸ καλὸν ὅμως ὡς καὶ τὸ κακόν δὲν εἰσὶν ἀντικείμενα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, διότι οὔτε κἀν ὀφίσταται τι ἀπολύτως καλὸν ἢ ἀπολύτως κακόν. Ἐὰν ὑπῆρχον ἀντικείμενα ἔχοντα τὴν ιδιότητα τοῦ εἶναι καλὰ ἢ κακὰ, τότε ἔπρεπε καὶ ἡ ἐπιστήμη μέχρι τῶν ιδιοτήτων τούτων νὰ ἐπεκτείνῃ πὰς ἐρεύνας αὐτῆς. Τοιαῦται ιδιότητες δὲ ὑπάρχουσιν, ὁ νοῦς δὲ μόνον τοῦ ἀνθρώπου ἐγέννησε, διαφοροτρόπως τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβανόμενος, τοιαύτας διαφοράς.

Βεβαίως ὑπάρχουσιν ἀντικείμενά τινα, ἅτινα δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς κακὰ, οἷον τὸ δηλητήριον, τὰ ἀρπακτικὰ θηρία, ἢ μάχαιρα. Καὶ τῇ μὲν κοινῇ γλώσσει δύνανται νὰ ἐπιτραπῇ ἡ χρῆσις τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου· μετ' ἀκριβεστέραν δὲ ἔρευναν καὶ προκειμένου ἀκριβῶς τὴν ἔνοιαν τῶν λέξεων ν' ἀποδώσωμεν, ὀφείλομεν ν' ἀπορρίψωμεν ὡς ἀδικαιολόγητον τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον. Διότι τὸ δηλητήριον σχετικῶς μόνον εἶναι δηλητήριον, ὑπὸ ὄρους δὲ καὶ περιστάσεις ἐνδέχεται νὰ ἦναι εὐεργετικὸν φάρμακον. Καὶ τὰ θηρία δὲ ἀδίκα καλοῦμεν κακὰ· αἱ τὸ σύμβολον τῆς ἀθωότητος ἀποτελοῦσαι περιστερὰ ἐρίζουσαι πληγόνονται μέχρι θανάτου, οἱ δὲ ὡς ἀφελεῖς καὶ ἀκακοὶ θεωρούμενοι ἰχθύες, οὓς ἀγαπῶμεν νὰ παριστάνωμεν ὡς ἀθώωτατα πλάσματα, πράγματι εἰσι θηρία ἐκ τῶν φοβερωτέρων, διότι καὶ τῶν νεωτέρων ἤδη ἰχθυῶν ὁ στόμαχος εὐρίσκεται πλήρης ὑδροβίων ζωύφιων φονευθέντων καὶ καταστραφέντων. Οὕτω βλέπομεν τὰ ἦθη τῶν ἀρπακτικῶν θηρίων ἐν συμπάσει τῇ κτίσει· ἕκαστον ζωῶν ὄν ἀναγκαιῶς ζῆ ἐκ τῆς ἀρπαγῆς ἐτέρου ὄργανο νισμοῦ καὶ ὁ ἠθικώτερος ἄνθρωπος ἠδύναται ἐνώπιον ἀμνοῦ ὀπτοῦμένου καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἀθῶαν ζωὴν ἀπολέσαντος, δὲν διστάζει δὲ καὶ ὁ εὐλαβέστερος νὰ ὑπεξαιρέσῃ τῷ πεινῶντι μόσχῳ τὸ γάλα καὶ νὰ καταβροχθίσῃ τὴν

ἀγέννητον ἔτι ὄρνιθα ἐν τῷ ὠψί. Ἐκαστος ἐν τῇ φύσει μετέχει τῇ ἐμφύτῳ ὁρμῇ πρὸς ἀρπαγὴν καὶ ἡ ἀνάγκη αὕτη εἶναι τὸ μόνον σατανικὸν ἐν τῇ φύσει. Εὐρήματα προϊστορικά, ἀρχαιολογικά, ἐν Δανίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Βελγίῳ, σύγχρονοι δὲ ἔτι γεωγραφικαὶ περιγραφαὶ μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ κατωτάτῳ τῆς ἀναπτύξεως σταδίῳ ἦτο θηρίον καὶ ὅτι προχωρῶν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀναπτύξει διήλθε διὰ τοῦ σταδίου τῆς ἀνθρωποφαγίας. Οὕτω πᾶσα ἡμέρωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξετελεῖτο ἐπὶ πτωμάτων, πᾶσα δὲ πρόοδος αὐτοῦ ἐξηγοράσθη καὶ ἐξαγοράζεται διὰ βλαβερῶν θυσιῶν. Ἡ δὲ μάχαιρα τέλος μόνον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ φονέως εἶναι κακὴ, τὸν δὲ τεχνίτην τρέφει καὶ τὸν εἰρηνόφιλον προστατεύει κατὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰκάζομεν ὅτι τὴν συνειδήσιν τοῦ ὁ ἄνθρωπος δὲν φέρει ὡς τινα ἠθικὴν περιουσίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρηθεῖσαν. Τοῦθ' ὅπερ φέρει ἐν ἑαυτῷ εἶναι μόνον ἡ ἱκανότης τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι τὰς αἰσθητάς ἐντυπώσεις καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ σχετίζειν καὶ συγκρίνειν αὐτάς. Αὕτη ὁμῶς ἡ κρίσις ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν ἐντυπώσεων, ὄντως εἶναι ἔμφυτος τῷ ἀνθρώπῳ, διότι ὁ ὀργανισμὸς, ἐφ' οὗ βασίζεται ἡ ἱκανότης αὕτη, ἐν τῷ παιδίῳ ἦδη ἐνυπάρχει. Σχετικῶς μὲν πλείονας ἱκανότητας φέρει μεθ' ἑαυτῆς ἡ ὄρνις ἅμα ὡς ἐγκαταλείψει τὸ ὠν καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν· μόλις ἐκ τοῦ ὠοῦ ἐξεληθοῦσα ἀναπηδᾷ ἐπὶ τῶν ποδῶν καὶ θεραπεύει τὰς ἐθιζομένας ἐν τῇ κοινωσίᾳ τῶν ὄρνιθων ῥοπάς καὶ ὀρμάς. Ἡ δὲ τοῦ παιδὸς ἀνάπτυξις ἐκτελεῖται βραδέως καὶ ἀρχεται βαθμηδὸν διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων· αἱ ἐπιθυμίας, αἱ ὀρμαὶ ἀναπτύσσονται καὶ ἐξ αὐτῶν γεννῶνται τὰ πάθη. Ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ αὐτῶν πισοῦται ἡ διὰ τῆς ἀγωγῆς πλάσθεισα συνείδησις.

Ἡ ἀγωγή δὲ αὕτη, ἥτοι ἡ ἀνατροφή τῆς ἀνθρωπότητος, δύο ἐν συνόλῳ προβλημάτων τὴν ἐπίλυσιν ἐπιδιώκει, διότι σκοπεῖ καὶ νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἱκανὸν ὅπως ἐκπαιδεύσῃ, μορφώσῃ καὶ φωτίσῃ ἑαυτὸν ἐν τῇ ἀνιούσῃ σειρᾷ τῶν σπουδῶν τοῦ περὶ τῶν περὶ ἑαυτὸν συμβαινόντων καὶ νὰ συνειδήσῃ αὐτὸν ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ἐξωτερικαῖς ἐκδηλώσεσιν εἰς τρόπον ὥστε νὰ πράττῃ καὶ ἀκουσίως ὅ,τι ὀφείλει ἐκουσίως νὰ πράττῃ. Μόνον δὲ ἡ πρακτικὴ ἀσκήσις, ἡ ἀέναντος ἐξάσκησις δύναται ἐπὶ τέλους νὰ μεταβάλῃ εἰς ἐνστικτοῦς, τὰς ἐκουσίας πράξεις, ἡ δὲ πείρα τὸ ἀπέδειξεν ἀρκούντως ὅτι δὲν ἐπαρκεῖ ἡ μόνη διδασκαλία τῆς ἠθικῆς, τούναντιον δὲ μόνη ἡ πρακτικὴ αὐτῆς ἐξάσκησις στέφεται διὰ πλήρους ἐπιτυχίας. Πᾶσα δὲ τῆς ἠθικῆς ἐξάσκησις βαίνει ἐπὶ βάσεων, ἃς διέπουν οἱ νόμοι τῆς φύσεως καὶ δὲν δύναται ἐπὶ ἀλλοτρίων βάσεων νὰ θεμελιωθῇ· ὅθεν ἐπεταὶ ὅτι χειραγωγητέα ἡ ἠθικὴ ἀγωγή συμφώνως τῇ ἐμπειρίᾳ, τῇ ἀπορροῦσῃ ἐκ τῆς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν σπουδῆς.

Ἐν τῇ σπουδῇ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐγκείται ἡ θεμελιώδης ἰδέα ὅτι διέπει τὴν προοδευτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τῇ φύσει νόμος τις γενικὸς ἢ παγκόσμιος. Ἡ παγκόσμιος πρόοδος εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον· ἡ ζωο-

λογία π. χ. μαρτυρεῖ τοῦτο ὡς πρὸς τὸν ἐξευγενισμόν τῶν ζώων, ἡ ἱστορία ὡς πρὸς τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦ γεγονότος τούτου ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν λατρεία, πρὸς τὸ ὑπέρτατον ἐκείνο ὄν, πρὸς ὃ τείνει πᾶσα πρόοδος.

Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ συναντῶνται αἱ τε φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ τὰ θεολογικὰ δόγματα. Ἀμφοτέρων σκοπὸς ἀνώτατος εἶναι ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ, ἀφικνοῦνται δὲ εἰς αὐτὸν αἱ μὲν διὰ τῆς ἐρεῦνης, τὰ δὲ διὰ τῆς πίστεως. Τὰ μὲν δόγματα προσθεύουσιν ὡς σκοπὸν τῆς ἀνθρωπότητος τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν αἰώνιαν εὐδαιμονίαν ἐπιστροφήν, αἱ δὲ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ὁπίων ἀντίκειται ὅλως ἡ παραδοχὴ τῆς λήξεως τοῦ σύμπαντος διὰ μεταβάσεως εἰς τελείαν καὶ μόνιμον ἡρεμίαν, τὴν ἄπειρον πρόοδον καὶ τελειοποίησιν, δι' ἧς θέλει δυναθῆ ποτὲ νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὸ αἰώνιον φῶς ἡ ἀνθρωπότης.

Ἀντικείμενον τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ τάσις πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πᾶσα δὲ ἠθικὴ πράξις πηγάζει ἀναγκασίως ἐκ τῆς τάσεως ταύτης· ἀποτελεῖ δὲ τὸ κριτήριον τῆς συνειδήσεως ἡ ἐξέτασις, ἂν ὄντως πᾶσα πράξις ἐξ αὐτῆς ἐξεπήγαγεν. Ἀλλ' ὁμῶς καὶ τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης ὁ πρωτεύων χαρακτήρ εἶναι ἡ πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς ἀληθείας τάσις· ὅθεν ἐπεταὶ ὅτι οἰαδήποτε πρόοδος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἠθικῆς φαίνεται κατρωτῆ μόνον διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἐπὶ τὸν βίον ἐφαρμογῶν αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο πανταχοῦ βλέπομεν ὅτι τὰ κράτη προετοιμάζουσιν νῦν ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ἐκπαιδευτηρίοις ριζικωτέρας καὶ εὐρυτέρας περὶ φύσεως γνώσεις· τί δὲ καὶ πῶς δύναται νὰ προαγάγῃ ἡ εἰσαγωγή τῆς νέας ταύτης μεθόδου, τοῦτο δεικνύει ἡ ἀνάπτυξις τῆς ιατρικῆς, ἥτις ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν ἐντελῶς μετεμορφώθη, δεικνύει δὲ καὶ ἡ γιγαντιαία διανοητικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἀνθρωπότητος, ἀφ' ὅτου ἰδρῦθησαν ὡς τοιαῦται αἱ νεώτεραι φυσικαὶ ἐπιστῆμαι.

X.

ΣΚΙΑΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΩΤΙΚΑ

ΥΠΟ

SIEGFRIED KOPPER.

Α' ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Ἐν Κετίγγῃ ὑπάρχουσι τὴν σήμερον τέσσαρα σχολεῖα, δύο κατώτερα, τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῶν ἀρρένων καὶ τὸ τῶν θηλέων, προωρισμένα νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς μόνον τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, καὶ δύο ἀνώτερα, ἡ θεολογικὴ σχολὴ καὶ τὸ ἐκπαιδευτήριον τῶν κορασιῶν. Καὶ τῆς μὲν θεολογικῆς σχολῆς

σκοπός τὸ νὰ παρέχη καλῶς κατηρτισμένους πνευματικούς ποιμένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τὰ σχολεῖα ἱκανούς διδασκάλους, τὸ δὲ ἐκπαιδευτήριον τῶν κορασιῶν σκοπεῖ τὴν διαμόρφωσιν οὐ μόνον καλῶν διδασκαλισσῶν διὰ τὰ σχολεῖα τῶν κορασιῶν τὰ μέλλοντα ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἰδρυθῶσι καθ' ἅπαντα τὰ διαμερίσματα, ἀλλὰ καὶ ἀνταξίων οἰκοδομησῶν διὰ τοὺς εὐπαιδευτοτέρους ἐκ τῶν νέων, τοὺς ἰδρυτάς ἐν τῷ μέλλοντι μᾶλλον πεπολιτισμένων οἰκογενειῶν. Τοῦτο εἶναι σημαντικὴ σπουδαία ἔχουσα συνεπίαις ἐπὶ τὰ κρείττω τροπῇ, ἢ ἐκεῖνος μόνον δύναται προσηκόντως νὰ ἐκτιμήσῃ, ὅστις γνωρίζει, πόσον κακῶς εἶχον πάντα ταῦτα ἐν Μαυροβουνίῳ μέχρι τοῦδε, ἔτι δὲ καὶ νῦν ἐξακολουθοῦσι κατὰ μέγα μέρος ἔχοντα. Ἴνα γίνῃ παῖς τις καλόγηρος ἢ ἱερεὺς, καὶ οὕτως ἐξασφαλισθῇ αὐτῷ ἢ ἀποκατάστασις ἐν τινι πενιχρῷ κελίῳ ἢ μικρὸν εἰσόδημα παρὰ τινι ἐκκλησίᾳ, οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖτο ἢ νὰ προσέλθῃ παρὰ τινι μοναχῷ ἢ ἱερεῖ, ὅπως διδαχθῇ τὸ ἐπάγγελμα. Τοῦτο δὲ εἰς οὐδὲν ἄλλο συνίστατο ἢ εἰς τὸ ἀπομυμεισθαι μηχανικῶς τὸ τυπικὸν ἐν ταῖς ἱεροτελεστείαις καὶ εἰς τὸ ἀναγινώσκειν τὴν παλαιοσλαβικὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν οὐδέτερον τούτων ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐννοῆ. Ἐὰν δὲ πρὸς τούτοις ἠδύνατο νὰ ἀναγινώσκῃ τὴν καθωμιλημένην σερβικὴν καὶ μάλιστα νὰ γράφῃ, ἦτο σοφός. Καὶ ὅμως ὀλίγιστοι μόνον μεταξὺ τῶν 300—400 ἱερέων, οὗς ἤριθμοι τὸ Μαυροβούνιον, ἦσαν καὶ αὐτῶν μόνων τῶν τεχνῶν κάτοχοι, καὶ τοῦτο μετρίως. Οἱ πλεῖστοι ἤρκοοντο εἰς τὴν ἀπὸ στήθους ἐκμάθησιν τῶν διαγεγραμμένων τύπων διὰ τὸ βᾶπτισμα, τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου καὶ τὴν ταφὴν, καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν, τῆς ἀνάγκης παρισταμένης. Ἐὰν εἰδῆ τις εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἄλλο βιβλίον ἐκεῖνου, εἰς ὃ εἶχε συνειθίσει ὁ ὀφθαλμὸς, δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ. Καὶ δυσκόλως ἠδύνατο τις νὰ ἀπαιτηθῇ παρ' αὐτῶν πλεῖω διότι ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἔπαυεν ἡ ἐντολὴ τοῦ ἱερέως. Ἐτκάπτεν ἐν τῷ ἀγρῷ, ἤλαυνεν εἰς τὴν ἀγορὰν τὸν ἡμίονον αὐτοῦ πεφορτωμένον γεωμηλα, ἢ ἐὰν οὐδὲν ἄλλο καλλίτερον εἶχε νὰ πρᾶξῃ, ἐτίθετο ἐπὶ κεφαλῆς ὄμιλου ὀπλισμένων ἐταίρων, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπέπιπτε πρὸς ἀντεκδίκησιν εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας. Διὰ τοῦτο ἐκ παλαιῶν χρόνων οἱ ἱερεῖς ἐν Μαυροβουνίῳ μᾶλλον διεκρίνοντο ἐν τῇ πολεμικῇ τέχνῃ ἢ ἐν τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν ψυχῶν, καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν μᾶλλον δεδοξαμένων ἡρώων καὶ ἡγεμόνων τοῦ Μαυροβουνίου ἀντιποιοῦνται ὡς ἀνήκοντας εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν, δικαίως ἐπὶ τούτῳ ἐγκαυχώμενοι. Ἄγνωσθαι, ἢ ἴσως νὰ γινώσκοντο, ὅτι μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ τὴν σήμερον τὰ πολεμικὰ διέπων, ὃν τσακίς ἀνέφερον αἱ ἐφημερίδες, ὅτε μὲν ὡς στρατηγόν, ὅτε δὲ ὡς ὑπουργόν τῶν στρατιωτικῶν, ἔστιν ὅτε καὶ ὡς στρατάρχην, ὁ Ἡλίας Πλάμενας εἶναι καὶ αὐτὸς ἱερεὺς. Παππᾶ Ἡλίαν ὀνομάζει αὐτὸν συντόμως ὁ λαὸς καὶ αὐτὸς ὁ ἡγεμόν. Διδάσκαλοι καὶ διδασκαλίσσαι, ὡς ἰδιαιτέρα τις τάξις ἢ ὡς ἐπάγγελμα ἰδιαιτέρον ἔχοντες τὴν διδασκαλίαν, οὐδὲν ὅπως ὕφιστανον μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων. Ὡς τοὺς γραμματεῖς αὐτῶν καὶ

γραφεῖς, οὕτω καὶ διδασκάλους διὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἰδρυόμενα σχολεῖα ἠναγνάζοντο οἱ Βλαδικκαὶ νὰ προσκαλῶσιν ἐκ τῆς ξένης, ἐκ τῆς Δαλματίας, Αὐστρίας ἢ Σερβίας. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς τῶν ἱερέων ἤξίου ὅτι ἐπίσταται, παρὰ ταῖς γυναῖξιν βεβαίως δὲν ἠδύνατο. Ἄλλως νὰ θεωρῆται ἢ ὡς ὅπως περιττὸν, καὶ δὴ καὶ ἀπρεπές. Καὶ τί τὸ ἐκ τούτου ὄφελος εἰς τὴν γυναῖκα, ἢ τις ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἦτο καταδεδικασμένη εἰς τὰς μεγίστας ταλαιπωρίας, καὶ ἦτις μεθ' ὅλον τὸ σέβας τοῦ υἱοῦ πρὸς τὴν μητέρα, μεθ' ὅλην τὴν ἀγάπην τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς τὴν ἀδελφὴν, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τὴν κατωτάτην κατέχει θέσιν, τί τὸ ὄφελος νὰ ἔχῃ γνώσεις ἄλλας παρὰ ἐκείνας, ἃς ἠδύνατο νὰ χρησιμοποίησῃ ἐν τῷ σταύλῳ, ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ καὶ παρὰ τῆ ἐστία; Ἀλλὰ πάντα ταῦτα βεβαίως θὰ μεταβληθῶσιν. Ἦδη τοῦτο εἶναι τεραστία πρόοδος, τὸ ἀναγνωρίζειν, ὅτι ἀνευ τῆς συμπράξεως τῶν μητέρων εἰς τὴν παιδείαν τοῦ λαοῦ, αὕτη θὰ μὲν αἰωνίως ἀτελής. Ἡ χειραφεσία τῆς γυναίκος εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ ἡ χειραφεσία τοῦ λαοῦ.

Κατὰ πρῶτον ἐπεσκέφθην τὸ κατώτερον σχολεῖον τῶν κορασιῶν, ὡς τὸ μᾶλλον πρόχειρον καθόσον, ἐν ἐλλείψει καταλληλοτέρου χώρου, ἐνοικεῖ προσωρινῶς ἐν τῷ ἰσογείῳ δωματίῳ οἰκίας τινὸς παρὰ τὴν πλατεῖαν. Εἶπον δωμάτιον ἄλλὰ δέον νὰ ἐλαττωθῇ εἰς τὸ ἔπακρον ἢ ἰδέα περὶ τοῦ χώρου, ὃν ἐγὼ οὕτως ὀνομάζω, ἀποβλέπων εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις καὶ ἐνεκὸν ἀδυσφοροσύνης πρὸς τὰς ἐν αὐτῷ ὑπὲρ ἀξιεπαίνου σκοποῦ ἐργαζομένας νέας. Προσοχὴ! Εἰσέρχεται τις διὰ μικρᾶς θύρας, ἦτις διὰ τελείους ἀνδρας εἶναι λίαν χαμηλὴ. Μόλις ὑπερβαίνει τις τὸ κατώφλιον καὶ πίπτει εἰς βαθὺν πετρῶδη βόθρον, ὃν πρέπει νὰ διαβῇ ὁ βουλόμενος πάντως νὰ εἰσέλθῃ. Καὶ ἡ μὲν συνώθησις 30—40 κορασιῶν διαφόρου ἡλικίας ἐν οὕτῳ περιορισμένῳ χώρῳ, δικαιολογεῖται ἕως ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, τοῦτο ὅμως εἶναι ἀσύγγνωστος ἀμέλεια, ἢ οὐδ' αὐτὴ ἡ ἐσχάτη πενία δύναται νὰ δικαιολογήσῃ. Ἴνα μορφώσῃ τις τὸν νοῦν νέων κορασιῶν, οὐδαμῶς ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐμβάλῃ εἰς κίνδυνον τοὺς πόδας αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουσιν ἀρκετοὶ λίθοι ἐν Κετίγνῃ πρὸς πλήρωσιν βόθρου, καὶ οὐδὲν ἄμφιβέλλομεν ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη θὰ ἀπετελέσθῃ ἤδη. Ἐν τῇ μικρᾷ θυρίδι τῇ μόνῃ ἄλλως, ἦτις φωτίζει τὸν χώρον, ἀθήται παρὰ μικρᾶ τινι τραπέζῃ ἢ διδασκαλίσσα, πρεσβυτέρα τις λίαν εὐσαρκὸς κυρία ἐκ Δαλματίας, ἧς ὁ σύζυγος ἀσχολεῖται εἰς τὴν νεωστὶ ἰδρυθεῖσαν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, μετὰ τῆς βοήθου αὐτῆς, νεάνιδος ταύτης ἐκ Μαυροβουνίου. Ἡ διδασκαλίσσα διακόπτουσα τὴν παράδοσιν ὑποδέχεται ἡμᾶς λίαν φιλοφρόνως, ἐπίσης καὶ τὰ μικρὰ κοράσια, ἀνθηρά, φαιδρά καὶ ζωηρά ὄντα, ἡλικίας ἀπὸ 8—12 ἐτῶν. Τὰ ἀντικείμενα τῆς διδασκαλίας ἦσαν ἐκτὸς τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς, ἡ σερβικὴ καὶ ἰταλικὴ γλῶσσα, ἀριθμητικὴ, κατῆχησις, γεωγραφία καὶ ἡ πάτριος ἱστορία. Ἡ τελευταία αὕτη προεδίδετο ὅτε εἰσῆλθον καὶ διὰ τοῦτο ἔκαμον χρῆσιν τῆς δα-

θείσης μοι ἀδείας ἵνα ἀπευθύνω πρὸς τὰς μικρὰς ἐρώτησιν τινα. « — Ἐχετε ἴσως ἀκούσει, περὶ τινος πρίγκιπος Λαζάρου; » — Πάτσι ἀνέτειναν τὰς χεῖρας καὶ μὲν φωνῇ ἀνέκραξαν.

« Πῶς ὄχι! »

— « Δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ κἀμητε τὴν ἀρήγησιν παῖσαι ὁμοῦ, εἴπεν ἡ διδασκάλισσα. Ὀνομάσατε μίαν ἐξ ὑμῶν, τὴν μᾶλλον πρὸς τοῦτο ἐπιτηδεῖαν ». — Παῶν αἱ χεῖρες ὑπέδειξαν δεκαετὲς περίπου κοράσιον, ὅπερ δὲν ἦτο μὲν κυρίως εὐμορφον, ἐφάνετο ὅμως λίαν νουνεχὲς τὴν ὄψιν. Ἰστατο συνεστραμμένη καὶ νεύουσα πρὸς τὰ κάτω φέρουσα πενιχρὰν μὲν, ἀλλὰ καθαρὴν ἐσθήτα, τὴν δὲ πρῶθεν κάλυμμα μετὰ τοῦ μέλανος πέπλου καθήκε μέχρις ἄκρου μετώπου. Εὐθὺς κατενόει τις ὅτι ἦτο ἡ πρώτη τοῦ σχολείου. Καὶ ὄντως ἀμὰ λαβοῦσα θάρρος ἀρηγήθη τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀτυχοῦς ἡγεμόνος τοσοῦτον εὐκρινῶς, τοσοῦτον λεπτομερῶς καὶ μετὰ τασχύτης πατριωτικῆς θερμότητος ἐν τῇ ἐκφράσει, ὥστε, οὐδόλως αἰσχύνουμι νὰ τὸ εἶπω, δάκρυα ἐξέβλυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ὁ πρίγκιψ Λάζαρος, ὡς γνωστὸν, εἶναι ὁ ἥρωὲς τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἔπους τῶν Σέρβων. Ἡ μικρὰ φιλόπατρις μαθήτρια ἦν ἡ θυγάτηρ τοῦ γεροσικιστοῦ Πέκου Τσέροβιτς, ἐνὸς τῶν νεωτάτων, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἐσχάτων τοῦ Μαυροβουνίου ἡρώων. Καὶ πάντα δὲ τὰ ἄλλα αἱ μικραὶ τῆς Κετίγνης καλῶς ἐπίστασαν. Εἰς μικρὸν τι κοράσιον ἐξέφρασα τὸν φόβον, μήπως ἡ σελήνη, ἐὰν σκωριάσωσιν οἱ ἥλιοι, δι' ὧν ἀπὸ κκταβολῆς κόσμου εἶναι προσηλωμένη εἰς τὸν οὐρανὸν, πέση λαμπρὰν τινὰ νύκτα ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ἐκεῖνο κκταγέλασέ μου, ὡς μὴ εἰδότος, ὅτι ἡ σελήνη οὐδαμῶς εἶναι προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ πορεύεται τὴν ἀτραπὸν αὐτῆς οὕτω σταθερῶς καὶ ἀσφαλῶς, ὡς ὁ ἡμίονος τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ. Καὶ ἐργόχειρα μοὶ ἐπεδείχθησαν, λίαν κομψὰ, ἐν οἷς καὶ ποικίλατα ἐπὶ κανάβου ἐξ ἐρίου καὶ μετὰξῆς, περιστάνοντα κανάβια πτηνὰ ἐκ κιτρίνου ἐρίου καὶ ἕκ ἐξ ἰκθίνου ἐρίου· πάντα φυσικώτατα. Εὐρον ὅμως ἀσυγκρίτως προτιμώτερα πάντων τούτων τῶν πρὸς ἐπίδειξιν ἔργων, ὧν ἄνευ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Μαυροβουνίῳ νομίζεται ἀδύνατος ἡ εἰσῆγησις εἰς τὰ γυναικεῖα ἐργόχειρα, τὰ ῥαπτικὰ ἔργα καὶ τὰ πλεκτά. Ταῦτα θὰ δυνηθῶσι ποτὲ νὰ χρησιμοποιοῦσιν.

Τὸ ἀνώτερον σχολεῖον τῶν κορασιῶν, ἢ τὸ Ἰνστιτούτον, ὡς ἐπισήμως ἀποκαλεῖται, ἰδρυθέν ἐν ἔτει 1869, εὐρίσκεται ἀπὸ τοῦ 1870 ἐν τινὶ ἐπὶ τούτῳ ἰδίᾳ τῷ σκοπῷ οἰκοδομηθείσῃ λίαν εὐρυχωρῇ καὶ λίαν σκοπίμως διασκευασμένῃ οἰκίᾳ, εἰς ἣν προστέθη καὶ μέρος τι ἐδάφους πρὸς κατασκευὴν κήπου. Ὡς ἐκ τῆς ὅλης διευθετήσεως καὶ διακοσμήσεως εἶναι διδασκαλεῖον ὑποτρόφων παρθένων, ἱκανὸν νὰ περιλάβῃ 30 μαθητρίδας, ὧν 20 μὲν δωρεὰν, 10 δὲ ἀντὶ 200 φλωρινίων ἐτησίως ἀπολαμβάνουσι τὴν τε διδασκαλίαν καὶ τὴν ὅλην τροφήν. Ἡ εἰς μόνην τὴν διδασκαλίαν συμμετοχὴ ἐπιτρέπεται ἐν τούτοις καὶ εἰς ἐξωτερικὰς, διατρεφομένας παρὰ τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν καὶ

συγγενέσιν· οὕτω π. χ. αὐταὶ αἱ δύο πρεσβύτεραι ἡγεμονόπαιδες τοῦ Μαυροβουνίου ἢ Ζάρκα καὶ ἡ Βιδοςάβα ἠκροῦντο πολλῶν μαθημάτων. Μόνον κοράσια ἡλικίας ἀπὸ 9 ἕως 12 ἐτῶν εἶναι παραδεκτὰ, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἔχουσιν οὐ μόνον ἰθαγενεῖς Μαυροβουνιώτιδες, ἀλλὰ καὶ θυγατέρες δαλματῶν, ἐρζεγοβινίων, βοσνίων καὶ ἄλβανῶν γονέων, καὶ μάλιστα ἐπὶ ἴσοις καὶ ὁμοίοις, ἐὰν μόνον εὐμορφῶσι τῆς ἀναγκαίας προπαιδείας. Ἄλλως δὲ αὕτη συνίσταται εἰς μόνον τὸ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν τὴν σερβικὴν καὶ τὰ ἀριθμητικὰ σημεῖα, εἰς τὸ ἀριθμεῖν μέχρις ἑκατῶν καὶ εἰς τὸ γινώσκειν ἀπὸ στήθους τινὰς προσευχάς. Ἀντικείμενα διδασκαλίας εἶναι ἐκτὸς τῆς θρησκείας: γραφὴ, ἀριθμητικὴ, γεωγραφία, ἐθνογραφία, ἱστορία, φυσικὴ, ῥωσικὴ, γαλλικὴ, νῦν δὲ καὶ γερμανικὴ γλῶσσα· ἔπειτα ὠδική, ἢ τῶν κήπων ἐξεργασία καὶ ἡ βομβυκοτροφία. Ταῦτα δὲ πάντα διαμοιράζονται τρεῖς ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ κατοικοῦσαι διδασκάλισσαι, ἡ δεσποινὶς Ναδέσδα Πάκιεβιτς ἐκ Ῥωσσίας, αἱ δεσποινίδες Μιλένα Στάνογιεβιτς καὶ Μίλκα Κοιάνοβιτς ἐκ Σερβίας, προσέτι δύο ἐξωτερικοὶ διδάσκαλοι: ὁ κ. Νοβάνοβιτς ἐκ Δαλματίας, συγχρόνως καθηγητὴς ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ καὶ ὁ τῆς ὠδικῆς διδάσκαλος κ. Σουλτζ ἐκ Πράγης, συγχρόνως διευθυντὴς τῆς μουσικῆς ἐν Κετίγνῃ. Ὁ ὅλος κύκλος τῆς διδασκαλίας συμπληροῦται εἰς ἕξ ἔτη, διαιρούμενα εἰς τρία διετῆ τμήματα. Κατὰ τὰ πρῶτα δύο ἔτη λαμβάνει πέρας ἡ ὅλη διδασκαλία γενικῶς. Κατὰ τὰ ἐπόμενα δύο ἔτη, ἅπερ εἶναι προωρισμένα διὰ τὴν μᾶλλον λεπτομερῆ ἐκπαίδευσιν, κατατάσσονται μόνον μαθήτρια ἔχουσαι ἀνεγνωρισμένως μείζονα ἱκανότητα· καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα δύο ἔτη τὰ καλούμενα πρακτικὰ, μόνον αἱ ἀρισταὶ ἀναδειχθεῖσαι καὶ αἱ βουλόμεναι αὐταὶ νὰ ἀπριερωθῶσιν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. Αὐταὶ ἐπισκοποῦσι τὰς νεωτέρας, ὑποδιδάσκουσιν αὐτάς, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ διδάσκουσι. Σὺν τῷ ἔτει 1874 ἀπετελέσθη ὁ πρῶτος ἐξαετῆς κύκλος τῆς διδασκαλίας· ἐκ δὲ τῶν δέκα μαθητριῶν, αἵτινες ἀπεραίτησαν, αἱ μὲν ἐννέα ἔλαβον δίπλωμα διδασκαλισσῶν, ἅπασαι Μαυροβουνιώτιδες, εἰς δὲ τὴν δεκάτην ἔλαχεν ὁ μᾶλλον ἐπίζηλος κληρὸς, νὰ λάβῃ αὐτὴν γυναῖκα ὁ τῆς γερούσιας πρόεδρος Βόζος Πέτροβιτς ὁ ἐξάδελφος τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις τὴν σήμερον εἶναι ἀρχηγὸς τῆς νοτίου στρατιᾶς τῶν Μαυροβουνίων.

Ὡς διευθύντρια προτίσεται τοῦ Ἰνστιτούτου ἡ δεσποινὶς Πάκιεβιτς, ἐπὶ τούτῳ ἀπόσταλθεῖσα ἐκ Πετροπόλεως παρὰ τῆς προστατίδος τοῦ καθιδρύματος, τῆς αὐτοκρατορίας Μαρίας Ἀλεξανδρόβνας, εἰς ἣν ὡς τὴν κυρίως ἰδρύσασαν καὶ πράγματι διατηροῦσαν αὐτὸ (δι' ἀπαστολῆς 5,500 ρουβλίων κατ' ἔτος) ἐπεφυλάχθη διὰ τοῦ καταστατικοῦ νόμου ὁ διορισμὸς τῆς διευθυντρίδας, ὅπως εἰς ταύτην τὴν τελευταίαν ἢ ἐκλογὴ τῶν διδασκάλων καὶ ἐν γένει τοῦ ὅλου προσωπικοῦ. Βεβαίως κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐνασκειται ἐξωθεν εὐρυτάτη ἐπιρροή. Πάντως ὅμως προτιμώτερον τοῦτο ἢ ἐὰν ἠναγκάζετο ἕνεκεν ἐλλείψεως τῶν ἀπαιτουμένων μέσων νὰ ἀναβληθῇ ἐπ' ἀόριστον χρόνον ἢ ἀνί-

δρυσις ταιούτου καθιδρύματος, ἀπ' οὗ τσαυτά προσδοκῶνται, καὶ δικαίως, ὑπὲρ τῆς καθολικῆς παιδεύσεως ἀγαθὰ. Ἄλλως ἢ δεσποινὶς Πάκιαεβιτς εἶναι ἔμπειρος διδασκάλισσα, ἐξαιρετὸς οἰκονόμος, πλήρης ζήλου καὶ ἀκαύστου δραστηριότητος, ἐν ἐνὶ λόγῳ παιδαγωγῶς ἐμπορούμενη τῆς πλήρους ἐκείνης ἀροπιώσεως εἰς τὸ ἐπάγγελμα, ἢν ἠδύνατό τις ἴσως νὰ ὀνομάσῃ ἀποστολικὸν ζῆλον. Εἰς πάντα τὰ διαμερίσματα τῆς οἰκίας, ἧς ἔχει τὴν διοίκησιν, ἐπικρατεῖ μεγίστη τάξις καὶ περιλαμπεστάτη καθαρότης, ἐπὶ τε τῶν διόδων καὶ ἐπὶ τῶν κλιμάκων, ἐν τε τῷ μαγειρείῳ καὶ ἐν τοῖς δωματίοις. Ἐκίστη μαθήτρια ἔχει ἐν αὐτοῖς ἰδιαιτέρων τράπεζαν καὶ ἰδιαιτέρον κιβώτιον. Ἡ διευθύντρια μοὶ ἠνέωξε λίαν φιλοφρόνως πολλὰ τούτων καὶ ἐνταῦθα ἀκόμη ἐπεκράτει ἐν παντὶ τοιαύτη τάξις καὶ ἰδίᾳ τοιαύτη κοσμιότης καὶ καθαρότης, ὑποῖαν ἴσως δὲν εὐρίσκει τις πᾶντοτε ἐν τοῖς ἡμετέροις ὑποτροφείοις. Ἰδίως μεγάλη καταβάλλεται φροντίς περὶ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, τὸν ἱματισμὸν, τὴν κοίτην, καὶ τὴν τράπεζαν. Αἱ κλίναι εἶναι ἐξαιρετοί, ἢ τράπεζα καθαρῶς πικρετικωμένη μετὰ δύο παροψίδων δι' ἐκίστην τῶν συντραπέζων καὶ προσέτι μετὰ χειρομάκτρων καὶ τῶν δεμάτων αὐτῶν μικρὰ πράγματα δι' ἡμᾶς, δι' ἐκείνους ὅμως σημαντικώτατα.

Θὰ ἦναι εὐεργέτημα διὰ τὰς νεάνιδας ταύτας, ἐὰν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον μάθωσιν ἐνωρὶς νὰ ἐνασμενίζωνται εἰς τὴν τάξιν καὶ καθαρότητα, καθίσταμεναι οὕτως ἱκαναὶ νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας προσηλυτισμὸν ὑπὲρ τούτων τῶν ἐν Μαυροβουνίῳ ὀλίγων σπανίων ἀρετῶν καὶ εἰσαγάγωσιν αὐτάς εἰς πᾶσαν τὴν χώραν. Ἦτο ὥρα σχολῆς καὶ διὰ τοῦτο εὖρον ἐν τῷ κήπῳ ἀπησχολημένους περὶ τὸ ἐπισκᾶπτειν τὴν γῆν καὶ τὸ κατασκευάζειν πρακτικὰ διδασκαλίσσας καὶ μαθητρίδας, ἐν αἷς διεκρίνοντο πλεῖσται νεκρὰ καλλονὰ φέρουσαι τὸν Μαυροβουνιώτικόν τύπον. Ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῆς στιγμιαίας ἀσχολίας ἀπηύθυνα πολλὰς ἐρωτήσεις περὶ τοῦ βίου τῶν φυτῶν καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν οἰκιακὴν τῶν ἀνθρώπων οἰκονομίαν, ἔλαβον δὲ λίαν προσφευγὲς ἀποκρίσεις. Μεγάλως δὲ ἐθαύμασα τὰς γεωγραφικὰς καὶ ἐθνογραφικὰς γνώσεις τῶν σοφῶν τούτων Μαυροβουνιώτιδων. Ἄγνων, ἂν δεκατριῶν ἐτῶν κοράσιον τῶν ἡμετέρων ὑποτροφείων θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντικρούσῃ τὸν ἰσχυρισμὸν μου, ὅτι οἱ Γερμανοὶ κατὰγονται ἀπὸ τῶν Περσῶν, μετὰ τσαυτῆς ἐμβριθείας, μεθ' ὅσης κατεπολέμησεν ἢ οὐχὶ προσηυτέρα μελανόφθαλμος Μαυροβουνιώτις τὴν ὑπ' ἐμοῦ τεθεῖσαν θέσιν, ὅτι οἱ Μαυροβουνιώται εἶναι ἀπόγονοι τῶν Δανῶν. Σύμπασα ἢ Ἰνδοευρωπαϊκὴ φάλαγγς ἐδέησε νὰ στρατεύσῃ, καὶ τὸ ὅλον γενεαλογικὸν δένδρον τῶν ἀνατολικῶν, βορείων καὶ νοτίων Σλάβων ἀπεφυλλίσθη, ὅπως ἀποδειχθῆ μόνον εἰς ἐμὲ, ὅτι πλανῶμαι. Ἐξαιρετικῶς, καὶ εἰς πλείστας παραδειγματικῶς ὥραϊας εὖρον ἄριστον γραφικὸν χαρακτῆρα τόσοσιν σερβικὸν ὡς καὶ γαλλικόν. Καὶ ἀληθῶς θαυμάζει τις, ὅταν μάλιστα ἀναλογισθῆ, ὅτι εἶναι θυγατέρες μητέρων, αἵτινες φέρουσι τὸν τίτλον Βοσδοῦα, καὶ ὅμως ἀντὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν οὐδὲ σταυρὸν δύ-

νανται νὰ γράψωσιν ἐπὶ τοῦ χάρτου. Δὲν δύναμαι ἐπίσης νὰ ἐπαινέσω, ὅτι αἱ νέαι Μαυροβουνιώτιδες, Βόσνικαι κτλ. εἶναι ἠναγκασμένοι κατὰ τὴν διαμωνήν αὐτῶν ἐν τῷ καταστήματι νὰ ἀπεκδυθῶσι τὴν εἰθισμένην αὐτῶν ἐθνικὴν στολὴν καὶ ἀντὶ ταύτης νὰ περιβληθῶσι λίαν ἀπειροκάλως κατεσκευασμένην φαϊόχρουν ἐσθήτην, οὕτω καλουμένην εὐρωπαϊκὴν. Πρὸς τί, ἀφοῦ ἄμα καταλείπουσαι τὸ κατὰστημα, καὶ δι' αὐτὸ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῶν διακοπῶν, ἐπιστρέφουσι πάλιν εἰς τὰς ἐγγυρίους αὐτῶν στολάς, καὶ εἶναι μάλιστα ἠναγκασμένοι εἰς τοῦτο, ἂν δὲν θέλωσι νὰ γίνωσι καταγέλαστοι ἢ νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀπεξενωμένοι. Ἡ μήπως δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ τρόπου ἐπιδιώκεται ῥιζικὴ τις ἀποστράφη τοῦ ἐπιβαλλομένου ξένου συρμοῦ; Τὸ καθιδρυμα εἶναι καλῶς ἐφωδιασμένον διὰ βιβλίων, γεωγραφικῶν χαρτῶν καὶ τῶν λοιπῶν πρὸς διδασκαλίαν ἀναγκαίων· τὸ δὲ κομψὸν κἀίδιον εἶναι πλούσιον ἀργυρῶν, περιχρῦσων καὶ ἐγκαύστων ἱερῶν σκευῶν. Πᾶντα δὲ ταῦτα εἶναι δωρήματα τῆς Αὐτοκρατείας ἐκ Πετροπόλεως, ἧτις οὐδὲν ἔτος ἀφίνει νὰ παρέρχηται χωρὶς νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι ἐνθυμεῖται τὸ καθιδρυμα, διὰ τινος δώρου, ἐκτὸς τῶν πεμπομένων 5,500 ρουβλίων.

Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῶν ἀρρένων καὶ ἡ θεολογικὴ σχολὴ ἐνοικοῦσιν ἐν οἰκήμασιν, ὧν ὁ ἀρχικὸς προορισμὸς εἶναι μὲν ἄγνωστος, περὶ ὧν ὁμως βεβαίως κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν οὐδόλως προεβλέφθη, ὅτι ἐμελλόν ποτε νὰ ἐξυπηρετήσωσι τοσοῦτον ὑψηλοῦς σκοπούς. Καὶ ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ ἡ ἐσχάτη ἔνδεια. Π. χ. ἡ θεολογικὴ σχολὴ δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῆ, ἐὰν δὲν ἐπῆρκει εἰς τὰς δαπάνας ἡ ῥωσικὴ σύνοδος, ἂν καὶ ἔχη δύο μόνον τάξεις, ἐν αἷς διδάσκονται ἅπαντα τὰ μαθήματα παρὰ δύο μόνον καθηγητῶν καὶ τοῦ πρυτάνεως, τῶν κκ. Σπύρου Κοβάτσεβιτς, Βόσκου Νοβάκοβιτς καὶ Πέτρου Βεζάρβ, πάντων Δαλματῶν. Πικρευρέτην κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ εἰς τὰ δύο τμήματα καὶ ἀπηύθυνα πρὸς τοὺς φοιτητάς διαφόρους ἐρωτήσεις ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νοτιοσλαβικῆς φιλολογίας, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ψυχολογίας. Ἐκ τῆς εἰς αὐτάς ἀπαντήσεως κατεγόνησα ὅτι ἠδύναμην νὰ ὑπερβῶ ὀλίγον τι τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπιστημῶν τούτων. Οὐχ ἦττον εὐάρεστον πείραν ἔλαβον ἐν τῇ *ὀκτώβρα σκόλα* τῷ προπαιδευτικῷ σχολεῖῳ ἢ τῇ σχολῇ τοῦ λαοῦ¹, ἧς αἱ τέσσαρες τάξεις διηρημένοι εἰς δύο τμήματα περιλαμβάνοντα ἕκαστον δύο τάξεις, διδάσκονται ὑπὸ δύο διδασκάλων, ἀμφοτέρων Μαυροβουνίων. Ἐν τῇ γ' καὶ δ' τάξει εὖρον περὶ τοὺς 20 μαθητάς, ἀπὸ ἡλικίας 10 μέχρι 18 ἐτῶν. Ἐνταῦθα διδάσκονται πραγματικὰ μαθήματα ὀλίγη ἱστορία καὶ γεωγραφία. Ἐξήτασα ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Μαυροβουνίου, δαὺς ἀφορμὴν εἰς τινὰ τῶν ἀρχαιότερων μαθητῶν νὰ μοὶ διηγηθῆ τι περὶ τῶν διαδό-

1 Τὸ Μαυροβουνίον ἔχει τὴν σήμερον 52 τοιαῦτα σχολεῖα, ἐν οἷς διορίζονται διδάσκαλοι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς Μαυροβούνιοι. Εἰς τὰς δαπάνας ἐπαρκοῦσι τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου ἀφιερωθέντα παλαιὰ εἰσοδήματα τῶν μοναστηρίων. Ἀπὸ δὲ τοῦ παρελθόντος θέρους ὑφίσταται ἐν Δανιλογράδ καὶ γεωργικὴ σχολή.

χων τοῦ Ἰδῶν Τσερνόγιεβιτς. Ὁ νεανίας (ἐπειδὴ πράγματι ἦτο νεανίας, καὶ περ φοιτῶν εἰς τὸ σχολεῖον τῶν παιδῶν) ἐξεπλήρωσε τὸ καθήκον μετὰ μεγάλῃ σαφηνείᾳ· ὅτε ὁμῶς ἔφθασεν εἰς τὴν ἀφήγησιν, πῶς ὁ ἔσχατος Τσερνόγιεβιτς ἀδόξως, καὶ μόνον περὶ τῆς τρυφερᾶς αὐτοῦ διαίτης μεριμνῶν τὴν ἀρχὴν κατέθηκε καὶ εἰς Βενετιανὴν μετανέστη, καταλείπων τὴν ἀδέσποτον χώραν ἐν βαθυτάτῃ ταπεινώσει καὶ ἐσχάτῃ ἀθλιότητι, τότε δὲν ἠδυνήθη· νὰ ἀντιστῆ πρὸς ψυχικὴν τινα κίνησιν προδήλως ἐκ τοῦ ἐνδοτάτου τῆς καρδίας μυχοῦ προελθοῦσαν. Μόλις οὗτος ἔπαυσεν ὁ διδάσκαλος ἀπηύθυνε πρὸς ἄλλον ἐρώτησίν τινα ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Βοημίας περὶ τοῦ μυθικοῦ κύκλου τῆς Λιθουσίας. Πάνυ ἐξεπλήγην ἀκούσας τὴν ἀπάντησιν. Ἄλλα καὶ ἡ ὑπὲρ τὸ σῆμα μετρον εὐστοχία ἐκ μέρους τοῦ διδασκάλου, ἡ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐρωτήσει ἐκδηλουμένη, οὐδόλως μὲ διέλαθεν. ἠθέλησε προφανῶς νὰ ἀνταμείψῃ τὴν ἐρώτησίν μου ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ, προτείνων καὶ αὐτὸς φιλοφρόνως ἐρωτημὰ τι ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος μου. Ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ τάξει, ἐν ἣ ἐύρον περὶ τῶν 25 παιδῶν ἡλικίας μεταξὺ 8 καὶ 14 ἐτῶν, ἐφημιζέτο ἡ πραγματογνωσία, παρὰ τῇ ὁποῖᾳ ἐδιδάσκοντο αἱ στοιχειώδεις τέχναι τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, ὡς καὶ ὀλίγη γεωγραφία καὶ κοσμογραφία. Καὶ ἐνταῦθα συνετώταται ἀπαντήσεις. Ἰδίως διεκρίθη παῖς τις καθόλου ἀπτόητος, κατὰ τὴν ἐξήγησιν πῶς γίνονται ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ καὶ αἱ ὥραι τοῦ ἔτους. Ἄνθρωπός τις, ὅστις ἀπαράτρητος μοι ἠκολούθησεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν παραδόσεων, ἐξερέβχη εἰς ἀληθῆ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ ἐξετασθεὶς ἦτο ὁ νεώτατος αὐτοῦ υἱός· ἐκ τῶν δύο πρεσβυτέρων υἱῶν, ὁ μὲν εἰς ὑπηρεταί ἐν Κατάρφ, ὁ δὲ ἕτερος ἔβασκε κατ' οἶκον τὰ πρόβατα· οὗτος ὁμῶς ἦτο προωρισμένος νὰ ἐκπαιδευθῆ. «Συγγνώμην», ἔλαθε τὸ θάρρος νὰ με ἐρωτήσῃ ἐν τῇ διαχύσει τῆς πατρικῆς αὐτοῦ καρδίας, «Πόθεν ἔρχεσθε, Κύριε, ὥστε νὰ ἐνοήτε τόσο καλῶς καὶ νὰ ὁμιλήτε ἀκόμη τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν;» — «Ἐκ Βοημίας», ἀπεκρίθη — «Ὁμιλεῖται καὶ ἐκεῖ ἡ ἡμετέρα γλῶσσα;» — «Ὀχι· ἀλλὰ διδάσκεται, ὡς καὶ ἄλλα πολλά». Ἐπηκολούθησεν ἐμφαντικὸν νεῦμα ἐκ μέρους τοῦ γέροντος, μεθ' ὃ εἶπε πρὸς τὸν υἱόν: «Βλέπεις, Μίσκο, ἐκεῖ οἱ ἀνθρωποὶ μανθάνουσι, καὶ διὰ τοῦτο δύνανται νὰ πράξωσι τι, καὶ ζῶσιν ὡς ἀνθρωποὶ, ἐνῶ ἡμεῖς, οἵτινες οὐδὲν ἐμάθομεν, μένομεν προσκεκολλημένοι εἰς τοὺς γυμνοὺς τούτους λίθους, οὐδὲν δυνάμενοι νὰ κατορθώσωμεν, καὶ διάγομεν βίον κτηνῶν». Ἀποδίδω πιστῶς τοὺς λόγους τούτους, ἀποδεικνύοντας εὐγλωττως, πόσον βαθέως εἰσέδυσεν ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων εἰς πάντα τὰ στρώματα τοῦ μαυροβουνιωτικοῦ πληθυσμοῦ ἡ πεποιθήσις, ὅτι πράγματι τὴν σήμερον χωρὶς τῆς ἐπιστήμης δὲν ὀφίσταται δύναμις.

Καὶ ἀληθῶς κινεῖται τις εἰς οἶκτον, ὅταν σταθμίξῃ τὰ ἔλλιπῆ ταῦτα μέσα τῆς διδασκαλίας καὶ θεωρῇ τοὺς ἐνδεεῖς τούτους νέους, οὐχὶ σπανίως ἄθλια περιβεβλημένους ῥάκη, οἵκοι ἐν ταῖς σκοτεινοῖς αὐτῶν δωματίοις οὐδὲν ἄλλο βλέποντας ἢ ἀθλιότητα καὶ πενίαν, παρὰ δὲ τῶν γονέων οὐδεμίαν διανοητι-

κὴν ἄθῃσιν λαμβάνοντας, πόσον οὗτοι προσέχουσι τὸν νοῦν καὶ μετὰ ζήλου ἰδιοποιοῦνται τὰς μεταδίδομένας αὐτοῖς γνώσεις· καὶ μάλιστα οἱ πρεσβύτεροι μαθηταί, οἵτινες εἶναι εἰς κατὰστασιν νὰ κρίνωσι περὶ τῆς ἀξίας τοῦ μανθάνειν καὶ γινώσκειν. Οὐδόλως δὲ διστάζω νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι τόσο οἱ διδάσκαλοι ὅσον καὶ οἱ μαθηταί ἐν ταῖς σχολαίσις τούτοις ἀσυγκρίτως πλείω ἐπιτελοῦσιν ἢ ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραις ταῖς λεγομέναις πεπολιτισμέναις. Οἱ διδάσκαλοι μοι ἐβεβαίωσαν ὅτι οὐδόλως παρ' αὐτοῖς ὑπάρχει, ὅτι ἡμεῖς ἀποκαλοῦμεν κκοὺς μαθητὰς καὶ ἀναγώγους νέους. Παρ' ἡμῖν αἱ ἀναφύομεναι γενεαὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ σχολεῖον οἰκοθεν ἤδη διεφθαρμένοι ὑπὸ τῶν γονέων καὶ ὑπὸ ἀνικάνων οἰκιακῶν παιδαγωγῶν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ μανθάνειν σπανίως καὶ ὑπὸ ἀνικάνων οἰκιακῶν παιδαγωγῶν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ μανθάνειν σπανίως εἶναι καταφανῆς εἰς αὐτὰς, τὸ δὲ ἐνδιαφέρον τῆς μαθήσεως εἶναι μᾶλλον παιδιᾶς ἐνδιαφέρον καὶ διασκεδάσις. Ὅθεν παρὰ πάντα τὰ σχολεῖα καὶ τὰ μέσα τῆς διδασκαλίας ὑπάρχουσι τοσαῦτα ἡμιτελῆ ἄτομα, τοσαῦτα ἀπολωλότα ὄντα, ἅπερ οὐδέποτε ἔσχον ἀληθῆ ἐπιθυμίαν νὰ μάθωσι τι. Ἐνταῦθα πάντῃ ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Ἡ οἰκοθεν διαφθορὰ δὲν ὑπάρχει. Ὁ μαθητὴς φέρει εἰς τὸ σχολεῖον τὸν νοῦν αὐτοῦ ὡς τινα ἄγραφον χάρτην, ὁ δὲ διδάσκαλος εὐρίσκει, τοῦ ἐπ' αὐτοῦ νὰ γράψῃ ὅ,τι πρόσφορον εἶναι καὶ ὠφέλιμον. Πρὸς τούτοις τὸ φιλότιμον εἶναι οἰκοθεν ἐμφυτον ἐλατήριον τῶν Μαυροβουνιωτῶν. Φιλοτιμοῦνται πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ ἀγῶνι ἐπὶ τῆς παλαιστρας, ἐν τῇ βολῇ τοῦ λίθου καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ. Καὶ εἰς ταῦτα προστίθεται ὁ διακτικὸς πατριωτισμός. Ὁ παῖς γνωρίζει ἤδη ὅτι εἶναι Μαυροβουνιώτης καὶ ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ τὸ κατακλίνεσθαι ἐπὶ ῥόδων. Παρ' αὐτῷ μετὰ τοῦ ἀλφαβήτου βαίνει ἡδὴ ἐκ παραλλήλου ἡ γνώσις τῆς ἱστορίας τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Συναντᾷ ἐν τῷ σχολείῳ εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος τοὺς ἀνδρας, οἵτινες ἠγωνίσαντο ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἀφιερῶσιν εἰς αὐτὴν τὰς ἑαυτῶν γνώσεις. Ἐχει ἐνωρὶς τὴν συνείδησιν ὅτι ἐκλήθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ ἔχνη τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων. Γνωρίζει, τί ἐπιδιώκει τὸ Μαυροβούνιον καὶ ὅτι τοῦτο ἐπιτυγχάνεται μόνον, ἐὰν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ πολεμιστοῦ συνδέωσι τὴν παιδείαν καὶ τὴν καλὴν ἀγωγὴν. Ἐντεῦθεν προέρχεται ἡ φιλομάθεια καὶ ἡ σιδηρὰ αὐτοῦ ἐπιμέλεια.

Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ, Α. ΜΑΝΟΣ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΠΕΡΙΕΡΓΟΞ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

Ὅταν τις καταγίνεται συνήθως μετ' ἐπιστήμας σοβαρὰς οἷα ἡ φιλολογία καὶ ἡ ἀρχαιολογία, αἰσθάνεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὴν ἀνάγκην νὰ διασκεδάσῃ τὸ πνεῦμά του μετ' ἀναψυκτικὴν τινα ἀνάγνωσιν. Διὰ νὰ διασκεδάσῃ

λοιπόν, ως φαίνεται, τὸν ἀρχαιολογικὸν κόσμον ὁ κύριος G. d' Orcet ἔσχε τὴν ἐπαινετικὴν πρόθεσιν νὰ γράψῃ νοστιμώτατον ἄρθρον ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Τανάγρας, ὅπερ κατέχει πλέον ἢ 20 σελίδας ἐν τῇ Revue Britannique τοῦ τελευταίου ὁκτωβρίου.

Ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου μανθάνομεν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ τέχνη οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ σύστημα ἀναγνώσεως ἀνάλογον μὲ τὰ ἱερογλυφικά· ὅτι ἐπὶ παραδείγματι ἡ Μηλία Ἀφροδίτη καὶ ὁ Φαρνέσιος Ἄρης τοῦ Λούβρου δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένοντο ἢ διὰ τὴν ἐκφράσασιν τὰς δύο ἀκολουθούς μεταφυσικὰς ἰδέας «ἡ ἀστυσία ἐπιθυμεῖ νὰ προσηλωθῇ» καὶ «ἡ αἰχμάλωτος διάνοια ζῆ ἐν τῷ θανάτῳ, ὀνειροπολοῦσα τὴν νέαν ζωὴν ἐκ τοῦ πεπρωμένου ὅπερ μᾶς ἀκολουθεῖ σφενδονίζεται ἡ ἀμφιβολία· τὸ λυκόφως τοῦ ἀγνώστου περικυκλοῖ τὴν ἡὺ ἀλλῆς ζωῆς, ὡραίας, ἀνεξάντλητου» διὰ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, προσθέτει ὁ συγγραφεὺς, «τὸ ὡραῖον δὲν ἦτο εἰμὴ πολυτέλεια, τὴν ὁποῖαν ἠδύνατο νὰ παραβλέψῃ, καὶ ἀπόδειξις εἶναι ὅτι ἡ ὑψηλὴ ἰδέα ἥτις ἐνέπνευσε τὴν Μηλίαν Ἀφροδίτην, τὴν Ἀρτέμιδα, τὸν Φαρνέσιον Ἄρην, εὐρίσκεται ἐκπεφρασμένη ἐν τοῖς τάφροις τῆς Τανάγρας διὰ χυδαίου καλύμματος (ἄρα σ. 348 κ.ε. 352 κ.ε.)».

Αἱ ζωγραφίαι τῶν ἀγγείων εἶναι διὰ τὸν κ. d' Orcet εἶδη γρίφων, ἐπίσης εὐφυῶν ὡς καὶ οἱ τῶν νεωτέρων εἰκονογραφημένων ἐφημερίδων. Ἰδοὺ δὲ ἐπιτυχὲς δεῖγμα (σ. 358)· «Περὶ τὸ ἀγγεῖον δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ παρυφὴν ἐξ ἑνδεκα χηνῶν φερουσῶν ἀνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ ῥάμφους ἀνθέμιον καὶ στιγμὴν, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰ γράμματα M. A. Τοῦτέστιν ἔχομεν τὴν φράσιν *Χῆν ἤμα*, ἥτις σημαίνει *ἡμῖν Χῆν* καὶ ὑποδηλοῖ τὸ ὄνομα τοῦ θανάτου· ἀλλὰ *χηνήμα* σημαίνει καὶ χλεύη, ἐμπαιγμός· εἶναι ἑνδεκα χῆνες, ἑνδεκα χηνήμα, ἂν τις δὲ παίξῃ ἐπὶ τῆς λέξεως θὰ ἔχῃ τὴν λέξιν *κίρημα*, ἥτις κατὰ συνεκδοχὴν σημαίνει τὴν ζωὴν, καὶ ἐπομένως ἔχομεν τὸ ἐξῆς δωρικὸν λογοπαίγιον, *χην ἤμα, ἑνδεκα χηνήμα, κίρημα*, ὅπερ μεταφράζεται «*ἡμῖν Χῆν καὶ ἡ ζωὴ εἶναι χλεύη*» (j' états Khin et la vie est une dérision).

Δυσκόλως θὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ὅλα ταῦτα δὲν εἶναι ἀστεισμοί. Ἄλλ' ἔχομεν καὶ ἄλλα. Ὁ κ. d' Orcet εὗρε καὶ νέαν μέθοδον ἀναγνώσεως καὶ ἐπεξηγήσεως τῶν κειμένων, ἥτις βεβαίως ἔχει μέγα μέλλον. Οὕτως ἀναγινώσκομεν ἐν σ. 340 «Μέγας ἀριθμὸς ἐπιταφίων ἐπιγραφῶν ὑπαινίττεται τὴν ξηρασίαν τῶν χωρῶν τοῦ Ἄδου, ἰδίως δὲ αὕτη»

Στάλα ξενοφρεόστου
Μαεξίοσιμ ἐπίτυμοι

ἦτοι

Στήλη τοῦ διψασμένου ὀδοιπόρου,
Θέλει νὰ δροσισθῇ καὶ νὰ εὐφρανθῇ.

«Stèle du voyageur à la gorge resserrée
Il désire se rafraîchir et se dilater».

Ἄν τις ἀδέξιος γραμματικὸς ἦτο περίεργος νὰ μάθῃ τί εἶναι τὸ ἀπαρέμφατον *μαεξίοσιμ* καὶ ὁ σχηματισμὸς *ἐπίτυμοι* (=ἐπιθυμεῖ);, ὁ κ. d' Orcet ἀπαντᾷ ἐν σελ. 352. «Δὲν ἐπιμένω ἐπὶ τῶν γραμματικῶν τύπων ἢ μάλλον ἐπὶ τῆς ὀλοκλήρου ἐλλείψεως παντὸς γραμματικοῦ τύπου, τὸ ὅποιον δίδει μεγαλοπρεπέστατον ῥάπισμα εἰς τὴν γερμανικὴν φιλολογίαν. Τὰ κείμενα ταῦτα δὲν εἶναι σπάνια, ἀλλ' ἐξησθέσιαν τὰ διοπτρα ὄλων τῶν σχολαστικῶν». Πεποίθαμεν ὅτι ὁ κ. d' Orcet θὰ ἐφαρμόσῃ ἡμέραν τινα τὴν νέαν μέθοδόν του εἰς τὰ κείμενα τοῦ Ὀμήρου ἢ τοῦ Σοφοκλέους, ὅπου τόσαι σχολαστικοί, Γερμανοὶ ἢ ἄλλοι, ἐξησθέσιαν καὶ κατέτριψαν ὁμοίως τὰ διοπτρά των.

Διὰ τὴν τελειώσω σοβαρῶς τὸ ἀρθρίδιον τοῦτο, λέγω ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὕτη τοῦ διψασμένου ὀδοιπόρου εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ ἐνὸς τῶν καθέτων προσώπων τοῦ ἀβάκκος κιονοκράνου δωρικοῦ εὐρεθέντος ἐν Κερκύρᾳ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1866, οὐχὶ μακρὰν τοῦ περιφήμου μνημείου τοῦ Μενεκράτους, ὅπερ διατηρεῖται σήμερον ἐν τῷ δημαρχεῖῳ τῆς πόλεως. Ἡ ἐπιγραφή ἐδημοσιεύθη μετὰ τινὰς ἀνακριθείας ἐν τῇ Revue Archéologique XV σ. 63, καὶ σχεδὸν ἀκριβῶς ἐν τῷ Hermes II σ. 136. Παραθέτω ἀπέναντι πανομοιότυπον, ὅπερ ἔλαβον δι' ἐκτυπωτικῶν χάρτου ἐν Κερκύρᾳ.

Τὴν ἐπιγραφήν ταύτην οἱ διοπτροφόροι σχολαστικοὶ ἀναγινώσκουσιν οὕτως· «Στάλα Ξενφρεόςτου τοῦ Μαίξιου (sic) εἰμ' ἐπὶ τύμοι (=τύμβω)». Διὰ τὰς γραμματικὰς λεπτομερείας, παραπέμπω εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ Bergmann ἐν τῷ Hermes.

O. R.

ΜΥΚΗΝΑΙ

Ὡς γνωστὸν μετὰ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Ἐρ. Σηλιέμαν γενομένης ἐν Μυκῆναις ἀνακαλύψεις, ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία ἀπεφάσισε τὴν ἐξακολούθησιν ἐκεῖ τῶν ἀνασκαφῶν, τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας ἀναλαβόντος μέρος τῶν δαπανῶν. Ὁ κ. Π. Σταματάκης ὅστις πρὸς τοῦτο ἀπεστάλη καὶ πάλιν ἀνεῦρεν εὐθὺς διάφορα πολύτιμα ἀντικείμενα ὡς διαλαμβάνει τὸ κατωτέρω τηλεγράφημα.

Γενικὸν ἔφορον τῶν ἀρχαιοτήτων

Ἀθήνας.

Ἐξῶθεν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ἐν ἀκροπόλει Μυκηνῶν περιβάλλου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἀνεκαλύφθησαν οἱ πέντε τάφοι, μικρᾶς δοκιμῆς χθὲς γενομένης ἀνεκαλύφθησαν τὰ ἐξῆς χρυσᾶ σκευή.

Α') δύο ἀγγεῖα χρυσᾶ δίωτα ἀνευ κοσμημάτων ὕψους ἐκάτερον 0,18.

Β') δύο ἕτερα ὅμοια ὕψους 0,16. Καὶ τῶν τεσσάρων τὸ ἄκρον τῶν ὤτων, τὸ πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ ἀγγείου, κοσμεῖται διὰ κεφαλῆς κυνός.

Γ') μικρὰ φιάλη χρυσῆ μόνωτος, ὕψους 0,05.

Δ') δακτυλίδιον χρυσοῦν σχήματος καὶ μεγέθους, οἷα τὰ δύο πρότερον ἀνακαλυφθέντα ἐν τῷ τετάρτῳ τάφῳ. Ἐπὶ τῆς ὠρειδοῦς μεγάλῃς σφενδόνης φέρει ἐγγεγλυμμένα τάδε. Κατ' ἀριστερὰ τῷ ὄρῳντι ὑψοῦται φοινῖξ ὑπ' αὐτὸν κἀθῆται γυναικεία μορφή ἐνδεδυμένη πολυτελῶς καὶ προτεινούσα τὴν ἀριστεράν, τὴν δὲ δεξιάν φέρει ἐπὶ τῶν γονάτων. Ἐμπροσθεν τῆς καθημένης ἵσταται ἑτέρα μορφή γυναικεία ἀνατείνουσα τὰς χεῖρας πρὸς τὴν καθημένην. Ὅπισω τῆς ἱσταμένης ἵστανται δύο ἕτεραι μείζονες μορφῆ γυναικείαι πολυτελῶς ἐνδεδυμέναι, ὧν ἡ μία προτείνει πρὸς τὴν καθημένην κλάδον φυτοῦ, ἡ δὲ ὀπισθεν ταύτης κρατεῖ εἰς τὰς χεῖρας ὅμοιον κλάδον. Ἄνωθεν τῶν δύο τούτων ἱσταμένων μορφῶν ἵσταται ἑτέρα. Ὅπισω τοῦ φοίνικος ἵσταται ἑτέρα μορφή προτεινούσα τὰς χεῖρας πρὸς τὴν καθημένην. Ἄνω τῆς καθημένης μορφῆς καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν προσφερούσης τὸν κλάδον παρίσταται ἔμβλημα τὸ ἐν εἴδει πελέκεως ἀμφιστόμου. Πρὸς τὸ ἄνω ἄκρον τῆς σφενδόνης κατὰ δεξιὰ τοῦ φοίνικος παρίσταται ὄρος ἢ θάλασσα, ἐξ οὗ ἀνατέλλει ἥλιος καὶ παρ' αὐτὸν σελήνη μηνιοειδής. Τὸ δακτυλίδιον ὑπὸ τεχνικὴν καὶ χρονολογικὴν ἔποψιν εἶνε πολύτιμον τῆ ἐπιστήμῃ.

Ε') ἕτερον δακτυλίδιον χρυσοῦν μεταχειρισμένον, ὁμοίου σχήματος, ἀλλ' ἐλάσσονος μεγέθους ἐπὶ τῆς ὠρειδοῦς σφενδόνης καὶ τούτου εἰσὶν ἐγγεγλυμμένοι τρεῖς κεφαλαὶ βοῶς καὶ τρεῖς ἕτεραι ἐγγλυφαὶ δυσδιάκριτοι.

Σ') μικρὸν ἔλασμα χρυσοῦν καμπύλον, ἐφ' οὗ κἀθῆται λέων χρυσοῦς.

Ζ') πέντε κρίκοι χρυσοὶ ἐν εἴδει δακτυλιδίων.

Η') εἰς ὅμοιος ἀργυροῦς.

Θ') τέσσαρα ἑλικοειδῆ ἀντικείμενα ἀποτελούμενα ἐκ σύρματος χρυσοῦ τετραγώνου, πέντε τεμάχια ὁμοίου σύρματος χρυσοῦ.

Ι') ἑπτὰ ἑλικοειδῆ ἀντικείμενα ἀποτελούμενα ἐκ σύρματος χρυσοῦ κυλινδρικοῦ, τρία τεμάχια ὁμοίου σύρματος.

ΙΑ') δέκα καὶ τέσσαρα σφαιρίδια ὄρου χρυσοῦ διάτρητα, ὧν τὰ δέκα τρία σπειροειδῆ, καὶ τὸ δέκατον τέταρτον σφαιρικό.

ΙΒ') ἑννέα μικροὶ ἦλοι χρυσοὶ.

ΙΓ') ἕξ κεφαλαὶ ἦλων χρυσοῦ.

ΙΔ') μικρὸν ἔλασμα χρυσοῦν περιτετυλιγμένον.

Ἐν Χαρβάτι Μυκητῶν, τῇ 15 Ἰανουαρίου 1877.

Ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων
Π. ΣΤΑΜΑΤΑΚΗΣ.

ΟΛΥΜΠΙΑ

Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα Ἰανουάριον ἐξηκολούθησαν αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τὴν ἀκάματον διεύθυνσιν τοῦ Γερμανοῦ ἐπιτετραμμένου κ. Χίρσφελδ, συμβουθεύοντος καὶ τοῦ ἐφόρου τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως κ. Ἀ. Δημητριάδου.

Κατὰ τὴν 13 Ἰανουαρίου ἀνευρέθη ἀνατολικώτερον τοῦ ναοῦ νεανὶς ὀκλάζουσα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος τὸ δὲ ἀριστερὸν ἀνέχουσα καὶ κρατοῦσα τῇ χειρὶ. Πρὸς δὲ τούτοις ἀνευρέθη ἡ ἐλλείπουσα ἀριστερὰ χεὶρ τοῦ Ἀτλαντος φέρουσα τρία μῆλα. Ἐκτὸς τούτων ἀνευρέθησαν πρότερον μὲν οἱ τράχηλοι ζεύγους ἔκτων ἐκ τοῦ βορείου τεθρίππου τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος, κατόπιν δὲ καὶ ὀλόκληρος ὁ συμπληρωτικὸς αὐτῶν κορμός. Καὶ ἔκτου δ' ἑτέρου τὸ ἡμισυ ὀπίσθιον ἐξαίρετου ἐργασίας καὶ παρ' αὐτῷ βῆθρον ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή

. πῖωνα Λέοντος
. σιλέα Παίωνων
τῶν Παίωνων ἀνέθηκε
καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτούς.

Πλὴν δὲ τούτων γυμνὸς κορμὸς νεανίου καθημένου, καὶ μαρμαρίνοι λεόντοκέφαλοι ὑδροφόροι, καὶ ὑδροφόροι τοῦ ναοῦ καὶ βῆθρα ἐνεπίγραφα καὶ κεφαλῆς ἐστεμμένης τεμάχιον καὶ τὸ κάτω ἡμισυ γυναικείου ἀγάλματος καὶ ψηφιδωτὸν καὶ νομίσματα χαλκᾶ καὶ ἀργυρᾶ.

Ταῦτα κατὰ σημειώσεις διαφόρων ἐφημερίδων, ἀπὸ δὲ τοῦ προσεχοῦς τεύχους θὰ δημοσιεύηται ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ τακτικῇ ἀναγραφῇ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ὀλυμπίας.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΧΟΛΗ

Συνεδρίασις τῆς 9ης Δεκεμβρίου(ν).

Ὁ κ. Καίλερ (Köhler) ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐξαγομῶν τῶν ἀνασκαφῶν ἐπὶ τῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἐν Μυκῆταις.

Ὁ κ. Ἐρνέστος Κούρτιος, Περὶ τῶν πυλῶν καὶ ὀδῶν τῶν ἀρχαίων Ἀθητῶν.

Συνεδρίασις τῆς 21ης Δεκεμβρίου(ν).

Ὁ κ. Καίλερ. Περὶ ἐπιγραφῆς τινοῦ ἐκ Πάρου ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ὀλυμπίου.

Ὁ κ. Βάιλ (Weil). Περὶ ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν ἐκ τοῦ ἐν Ναυπάκτῳ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ὁ κ. Μίλχχοφερ (Milchöfer). Περὶ τῶν ἐν Μυκῆταις ἀνευρεθέντων.

Συνεδρίασις τῆς 4ης Ἰανουαρίου (v).

Ὁ κ. Ε. Κούρτιος. *Περὶ τῆς προόδου τῶν ἐν Ὀλυμπία ἀνασκαφῶν.*

Ὁ κ. Λόλλιγκ (Lolling). *Περὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐν Λεβαδείᾳ μαρτείου τοῦ Τροφωρίου.*

Ὁ κ. Ἰούλιος (Julius). *Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις μνημείου τοῦ Εὐβουλίδου.*

Συνεδρίασις τῆς 18ης Ἰανουαρίου (v).

Ὁ κ. Καίλερ. *Περὶ ἀφομοιώματος τοῦ Ἀποξυνομένου τοῦ Ἀνοίππου, ἀνακαλυφθέντος ἐπὶ τῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως.*

Ὁ αὐτός. *Περὶ ἐπιγραφῶν ἐκ Σμύρνης.*

Ὁ κ. Κούρτιος. *Περὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν ἀνασκαφῶν ἐν Ὀλυμπία.*

Ὁ κ. Φὸν Δοὺν (von Duhn). *Περὶ ἀγγείων ἐδρεθέντων ἐν τάφῳ ἐν τῷ κτήματι τοῦ Κυρίου Νάζου.*

Ὁ αὐτός. *Περὶ ἀναγλύφου παριστώντος τὰς ἐγγεῖα Μούσας.*

Ὁ κ. Κ. Μυλωνᾶς. *Περὶ τινῶν σφραγιδολιθῶν.*

Συνεδρίασις τῆς 1 Φεβρουαρίου (v).

Ὁ κ. Καίλερ. *Περὶ τῶν ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ εὐρημάτων καὶ δημοσιεύσεων καὶ ἰδία τῶν τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ἐν Σμύρῃ.*

Ὁ κ. Ε. Κούρτιος. *Περὶ τῆς προόδου τῶν ἐν Ὀλυμπία ἀνασκαφῶν.*

Ὁ αὐτός. *Περὶ τῆς τοπογραφίας τῶν Ἀθηῶν.*

Ὁ κ. Μίλχαϊφερ. *Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Ζανρόρη ἐν Βοιωτίᾳ.*

Ὁ κ. Λόλλιγκ. *Περὶ τῆς θέσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Φωκικοῦ Ἀπόλλωνος.*

Ἐξεδόθη καὶ τὸ δ' φυλλάδιον τοῦ Α'. τόμου τοῦ ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς σχολῆς ἐκδιδόμενου περιοδικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Mittheilungen des Deutschen Archaeologischen Institutes in Athen μετὰ πεσάρων πινάκων καὶ δύο ξυλογραφῶν ἐν τῷ καιμένῳ.

Περιεχόμενα.

Καίλερ. *Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐξωτερικῶν κτήσεων τῶν Ἀθηῶν κατὰ τὸν 2ον αἰῶνα.*

Ἰουλίου. *Γυναικεῖα κεφαλὴ ἀνευρεθεῖσα ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Ἀκροπόλεως.*

Μιχαῆλη (Michaelis). *Παρατηρήσεις πρὸς περιήγησιν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀκροπόλεως.*

Μίλχαϊφερ. *Περὶ τῶν ἐν Μυκῆναις ἀνακαλυφθέντων.*

Βάιλ. *Ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν γῆσῶν.*

Ποικίλα.

ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Αἱ συνεδριάσεις τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς σχολῆς ἄρχονται τὸν προσεχῆ Φεβρουάριον. Θέλομεν δὲ τακτικῶς δημοσιεύει περίληψιν αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἐδημοσιεύθη τὸ α' Φυλλάδιον τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἐκδιδόμενου περιοδικοῦ συγγράμματος φέροντος τὸν τίτλον *Δελτίον Ἑλληνικῆς Ἀλληλογραφίας* (Bulletin de Correspondance Hellenique) μετὰ τριῶν πινάκων, ὧν οἱ δύο παριστώσι Χαρωναίου παραστάσεις, ὁ δὲ πανομοιότυπον χειρογράφου τῆς Βιβλιοθήκης Πάτμου.

Περιεχόμενα αὐτοῦ εἰσι

Ι. Σακκελίος. *Ἐκ τῶν ἀνεκδότων τῆς Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης λέξεις μεθ' ἱστοριῶν ἐκ τοῦ Δημοσθένους λόγων.*

Κ. Παπαρρηγοπούλου. *Περὶ τινῶν ἔργων τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐσπερίας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὸν μεσαιῶνα καὶ ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν.*

Π. Φουκάρ. *Ἐπιγραφή Καλαμῶν.*

Ὁ. Ῥίμαν. *Παρατηρήσεις ἐπὶ ἐπιγραφῆς τινοῦ τῆς πόλεως Μύλασσα.*

Ἄ. Δουμόν. *Παράστημα εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν Ἀθηναίων ἀρχόντων τῶν προγενεστέρων τῆς ΡΚΒ' Ὀλυμπιάδος.*

Κ. Μυλωνᾶ. *Λευκαὶ Ἀττικαὶ Λήκθοι μετὰ χαρωναίων παραστάσεων.*

Θ. Ὀμόλ. *Ἐπιγραφή Μήλου.*

Ὁ. Ῥίμαν. *Βιβλιογραφία «Δόγιος Ἐρμῆς ὑπὸ Κ. Σ. Κόντου».*

Ἀνταποκρίσεις καὶ εἰδήσεις.

ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίαις ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γραμμάτων (Inscriptions et Belles-Lettres) ἐξελέχθη ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν σχολῶν Ἀθηῶν καὶ Ῥώμης ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κκ. Egger, Longperier, Miller, Thurot, Heuzey καὶ Perrot.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ.

Τῆς παρ' ἡμῖν ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας ἐγένοντο κατὰ τὸν λήξαντα Ἰανουάριον αἱ δύο ἐτήσιαι συνελύσεις τῶν μελῶν. Καὶ ἐν μὲν τῇ α' γενομένη τῇ 9 Ἰανουαρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Ἐταιρίας κ. Φίλιππος Ἰωάννου ἀνεγνώ τὴν λογοδοσίαν τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος πεπραγμένων, ὁ δὲ κ. Π. Γιαννόπουλος ταμίης τῆς ἐταιρίας ἐξέθηκε τὰ τῆς οικονομικῆς αὐτῆς καταστάσεως. Ὁ δὲ γραμματεὺς κ. Στέφανος Κουμανούδης ὠμίλησε περὶ τῶν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως ἀνασκαφῶν καὶ τῶν ἐκεῖ ἀνευρεθέντων, ἅτινα εἰσι γλυπτὰ λίθινα 900, ἀρχιτεκτονικὰ 125, σκευὴ λίθινα 91, ἐπιγραφαὶ 656, νομίσματα 170, ἀργυρὰ σκευὴ 3, χαλκὰ 28, μολύβδι-

να 3, σιδηρά 4, οστέινα 3, υάλινα 5, λύχνοι πήλινοι 5, πήλινα αγγεία 16, μορφάι πήλινοι 79, κωνικά πήλινα 9, λαβαί αμφορέων ἐνεπίγραφοι 34, κέραμοι διάφοροι 18, γύψινα 2· ὠμίλησεν ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἐν Μυκῆναις ἀνευρεθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Ἑρ. Σχλιέμαν.

Ἐν δὲ τῇ β' συνελεύσει γενομένη τῇ 23 Ἰανουαρίου μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐλεγκτῶν, πρόβησαν οἱ ἑταῖροι εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου διοικητικοῦ συμβουλίου· ἐξελέχθησαν δ' οἱ αὐτοὶ καὶ μέχρι τοῦδε ἦτοι ὁ κ. Φίλιππος Ἰωάννου πρόεδρος, ὁ κ. Σπ. Φιντικλῆς ἀντιπρόεδρος, ὁ κ. Στ. Κουμανούδης γραμματεὺς, ὁ κ. Π. Γιαννόπουλος ταμίας καὶ σύμβουλοι οἱ κκ. Σ. Σωτηρόπουλος, Γ. Εὐστρατιάδης, Α. Καυταντζόγλου, Βύθ. Καστόρχης, Στ. Δραγοῦμης καὶ Γ. Μεσσηνέλης. Εἰς ἀντικατάστασιν δὲ τοῦ ἀποβιώσαντος Ἰωάννου Παπαδάκη ἐξελέχθη ὁ κ. Δ. Κοκκίδης.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐγένετο καὶ ἡ κλήρωσις τῆς β' περιόδου τοῦ ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων Λαχείου.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ὁ καθηγητὴς κ. Σ. Κουμανούδης ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς διὰ τῆς *Εφημερίδος*. «Ἐν ταῖς πρὸς Νότον τῆς Ἀκροπόλεως ἀνασκαφαῖς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας ἀνευρέθη τῇ 14 Ἰανουαρίου ἀφιέρωμα τῷ Ἀσκληπιῷ μαρμαρίνον, μικρὸν μὲν ἀλλὰ κάλλιστον καὶ περιεργότατον διὰ τὸ εἶδος τῆς τεχνουργίας του, διὰ δὲ τὴν ἐξαιρέτων διατήρησίν του ἕως καὶ μοναδικόν. Εἶναι προσώπου γυναικείου τὸ ἄνω ἡμισυ μέρος, ἔχον τοὺς ὀφθαλμοὺς (ὑπὲρ ἰάσεως τῶν ὁποίων ἐγένετο) ἐντεθειμένους ἐκ διαφόρων ποικιλοχρῶν ὑλῶν τεχνικώτατα· καὶ εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ μεγάλη ἀξία του. Ἡ ὑπ' αὐτῷ ἐπιγραφή οὖσα τῶν καλῶν ἐλληνικῶν χρόνων, λέγει· «Ἐπὲρ τῆς γυναικὸς εὐζάμενος Πραξίας Ἀσκληπιῷ». Τὸ πρόσωπον ἀπετέθη ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς ἐταιρίας ἐν τῷ Βαρβακείῳ.

— Ἐν τῇ *Παλιγγεσία* ὁ κ. Γ. Βερέτας ἐκ Ἀρχαίας δημοσιεύει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν εὐρεθεῖσαν ἐν Ἀκμιά·

Λατυέων ἀ πόλις
Σώσανδρον Τολμαῖον
Ἐδεργέταν τοῖς θεοῖς
τὸν μέγαν ἐμβουλαῖς τε καὶ ἤθεσι καὶ φρενὸς ἀλκῇ,
Σώσανδρον, κλεινῶν ἔχγονον Αἰνείων
Τολμαῖον κλυτὸν υἱά, πόλις Ἀάτεια φιλόπλου
Χάλκεον ἀντ' ἀρετᾶς εἴσατο τάδε θεοῖς
Ἵόν δε γὰρ ἀγητῆρα δι' εὐζυνέτοιο μερίμας
Σωτῆρα κτίσταν ἄλλον ἔδεκτο Δία
Ἡρώων θρέπτειρ' ἐναρηφόρα, πότνι' ἀγώνων
Σὸν κλέον εἰ τοιοῦς δ' ἀνδρας ἔχεις Ἰπάτα.

Ἡ πόλις Ἀάτεια πρῶτον νῦν ἀναφέρεται.

— Ὁ κ. Egger ἀνέγνω ἔκθεσιν ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Καραπάνου γενομένων ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων ἐν Ἠπείρῳ πρὸς Ν. τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, ἐν θέσει, ἣτις νομίζεται πιθανῶς ἡ τῆς ἀρχαίας Δωδώνης. Αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Καραπάνου ἐπιχειρηθεῖσαι ἀνασκαφαὶ ἤγαγον εἰς φῶς σπουδαῖα λείψανα ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, ὑπόλοιπον ναοῦ ἀνεγερθέντος μετὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ Δωδωναίου ναοῦ τὴν γενομένην τῷ 219 π. Χ. κατὰ τὸν Αἰτωλικὸν πόλεμον. Ἀνευρέθησαν δὲ πάμπολλα ἀντικείμενα, ἀγάλματα, λείψανα γλυπτικῆς, ἀναθήματα, μάρμαρα καὶ διάφορα ὀρειχάλκινα ἀντικείμενα. Ἐπί τινος ἀναθήματος ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή **ΘΕΟΣ ΤΥΧΗ**, ἀναφερομένη εἰς τὸν Δωδωναῖον Δία.

— Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 29 Δεκεμβρίου τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν ὑπεβλήθησαν αἱ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς σχολῆς κ. Ἀ. Δουμόν ἀποσταλεῖσαι φωτογραφίαι λεαίνης γεγλυμμένης ἐν λιθίνῳ τιτανώδει ὄγκῳ. Ἡ λέαινα αὕτη εὐρεθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1843 παρουσιάζει τὸν χαρακτῆρα τῆς αἰγυπτιακῆς τέχνης καὶ ἀνέρχεται εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἐλληνικὴ τέχνη δὲν εἶχεν ἔτι ἀποκτήσει ἴδιον ὕφος.

— Παρὰ τῇ μεσημερινῇ πλευρᾷ τοῦ ἐν Πάτραις ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ὑπάρχει φρεσὴ βαθύ, εἰς οὗ τὸ ὕδωρ ἡ χριστιανικὴ εὐσέβεια ἀποδίδωσι καὶ ἐτέρας μὲν ιδιότητας, ἰδίᾳ δὲ τὴν τοῦ θεραπεύειν πολλὰς νόσους τῶν μετ' εὐλαθείας καὶ πίστεως αὐτὸ πινόντων. Γιγνομένων πρὸ οὗ πολλοῦ ἀνασκαφῶν πρὸς καθαρισμόν τοῦ φρεστος, ἀνευρέθη πλάξ φέρουσα ἐπιγραφήν ἣν ἐδημοσίευσεν ἡ ἐκ Πατρῶν ἐφημερίς *Τοξότης* ὡδε πως·

Νημερτὲς τὸδ' ὕδωρ
Δημήτερος ἦν ποτε νοῦσοις
Ἐνθα παγίς βύλω Ἄνδρέας
Πάτρας ἀμφιέδθηκεν.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ.

Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα δύο συνεκροτήθησαν τακτικαὶ συνεδριάσεις, τρία δ' ἐγένοντο ἀναγνώσματα.

Ὁ κ. Π. Συνδινὸς μέλος ἀντεπιστέλλον ἀπήγγειλε ποίημα ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἑλλ. γένους καὶ ἡ Δύσις.

Ὁ κ. Χ. Ἀγγελάκης δικηγόρος μέλος τακτικὸν ἐνεργὸν, ὠμίλησε περὶ τοῦ δικαιώματος τῶν μειωθηθῶν.

Ὁ κ. Γ. Ἰσιδώρ. Σκυλίσης μέλος τακτικὸν παρέδρον ὠμίλησε περὶ τῶν ἐργῶν καὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ποιητοῦ Ἡλιοῦ Ταρταλίδου.

Τῆ 2 Ἰανουαρίου ἐγένετο ἡ ἐκκύβευσις τοῦ λαχείου τῆς σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν ἐνώπιον τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς.

Τῆ 16 Ἰανουαρίου ἐγένοντο ἐν Πάτραις τὰ ἐγκαίνια τῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἰδρυθείσης σχολῆς τῶν Ἀπόρων παιδῶν, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν καὶ πολλῶν φιλομούσων. Ὁ Ἐφορος τῆς σχολῆς κ. Ν. Πάνου ἐξεφώνησε κατάλληλον λόγον. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἤρξατο τακτικῶς ἡ διδασκαλία εἰς τοὺς προσελθόντας ἀπόρους παῖδας, ὑπερβάλλοντας τοὺς 100.

Εἰς τὴν κοσμητεῖαν τῆς Σχολῆς Πατρῶν ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ ἡ φροντίς τῶν εἰς τὸν δῆμον Βουπρασίων ἐγκατασταθειῶν ἐλληνοαλβανικῶν οἰκογενειῶν. Αὗται μετέβησαν ἤδη εἰς τὸν πρὸς ἂν ὄρον, τῆς κυβερνήσεως παρασχούσης πᾶσαν εὐκολίαν καὶ διορισάσης καὶ μηχανικῶν τὸν κ. Σ. Σωτηριάδην.

Ὁ Σύλλογος διώρισε διδάσκαλον τῆς παρὰ τῆ ἀποικίᾳ ταύτῃ ἰδρυθείσης σχολῆς Ἀπόρων παιδῶν τὸν αἰδέσιμον ἱερέα Γρηγόριον Βισκόντην, ὅστις καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν θέσιν του εὐθὺς ὡς τακτοποιηθῶσι τὰ τῆς ἐγκαταστάσεως.

Ἡ σχολὴ τῶν Ἀπόρων παιδῶν Σύρου ἀπέστειλε τὴν τιμηθῆσαν οἰκονομικὴν αὐτῆς κατάστασιν, ἐξ ἧς ἐξάγεται ὅτι εἰσέπραξε μὲν δρ. 1339.20, ἔδωκε δὲ 859.30 ἀπομείναντος περισσεύματος δρ. 480.70.

Πρὸς τὴν Εἰσαγγελίαν τῶν ἐν Ἀθήναις ἐφετῶν ἀπέστειλεν ὁ Σύλλογος βιβλία τινὰ ἐκ τῶν διπλῶν αὐτοῦ χάριν τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατούμενων.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ. Τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον καὶ ἡ Ἑλλάς ἀπώλεσαν ἄνδρα διαπρεπέστατον ἐπὶ μαθήσει, τὸν Ἰωάννην Παπαδάκην πρύτανιν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ καθηγητὴν τῆς ἀστρονομίας καὶ τῶν μαθηματικῶν. Ἡ κηδεῖα αὐτοῦ ἐγένετο σπανία, τὸ δὲ Πανεπιστήμιον ἐπένησεν ὀκτὼ ἡμέρας.

— Τὸ δ' μέρος τοῦ μεγάλου μυθιστορήματος τοῦ γερμανοῦ Γουσταίου Φραϊτὰγ τὸ ἐπιγραφόμενον *οἱ πρόγονοι*, ἐκδίδεται μετ' οὐ πολὺ ἐν Λειψία. Ὁ νέος οὗτος τόμος ἐπιγράφεται Marcus König, καὶ περιγράφει τὴν πάλην τῶν Τευτονικῶν ἱπποτῶν κατὰ τῶν Πολωνῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ 15' αἰῶνος.

— Εὗρέθη ἐν Πέστη νέον ἀντίτυπον τῆς ἱστορίας τοῦ δόκτορος Φάουστ. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχαιότερα γνωστὴ καὶ φαίνεται ὅτι ἐκ ταύτης ὠρμήθησαν πᾶσαι αἱ δημοτικαὶ παραδόσεις περὶ τοῦ διασήμεου δόκτορος.

— Τὴν 21 φεβρουαρίου θὰ εορτασθῇ ἐν Ἀγῇ τῆς Ὀλλανδίας ἡ 6' ἐπέτειος τοῦ θανάτου τοῦ Σπινόζα. Ὁ Γάλλος φιλόσοφος Ρενὰν θὰ μεταβῇ εἰς Ἀγῆν καὶ θὰ ὁμιλήσῃ ἐπὶ τοῦ Σπινόζα.

— Λίαν προσεχῶς ἐκδίδεται ὁ 6' τόμος τοῦ συγγράμματος τοῦ Ρενὰν *Origines du christianisme*, (Καταγωγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ.)

— Ἐν Γερμανίᾳ ἐκδοθήσεται νέα ἀλληλογραφία ἀνεκδότος ἔτι τοῦ Γραῖτε' ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιστολῶν ἀπευθυνομένων ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν Μαριάνναν de Willemet. Τὰ πρωτότυπα τῶν δημοσιεύσεων τούτων διατηροῦνται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Φραγκφούρτης.

— Ὁ Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Λιτρέ, παρασκευάζει ἐκτενὲς σύγγραμμα περὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν μέσων αἰῶνων.

— Ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ ἐκδιδομένη *Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιθεώρησις* (Rivista Europea) ἤλλαξε κτήτορα. Τούτου δ' ἕνεκα ὁ κ. Γουβερνάτης ἡ ψυχὴ τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ἀνέλαβε τὴν *Néar Anthologie* (Nuova Antologia).

— Ἡ Δανιμαρκία ἀπώλεσε ἐσχάτως δύο τῶν καλλιτέρων ποιητῶν τῆς τὸν Μύλλερ (Paludan) καὶ τὸν Χριστιανὸν Οὐίντερ (Winther). Τὰ λυρικά ποιήματα τοῦ Μύλλερ εἶναι μετὰ τῶν πρώτων τῆς δανικῆς φιλολογίας· τὸ κυριώτερον ὅμως αὐτοῦ ἔργον εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον *Ἀδάμ ἄνθρωπος* (Adam-Homo) ἐποποιία ἡρώϊκο-σατυρική εἰς 12 ἔξματα, ἐν ἧ ἡ εἰρωνεία μίγνυται μετὰ τοῦ λυρικοῦ πάθους. Τόση εἶναι ἡ ὑπόληψις τοῦ ἔργου τούτου ἐν Γερμανίᾳ, ὥστε ἀναφέρονται Γερμανοὶ μαθόντες τὴν Δανικὴν μόνον καὶ μόνον ὅπως ἀναγνώσωνται τὸν Adam-Homo. Ὁ Μύλλερ ἐδημοσίευσεν εἴκοσι καὶ τριετῆς τὸ α' ἔργον του τῷ 1832· ἔτιοτε δὲ παρήγαγεν ἄπειρα. Ὁ δὲ Χριστιανὸς Οὐίντερ ἦν διάσημος διὰ τὰς πατριωτικὰς αὐτοῦ ποιήσεις καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις.

— Οἱ κκ. Ροτσιλδ καὶ Μοντεφιόρε συνέστησαν διὰ τοὺς ὁμοθρήσκους τῶν Ἑβραίων σχολεῖα, νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα ἐπὶ τοῦ ὄρους Σιών ἐν Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὰ καταστήματα προσετέθη κατ' αὐτὰς καὶ τυπογραφεῖον, ὅπερ ἐξέδωκε βιβλίον περὶ τῶν Ἁγίων Τόπων. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον ἐν Παλαιστίνῃ τυπωθὲν βιβλίον. Ὁ ἀρχιῤῥαβίνος τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Ροτσιλδ.

* *

ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΙ ΒΗΣΙΤΗΜΑΙ.— Τῆ 29 Δεκεμβρίου ἐδοκιμάσθη ἐν Παρισίοις ἐν τῷ Σηλοάνα παρὰ τῆ παραποταμῆ τῶν Χρυσοχῶων (quai des Orfèvres) πελωρία ἀντλία δυναμένη νὰ ῥίψῃ κατὰ λεπτόν τῆς ὥρας 3500 λίτρας ὕδατος. Ἡ ἀντλία αὕτη ἦς ἡ δύναμις εἶναι ἀσυνήθης παρηγγέλθη εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ κ. Τιριού (Thiriou) ὑπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου τῆς Ἀβρῆς πρὸς κατάθεσιν τῶν πυρκαϊῶν, αἵτινες συνεχῶς συμβαίνουσιν ἐν ταῖς ὁμοῦσι πλοίοις.

Τέταρτον ὥρας ἀρκεῖ ὅπως ἡ ἀντλία λάβῃ πίεσιν τριῶν ἀτμοσφαιρῶν δυναμένην νὰ ἀνέλθῃ εἰς δώδεκα.

Μετὰ δυνάμει ἐξ ἀτμοσφαιρῶν καὶ στομίου ἔχοντος διάμετρον ἐξήκοντα ὑπογυλιόμετρον κατώρθωσαν νὰ ἐκσφενδονισθῇ τὸ ὕδωρ εἰς μῆκος πεντήκον-

τα μέτρων, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως ἄλλο στόμιον πεντήκοντα πέντε ὑποχειλιομέτρων ἔφθασεν εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς καὶ ἑβδομήκοντα μέτρων.

Κατὰ τὸ πείραμα τοῦτο πλῆθος πυκνὸν συνήλθεν ἐν τῇ προκαποταμίᾳ καὶ τῇ Νέᾳ Γεφύρᾳ, ἣτις ἐδορέχεται ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ὥστε πολλοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ πέλθωσιν ἐκεῖθεν. Ἀλλὰ τινὲς ὅμως ἀτρόμητοι δὲν ἐδίστασαν νὰ νοιξώσῃ τὰ λεξιβρόχια των καὶ νὰ παρακολουθήσωσι τὰ πειράματα μέχρι τέλους. Τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην ἀναγγέλλουσαι αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες λέγουσιν ὅτι εἶναι ἀνταξία δέκα τηλεβόλων Κρούπ.

— Κατ' αὐτὰς ἐξετέθη ἐν Παρισίοις ἐν τῷ Grand Hôtel μηχανὴν προφέρουσα ἀνθρωπίνους τόνους, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν Βιέννῃ κ. Φάβερ. Ἡ μηχανὴ αὕτη ὁμοιάζει πολὺ πρὸς ἀρμονικὴν φύσασαν, διότι πιεζομένων ὀστῶνων πλακῶν καὶ ἐμβιβαζομένου ἀέρος διὰ τοῦ ποδὸς ἐξέρχονται τόνοι ἀνθρωπίνης φωνῆς. Ὅστένη πλάξ λευκὴ ἀντιπροσωπεύει ἕκαστον φωνῆν, ἔτεροι δὲ μελαναὶ τὰ σύμφωνα, συγχρόνως δὲ κινουμένων τῶν πλακῶν ἀποτελεῖται ἡ λέξις· οὕτως ἐνώπιον πολλῶν θεατῶν ἡ μηχανὴ ἀπήγγειλε κάλλιστα τὰς λέξεις μαμὰ, παπὰ, Ἐμμα, Μαρία, Φιλαδέλφεια, Παρίσιοι, Λονδῖνον εἰς Γαλλικὴν γλῶσσαν. Ἡ μηχανὴ ὅμως κάλλιστα δύναται νὰ ὁμιλήῃ καὶ οἰανδήποτε ἄλλην γλῶσσαν.

— Τῇ 30 Δεκεμβρίου (11 Ἰανουαρίου) περὶ ὥραν 4 1/2 μ. μ. ἐφάνη ἐν Παρισίοις ἐν τῶν σπανιωτάτων τοῦ χειμῶνος φαινομένων, τοῦτ' ἔστιν Ἴρις διπλῆ θαυμασιῶν χρωμάτων, ὡς λέγουσιν αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες, ἔχουσα διεύθυνσιν ἀπὸ τοῦ βορειοδυτικοῦ μέρους τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικόν. Κατὰ δημώδη ἐν Γαλλίᾳ πρόληψιν ἡ ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ἐμφάνισις τῆς διπλῆς Ἴριδος εἶναι προάγγελος εὐημερίας καὶ πλοῦτου.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΠΕΡΙΓΗΓΗΣΙΣ. — Ἡ α' συνεδρίασις τῆς Γαλλικῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρίας τοῦ 1877 ἐγένετο ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Μαλτε-βρουῖν, ὅστις ἀνήγγειλε διαφόρους σπουδαίας εἰδήσεις. Καὶ δὴ κατὰ πρῶτον ὅτι ἡ πορτογαλικὴ κυβέρνησις παρεχώρησε τὸ ποσὸν 500,000 φρ. πρὸς διερευνῆσιν τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς. Ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐκδρομὴ θὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τοῦ Ἀκόνδα καὶ θὰ διευθυνθῇ πρὸς τὴν Μοζαμβικὴν· θὰ συνενώσῃ δὲ τὰς ἀποικίας τῆς δυτικῆς ἀκτῆς μετὰ τῶν τῆς ἀνατολικῆς. Κατόπιν ἀνηγγέθη ὅτι τὰ ἀρτίως ἐκ τοῦ πόλου ἐπιστρέψαντα ἀγγλικά πλοῖα Alert καὶ Discovery δὲν θὰ ἀποπλισθῶσι, καθότι τὴν προσεχῆ ἀνοιξὴν θὰ ἀποπλεύσωσι πάλιν πρὸς τὸν Βόρειον πόλον. Ἐπὶ τούτου δ' ἀγγέλλεται ὅτι ὁ πλοίαρχος Nagy ὁ ἀρχηγὸς τῆς πελαγοδρομίας ταύτης, διεκήρυξεν ἐν συνεδρίᾳ τῆς ἀγγλικῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρίας ὅτι κατ' αὐτὸν ὁ Β. πόλος εἶναι εὐκόλως προσιτὸς ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κολουμβία, ὅπου ὡς υποθέτει ὑπάρχει ἐλευθερὰ θάλασσα. — Ἀνηγγέθη κατόπιν ὅτι ὁ πλοίαρχος Maudoy ἐπανέκαμψεν ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἀρκτῶν Ἀφρικὴν ὑδρογραφικῆς ἐκδρομῆς του καὶ ὅτι παρ'

ὄλιγον ἐθουσιάζετο ἐν Σαβούτ ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ὧν ἐξηγέρθη ὁ φανατισμὸς συνεπιεῖ τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν συμβάντων.

— Ὁ κ. Λαργώ, ὁ ἀτρόμητος διερευνητὴς τῆς Σαχάρας ἔφθασεν εἰς Ἀλγέριον ἐπιβαίνων τοῦ ἀτμοπλοίου Μωχαμέδ τῆς ἑταιρίας Βαλερύ. Ἴδου τὸ δρομολόγιόν του. Κατὰ πρῶτον θὰ διευθυνθῇ πρὸς τὴν Οὐάργλα, ὅθεν θὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ Τουάτ καὶ τὸ Χογκάρ· ἐκεῖθεν θὰ μεταβῇ εἰς Τουμβουκτού καὶ Τομβό, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀσσινιέ, ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γουίνεας. Ὁ κ. Λαργώ εἶναι κομιστὴς ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Μαρόκου καὶ ἑτέρας τοῦ Σι-Μουλετ-Ταγιαῶδ σερίφου τῆς Οὐαζζαίν, δι' ὧν θὰ εἰσέλθῃ εἰς Τουάτ. Ἐντεῦθεν θὰ κατευθυνθῇ εἰς Χογκάρ καὶ Ἀγγκάρ, μεγάλων πεδίων ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Μεγάλῃς Ἐρήμου ὅθεν ἄλλοτε ἐξέρρευσαν τὰ ὕδατα, ἅτινα ἔπρεπε νὰ μεταβάλλωσι τὴν Σαχάραν εἰς εὐφορον τόπον. Αἱ πηγαὶ τῶν μεγάλων ποταμῶν οἵτινες σήμερον εὐρίσκονται ἀπεξηραμένοι πρὸς Β. Δ. καὶ Ἀν. ὑπάρχουσι ἀλόμη ἐν Χογκάρ, τόπῳ ὅστις κατὰ τὰς διαθεβαίωσεις τῶν ἰθαγενῶν θὰ ἦτο ὡς Ἐλβετία τις τερπνὴ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρήμου. Ἐδῶ ὁ κ. Λαργώ ἐλπίζει νὰ εὕρῃ οὐ μόνον λείψανα τῆς ἀρχαίας εὐφόρου καταστάσεως τῆς Σαχάρας πρὶν αὕτη μεταβληθῇ εἰς ἔρημον ἀλλὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα ἀφθονα. Θέλει δὲ γίνεαι δεκτὸς εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἔθνους τῶν Τουαρέγ, οἵτινες τὸν ἀνάμενουσιν ἦδη. Ἐντεῦθεν δὲ ἀκολουθῶν τὸ καραβάκιον θὰ μεταβῇ εἰς Τουμβουκτού καὶ θὰ κατοικήσῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ σερίφ, ὅστις θὰ τὸν ξεναγήσῃ καὶ θὰ τὸν ὀδηγήσῃ καὶ εἰς Τομβό. Τέλος θὰ κατέλθῃ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν εἴτε διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀσσινιέ, εἴτε διὰ Σενεγάλης, κατὰ τὰς περιστάσεις.

ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΑ. — Ἐν Παρισίοις ἐκδίδονται ἐν συνόλῳ 836 περιοδικὰ φύλλα καὶ ἐφημερίδες ἡμερησῖαι, ἑβδομαδιαῖαι, μηνιαῖαι κλπ. Ἐκ τούτων 49 θρησκευτικαί, 66 νομικαί, 85 δημοσίαι οικονομικαὶ καὶ ἐμπορίου, 20 τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, 52 φιλολογικαὶ καὶ βιβλιογραφικαί, 15 τῶν ὠραίων τεχνῶν, 3 φωτογραφικαί, 9 ἀρχιτεκτονικαί, 4 ἀρχαιολογικαί, 8 μουσικαί καὶ 7 θεατρικαί, 68 τοῦ συρμοῦ ἐξ ὧν 3 τῆς κομμωτικῆς, 77 τεχνολογικαί, 74 ἰατρικαὶ καὶ φαρμακευτικαί, 43 ἐπιστημονικαί, 22 στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικά, 31 γεωπονικαί, 16 ἵππικαὶ καὶ 17 διάφοροι. — Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερησίων πολιτικῶν ἐφημερίδων εἶναι 51, ὁ δὲ τῶν πολιτικῶν περιοδικῶν 44.

— Καθ' ὅλην τὴν Μεγάλην Βρετανίαν δημοσιεύονται 140 ἡμερησῖαι ἐφημερίδες, ὧν 84 πρωῖναι καὶ 56 ἑσπεριναί. Ἐκ τούτων 19 ἐν Λονδίνῳ, 80 ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς ἐπαρχίαις, 2 ἐν Οὐαλίᾳ, 18 ἐν Σκωτίᾳ, 20 ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ 1 ἐν τῇ νήσῳ Γιερσέυ. Ἐκ τούτων 74 στοιχίζουσι μίαν πένναν (10 λεπτά), 54 δὲ ἡμίσειαν πένναν (5 λεπτά). Οὐδεμία τῶν ἡμερησίων ἐφημερίδων ἐκδίδεται τὴν Κυριακὴν.

— Κατ' ἀπογραφικὰς πληροφορίας τελευταίως γενομένης ἡ Αἴγυπτος ἀριθ-

μετ' πληθυσμόν 5,250,755 κατοίκων, εἰς ὧν 1,242,269 ἀποτελοῦσι τὸν ἀστυκὸν καὶ 4,608,494 τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμόν. Τὸ Κάϊρον ἔχει πληθυσμόν 339,883 κατοίκων, ἡ δ' Ἀλεξάνδρεια 212,034. Εὐρωπαῖοι κατοικοῦσιν ἐν Αἰγύπτῳ 79,696 εἰς ὧν Ἕλληνες 34,000, Γάλλοι 17,000, Ἴταλοὶ 13,306, Αὐστριακοὶ 6,300, Ἄγγλοι 6000, Γερμανοὶ 1100 καὶ διαφόρων ἐθνικοτήτων 1390.

— Ἐγένετο τελευταίως ἡ ἀπαρίθμησις τῶν κατοίκων τῶν Παρισίων. Τῷ 1872 ὅτε ἐγένετο ἡ τελευταία ἀπαρίθμησις οὗτοι ἀνῆρχοντο εἰς 1,851,792 νῦν δὲ ἀνέρχονται εἰς 1,986,748, ἦτοι κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐγένετο αὐξήσις κατὰ 134,956 κατοίκους ἢ 7,29 π. 100. Ἐκ τῶν εἰκοσι διαμερισμάτων εἰς ἃ διαίρουνται οἱ Παριῖοι μόνον τὸ α'. τὸ τοῦ Λούβρου παρουσιάζει ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ 3,000 περίπου. Ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς Μασσαλίας ὅστις τῷ 1872 ἀνῆρχετο εἰς 312,864 κατοίκους, ἀνέρχεται σήμερον εἰς 318,742 ἦτοι παρουσιάζει αὐξήσιν 5,878 κατοίκων.

* *

ΘΕΑΤΡΟΝ, ΜΟΥΣΙΚΗ. — Ἐν τῷ παρὰ τὰ Χαρτεῖα νεοδημητῶ ἐλληνικῷ θεάτρῳ τῷ ἐπιλεγόμενῳ Ἀριστοφάνει ἐδιδάχθη τὴν 16 Ἰανουαρίου παρωδία εἰς δύο πράξεις τοῦ κ. Κ. Γ. Ξένου ἐπιγραφομένη ἡ *περὶ ὄνου σκιάς δίκη μετ' ἀσμάτων* τονισθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Καίσαρη.

— Ὁ δόκιμος παρ' ἡμῖν μουσικοδιδάσκαλος κ. Γ. Λαμπίρης, οὗ ἔργα πολὺ λάκις ἐπεδοκιμάσθησαν, ἐδημοσίευσεν τελευταίως τρεῖς νέας μουσικὰς αὐτοῦ συνθέσεις. Ἐκ τούτων ἡ μὲν ἐπιγράφεται τὸ *πουλάκι*, ἄσμα μετὰ συνοδείας κλειδοκμβάλου, βραβευθὲν ἐν τῇ γ' περιόδῳ τῶν Ὀλυμπίων, τὰ δὲ εἶναι πένθημα ἐμβατήρια ἀφιερούμενα τὸ μὲν εἰς τὴν μνήμην τοῦ περιπύστου κερκυραίου μουσικοδιδασκάλου Ν. Χ. Μάντζαρου, τὸ δὲ εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου. Τὰ δύο τελευταῖα ἐξέδωκεν ὁ γνωστὸς Ἰταλικὸς μουσικὸς οἶκος Λούκα. Αἶαν δὲ προσεχῶς ἐκδίδονται καὶ δύο ἄλλα ἔργα τοῦ αὐτοῦ κ. Λαμπίρη· τὸ μὲν, ἄσμα ναυτικὸν ἢ βαρκοῦλα, τὸ δὲ ὁ κατὰ τὴν γ' περίοδον τῶν Ὀλυμπίων βραβευθεὶς βασιλικὸς ὕμνος.

— Ἡ γνωστὴ κωμῳδία τοῦ ἀειμνήστου Δ. Παπαρηγοπούλου *Συζύγου Ἐκλογή* μεταφραθεῖσα Ῥωμουνιστὶ ἐδιδάχθη μετ' ἐπιτυχίας ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ θεάτρου.

— Προσεχῶς ἐν τῷ βασιλικῷ θεάτρῳ τοῦ δράματος τοῦ Μονάχου θὰ παρασταθῶσιν εἰς Γερμανικὴν μετάφρασιν οἱ *Βάτραχοι* τοῦ Ἀριστοφάνους διεφθμισμένοι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νεώτερας σκηνῆς. Τὰ χορικά αὐτῶν ἐτόνισεν ὁ μελοποιὸς Πλάτζ γνωστὸς ἐκ τοῦ μελοδράματος αὐτοῦ ἢ *Ἀρπαγῆ τῶν Σαβίτων*.

— Ὁ μελοποιὸς Ἰωάννης Στράους, ὁ πρεσβύτερος τῶν ἐπιζώντων τριῶν διμυούμων ἀδελφῶν καὶ ἀνεψιῶν τοῦ μεγάλου Στράους, ἐκλήθη εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ διηύθυνε τοὺς ἐπὶ ταῖς Ἀπόκρουσιν δοθέντας τρεῖς μεγαλοπρεπεῖς χο-

ροὺς μετμημφισμένων καὶ προσωποδοφῶρων ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ μελοδράματος. Πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ἐκ Βιέννης παρέστη ἐν τῷ θεάτρῳ *Karl* εἰς τὴν ἀ' παράστασιν τοῦ νέου μελοδράματος αὐτοῦ ὁ *πολυκῆψ Μαθουάλας*, αὐτὸς διεύθυνων τὴν ὀρχήστραν. Ὁ Στράους ἐχειροκροτήθη ἐπανελημμένως καὶ τὸ μελοδράμα αὐτοῦ ὑπερήρσεν. Ἐν Παρισίους δὲ ἡ διεύθυνσις τοῦ θεάτρου Ἀναγέννησις πρὸς τιμὴν του ἐπανελάβε τὸ μελοδράμα αὐτοῦ *la Reine Indigo* γραφέν ἐπιτήδες χάριν τοῦ θεάτρου τούτου.

— Ἐκ τῶν διασήμων αἰοιδῶν τῶν κεκτημένων φήμην Εὐρωπαϊκὴν ὁ βερούτονος Φῶρ περιοδεύει εἰς τὴν Γαλλίαν δίδων μουσικὰς συμφωνίας, ἡ ὑψίφωνος Πάττη καὶ ὁ ὀξυφωνος Νικολίνης ψάλλουσιν ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ θεάτρῳ τῆς Πετρούπολεως, ἡ ὑψίφωνος Νεϊλσων ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ μελοδράματος τῆς Βιέννης, ἡ ὑψίφωνος Λούκα ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Μόσχας καὶ ἡ ὑψίφωνος Ἀλβάνη ἐν τῷ ἰταλικῷ θεάτρῳ τῶν Παρισίων. Πάντας τούτους τὸν προσεχῆ Μάρτιον θὰ συνενώσῃ τὸ θεάτρον τοῦ μελοδράματος ἐν Λονδίῳ.

— Ἐκ τῆς νέας μελοδραματικῆς τριλογίας τοῦ γερμανοῦ μελοποιῦ Βάγγερ τῆς δοθείσης τὸ τελευταῖον θέρος ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐπιτήδες κτισθέντος θεάτρου ἐν τῇ Βαυαρικῇ πόλει Βαϊράιτ, τὸ β' μέρος ἢ *Walküre* δίδεται ἐντὸς τοῦ Φεβρουαρίου ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ θεάτρῳ τοῦ μελοδράματος τῆς Βιέννης. Μετεσκευάσθη ὅμως ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ὁ Σιγμουὺνδ καὶ ἡ Σιγλὴδ δὲν εἶναι πλέον ἀδελφοὶ ὡς ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τοῦ Βάγγερ.

* *

ΠΟΙΚΙΛΙΑ. — Τὸ ἐξῆς τρομερὸν δυστύχημα ἐγένετο ἐν Ἀμερικῇ τὴν παραμονὴν τοῦ νέου ἔτους, ἐν τῷ σιδηροδρόμῳ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὀκεανοῦ. — Ἡ ταχεῖα ἀμαξοστοιχία (*train-express*) ἡ ἀναχωρήσασα ἐκ Νέας Ὑόρκης καὶ κατευθυνομένη εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὀκεανοῦ προσήγγιζε τὴν ἐσπέραν τὸν σταθμὸν τῆς Ἀσαμπαλᾶ πρὸς Β. τοῦ Ὀχίῳ. Πρὸ δύο ἡμερῶν ἡ χιὼν εἶχε πέσει ἀφθονοῦς ἐκτὸς τούτου ἄνεμος ἰσχυρὸς ἔπνεεν ἐκ τῆς λίμνης Ἐριέ, ἣν παρέκαμπεν ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, καὶ ἔκτακτον ψῆχος ἐπεκράτει. Ἡ πορεία τῆς ἀμαξοστοιχίας, ἣν ἀπετέλουσαν ἑπτὰ ἀμαξαι καὶ ἔσυρον δύο μηχαναὶ, ἐβράδυνεν ἕνεκα τῶν χιόνων, ἀλλὰ πλησίον τοῦ ἀνω ῥηθέντος σταθμοῦ ἐπειδὴ ἡ ὁδὸς ἦν ἐλευθέρα, οἱ μηχανικοὶ ἐδιπλασίασαν τὴν ταχύτητα, ἵνα κερδήσωσι τὸν ἀπολεσθέντα χρόνον. Πλησιέστατα τοῦ σταθμοῦ πρὸς Α. εὐρηται γέφυρα 150 περίπου ποδῶν μήκους, ἐπιπρεμαμένη ἀπὸ ὕψους 69 ποδῶν τῆς λίμνης Ἐριέ, ἣτις εἶχεν ἐνταῦθα βάθος 6 ποδῶν. Ὅτε ἡ ἀμαξοστοιχία ἐπλησίασε πρὸς τὴν γέφυραν, οἱ μηχανικοὶ εἶδον ταύτην κεκαλυμμένην ὑπὸ ὄγκου χιόνος, τοῦ ὅποιου ὅμως δὲν ἐξετίμησαν τὸ πάχος. Ἐσκέφθησαν ὅτι δίδοντες μείζονα δύναμιν εἰς τὴν μηχανήν, ἵνα ἔσται δυνατόν να διαπεράσωσι τὴν χιόνα. Τρομερὰ ὑπῆρξεν ἡ σύγκρουσις, ἡ δὲ γέφυρα ὑπέκυψε καὶ μηχαναὶ καὶ ἀμαξαι ἔπεσαν κακῶς ἐν τῇ λίμνῃ, ἥς ἡ ἐπιφάνεια ἦν παγωμένη καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ πυκνῆς χιόνος. Τινὲς τῶν ἐπιβά-

τῶν κατεκίησαν, ἄλλοι κατεψύγησαν, ἄλλοι δ' ἐπίνγησαν, τὰ δὲ εὐρεθέντα πτώματα ἦσαν τόσον παραμορφωμένα ὥστε δυσκόλως ἀνεγνωρίσθησαν. Ἐξ 175 ἐπιβατῶν οἵτινες ἐπέβαινον τῆς ἀμαξοστοιχίας 100 μὲν περίπου ἀπέθανον, 60 δὲ βαρέως ἐπληγώθησαν καὶ οἱ λοιποὶ εἰσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πληγωμένοι. Ἀποτρόπαιον δὲ θέαμα ἀπετέλει ἡ ἐν τῇ λίμνῃ σκηνή· ἐδῶ ἡ πυρκαϊὰ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ἀμαξοστοιχίας, ἐκεῖ ἡ χιῶν καὶ οἱ πάγοι ἀνακελυμένοι, παντοῦ δὲ πτώματα μάρτην ζητοῦντα βοήθειαν· προσθετόν δὲ καὶ τὴν ἐν τῇ λίμνῃ ἐπικρατοῦσαν τρικυμίαν, ἥτις μόλις ἔπαυσε ἅμα τῆς ἡμέρας ἀνατειλάσης.

— Τὴν 5 Δεκεμβρίου πυρκαϊὰ κατέστρεψε τὸ θέατρον τοῦ Βρουκλὸν προαστείου τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐδιδάσκετο τὸ γαλλικὸν δῶμα αἱ δύο ὄργανα, ὅτε περὶ ὄραν ἐνδεκάτην καὶ ἡμίσειαν τὸ πῦρ ἀναφάνη ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ ταχέως ἐξηπλώθη ἐφ' ἅπαν τὸ θέατρον. Οἱ ἠθοποιοὶ ἀπὸ σκηνῆς ἀτάραχοι ἐξηκολούθουν παριστάνοντες καὶ τινεσὶ αὐτῶν ἵνα καταπραῦνη τοὺς θεατὰς ἐκήρυσεν ὅτι ἡ πυρκαϊὰ εἶναι μηδαμινή. Ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἔσπευσε εἰς τὰς ἐξόδους, δυστυχῶς ὀλίγας καὶ στενάς διὰ τοσοῦτον κύμα ἀνθρώπων. Χίλιοι καὶ ἔτι πλέον θεκταὶ παρήσαν, μάρτην δὲ προσεπάθουν νὰ ἀνοίξωσι δίοδον. Τὸ πῦρ ἤρξατο τὰ πάντα καταστρέφον, ξύλα δὲ καὶ δοκοὶ ἀνημμένοι κατέπιπτον ἐπὶ τῶν θεατῶν. Αἰφνης τὸ δεύτερον πῆμα τοῦ θεάτρου κατέπεσε ἐπὶ τοῦ πρώτου παρασῦραν τὰς κλίμακας, τοὺς διαδρόμους καὶ αὐτὸ τὸ ὑπερῶον πλήρη ἔτι θεατῶν. Τρομερὰ ἐπηκολούθησε σκηνὴ καὶ ἡ καταστροφή συνεπληρώθη ἐντὸς 20 λεπτῶν τῆς ὥρας. Ἀπὸ τῆς τετάρτης προῦνης ὥρας ἤρξαντο αἱ ἀνασκαφαὶ πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν πτωμάτων, ἀποτρόπαιον δὲ παρουσιάσθη θέαμα· δεκάδες ὄλοι πτωμάτων ἀπνηθρακωμένων, ἠλλοιωμένων, ἐξήχθησαν καὶ παρετάχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ ὅπου οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἀνεγνώριζον ὅσους ἦν δυνατὸν νὰ ἀναγνωρίσωσι. Κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις ἀνεκαλύφθησαν ἐν συνόλῳ 293 πτώματα.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

1877 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ (σ. vi.)

Βαρόμετρον

Θερμόμετρον ἐκ.

Μέση θλίψις 754.25	Μέση θερμοκρασία 9,93	
μεγίστη » 760.50 (τὴν 9ην)		μεγίστη » 18,3 (τὴν 14ην)
ἐλαχίστη » 745.95 (τὴν 14ην)		ἐλαχίστη » -1,0 (τὴν 26ην)

Ἡμέραι βροχῆς 11 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 11,62 χ. μ.), δρόσου 3 (ποσὸν τοῦ ὕδατος 0,34 χ. μ.)

Νιφάδων χιόνος 1 (ποσὸν 0,03 χ. μ.), ἀστραπῶν 6.

Ἄνεμοι ἐπνευσαν κατὰ 3 ἡμέρας ΝΑ, 3Α, 3ΒΑ, 6Β, 10ΒΑ, 1ΝΑ, 5Ν.